

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת וירא תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

והרי מעשר שני דהוא נפרה. אפי' בירושלים אם נטמא כדילפינן (ב"מ דף גג.) מלא תוכל
שאתו ואין שאת אלא אביהל שנאמר וישא משאתו אתי נפרה. אליבא דר' יהודה אלמא
איבא טפל חמור מעיקר. התי' משום דלא אלים. ולא חומרא הוא: קדשים לא חיילי
(עליה). חזיתל הקדש ואין על בעל מום קבוע ליקדש קדושת הגוף אלא קדושת

דמים בעלמא וירוצאין לחולין גמורין בפדיון
ואפילו ליגזו ולעובר דתניא פרק הוציאן לו
בסדר יומא (דף ג.) חומר בתמורה שהתמורה
חלה על בעל מום קבוע ואין יוצא לחולין ליגזו
ולעובר מה שאין כן בזבח דגבי תמורה כתיב
טוב ברע השוהו בעל מום להם לענין תמורה
על כולם נאמר היהו הוא ותמורתו יהיה קדש
זבא זבח ראשון אף קדש הקדש את ממו
קדוש קדושת הגוף ואינו יוצא לחולין ליגזו
ולעובר כדתנן בבכורות (דף יד.) כל הקדשים
שקדם מומן להקדשין נפרה וילף לה מקרא:
קדשים מומן חזלין קאתי. ולא חלה עליהם
קדושה קדומת אבל תמורה באה מכח קדושה
קדומת הלכך לאו טפל חמור מן העיקר הוא
דהא חומרא דעיקר הוא: שלמים הוא. ולא מותר
פסח מיקרי למחשבה טפל: ואיבעית אימא.
עייבוב דעולה מחבא: דכתיב בפקום ב'
העולה. חזר ושנה לימיר מקום שקבעתו לעולה
לעולם הוא מקומה: ישחטו את האשם ואת דמו.
בפקום שחטתו תהא קדש דמו: חלה עליהם
מדמיצי למכתב ושחטו את האשם דדמו וזרק
וכתיב ואת דמו את לרבות את המקבל: ושחט
את הכבש וגו'. באשם מצורע כתיב שנה הכרוב
עלי לעוב: לבדתינא ב'. דצריך לחזויר
לכלול הלכך לענין שחטת צפון נמי בעי
לחזויר דאי לא הדר כתביה בגויה כי היכי
אדאורייה למתן דמו היה אמרינא לא יביע צפון:
אי אתי יכול לחזויר לבידתינא. שידא עד חזרת
הכלל: שיצא אשם מצורע. מכלל זאת ודעת
האשם דהוה כתב בכולהו ואת דמו וזרק על
המזבח. אף כאן לחשיתא צפון נמי לחזויר הוא
דשח עליה: לבכות. שחטת צפון באשם מצורע
ולא נכתוב גבי זה תורת האשם וגם כלל
מיניה ומדכתביה הכא והכא לעייבוב הוא:
אבל

והרי מעשר דהוא נפרה. אפילו בירושלים אם נטמא כדילפינן מלא תוכל שאתו ואין שאת
אלא אביהל ואילו לקוח בכסף מעשר שני אינו נפרה אליבא דר' יהודה אלמא איבא
טפל חמור מעיקר כך פ' בקונטרס ובספרי פרשת עשר תעשר מעשר טעמא דרבי יהודה
משום דכתיב (ובכסף) בכף ראשון ולא כסף שני דהא דאמר בריש הפרש (כ"מ דף מה.) גבי
סלעין דיערין דכסף כסף ריבה יש לחלק בזה
שנגמר כאן פדיונו לגמרי וקנה פדיונו מעשר ואם
היה טהור לא היה נפרה ותנן במסכת מעשר שני
פ' שלשים מ"ה) אמרו לו ל"ב ייחידה מה אם מעשר
שני עצמו שננטמא הרי הוא נפרה הלוקח בכסף
מעשר שננטמא אינו דין שיהיה אמר להם לא אם
אמרתם במעשר שני עצמו שכן נפרה טהור
ברוח מקום אביהל מברוק בששע טפל חמור
נפרה טהור ברוח מקום ואית ספרים דגרסי הכא
נטמא אין אלא נטמא לא ומייתי ראיה מרבנן
דטפל חמור מעשר פירוש שנטמא נפרה לרבנן לא
נטמא אלא נפרה אפי' חוץ לירושלים אפי' שמועשר
בירושלים אין מעשר טהור נפרה ובתוספתא
דמעשר שני שמעמ כפ' הקונטרס דעל מילתא
דר' יהודה פירשתי אלא לישנא בששע טפל חמור
כי אמרו לו לרבי יהודה תמימר בטפילה יותר מן
העיקר לגידיסת הספריים לא נטמא לא ומזכיר
דרבנן נמי כדפי טפל חמור מן הכסף גבי מעשר
טהור חוץ לירושלים קשה דאי פרכי רבנן לר'
יהודה תיקשי להו ליידיהו כיון דקורא טפל חמור
מן העיקר האי לקוח טהור אינו נפרה ומעשר
עצמו נפרה אבל לקוחה הקונטרס ניהא דאיבא
למינור דהאי לא מיקרי טפל חמור מן העיקר
דמעשר עצמו טהור נפרה ברוח מקום כדי
לפרות דנחמא בירושלים כדן רצאן יין שרבר
בדכתיב ונתח חכמים בלל אשח תהא נאשך
אם לוקח חכמים בן חוץ לירושלים כדי לאכלם
בירושלים לא יפרה כמו שלא היה פודה מה
שהיה לוקח בירושלים ולגידיסת הספריים לא
נטמא לא קשי פירוש הקונטרס דפרק חובב
(כ"מ דף נה.) גבי מהללין אותו כסף על נחשת
נחשת על הפירות ויחזור ויפרה את הפירות
וחכמים אומרים יעלו פירות ואכלו בירושלים
ופי' בקונטרס ותיבא ארעא לא חזיקויה לחזור
לחללם כמו ח"כ אלא אם רמיז יעלה פירות עצמו
דהקלו בו משמע מתוך פירושו דר"מ מחזיר דלא
שרי נחשת על הפירות אלא יחזור ויפרה את

והרי מעשר, דהוא נפרה. ואילו לקוח בכסף מעשר,
אינו נפרה. דתנן, הלוקח בכסף מעשר ששטמא, יפרה.
רבי יהודה אומר יקבר. (נטמא אין, לא נטמא, לא).
התם, לא אלימא קדושתיה, למתתפס פדיוניה. והרי
תמורה, דאילו קדשים, לא חיילי על בעל מום קבוע,
ואילו אידי חיילא. תמורה, מפת קדשים קא אחיא.
וקדשים, מפת חולין קאתי. הרי פסח, דהוא אינו
טעון סמיכה ונסכים ותנופת חוה וישוק. ואילו מותר
דידיה, טעון סמיכה ונסכים ותנופת חוה וישוק. פסח
בשאר ימות השנה, שלמים הוא. ואיבעית אימא, אמר
קרא העולה, במקומה תהא. אשם, מנול דבעי צפון.
דכתיב 'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את
האשם'. אשפקן שחיטה, קבלה מנא לן. ואת דמו
יזרק, קבול דמו נמי בצפון. מקבל עצמו, מנא לן.
דמו' ואת דמו'. אשפקן למצוה, לעבב מנא לן. קרא
אחרינא כתיב, 'ושחט את הכבש'. ודא, להכי הוא
דאתא. האי מיבעי ליה לבדתינא, דבר שהיה בכלל
ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה רשאי להחזירו
לכללו עד שיהיונו הכתוב לכללו בפירוש. כיצד,
ישחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת
ואת העולה במקום הקדש כי בחטאת האשם הוא
וגו'. שאין תלמוד לומר 'בחטאת האשם'. מה תלמוד
לומר 'בחטאת האשם', לפי שיצא אשם מצורע, לידון
בדבר החדש בבוקה יד ובוקה רגל ואזן ימנית. וכול
לא יהא טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, תלמוד
לומר 'בחטאת האשם הוא'. מה חטאת, טעונה מתן
דמים ואימורין לגבי מזבח. אף אשם מצורע, טעון מתן
דמים ואימורין לגבי מזבח. אם כן, נכתוב ברהא ולא
אבל

הפירות ויעלה הכסף לירושלים והכא משמע שזו היא קלא כשחזור ופרה את הפירות ומשמע דאפילו איסורא איבא למאי דרגסי' לא נטמא לא נפרה טהור ברוח מקום ומשנה
שלמה היא בבסנת מעשרות (פ' מי') ושם יזכרתי בפרק חובב (כ"מ דף נה: דה ויחזור). פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא. וא"ת הרי אתר עשר טפול חמור מן העיקר בארמינן
בפ' שתי מדות (מנחות צא.) האחד זה אתר עשר שלא מצונו לו בכל התורה טפל חמור מן העיקר ויל' כדמשינא הכא מותר הפסח שלמים הרי ה' אתר עשר שלמים הרי דכל דיני שלמים עליו
כדמשמע בבכורות (דף סא.) מדמצינן קרא דמותר הפסח נמי בעי קרא כדדרשינן פרק קמא (לעיל ט.) אם כשב להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים
שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חוה ושוק הוא דקרי ליה טפל לאו דוקא: לעבב מנא לן דכתיב ושחט את הכבש. למקבל לא ידעין עייבובא: לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש
כי. מה שחטתו מצורע נסכים ושחט אשם מצורע. מכלל זאת ודעת
האשם דהוה כתב בכולהו ואת דמו וזרק על
המזבח. אף כאן לחשיתא צפון נמי לחזויר הוא
דשח עליה: לבכות. שחטת צפון באשם מצורע
ולא נכתוב גבי זה תורת האשם וגם כלל
מיניה ומדכתביה הכא והכא לעייבוב הוא:
אבל
נכתוב ברהא. הנהי' את סבירא לן, יצא לידון בדבר החדש, אידיה הוא דלא גמר כמכללו.
אבל

הפירות ויעלה הכסף לירושלים והכא משמע שזו היא קלא כשחזור ופרה את הפירות ומשמע דאפילו איסורא איבא למאי דרגסי' לא נטמא לא נפרה טהור ברוח מקום ומשנה
שלמה היא בבסנת מעשרות (פ' מי') ושם יזכרתי בפרק חובב (כ"מ דף נה: דה ויחזור). פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא. וא"ת הרי אתר עשר טפול חמור מן העיקר בארמינן
בפ' שתי מדות (מנחות צא.) האחד זה אתר עשר שלא מצונו לו בכל התורה טפל חמור מן העיקר ויל' כדמשינא הכא מותר הפסח שלמים הרי ה' אתר עשר שלמים הרי דכל דיני שלמים עליו
כדמשמע בבכורות (דף סא.) מדמצינן קרא דמותר הפסח נמי בעי קרא כדדרשינן פרק קמא (לעיל ט.) אם כשב להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים
שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חוה ושוק הוא דקרי ליה טפל לאו דוקא: לעבב מנא לן דכתיב ושחט את הכבש. למקבל לא ידעין עייבובא: לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש
כי. מה שחטתו מצורע נסכים ושחט אשם מצורע. מכלל זאת ודעת
האשם דהוה כתב בכולהו ואת דמו וזרק על
המזבח. אף כאן לחשיתא צפון נמי לחזויר הוא
דשח עליה: לבכות. שחטת צפון באשם מצורע
ולא נכתוב גבי זה תורת האשם וגם כלל
מיניה ומדכתביה הכא והכא לעייבוב הוא:
אבל
נכתוב ברהא. הנהי' את סבירא לן, יצא לידון בדבר החדש, אידיה הוא דלא גמר כמכללו.
אבל

לאשם מצורע שכן בא להחזיר:

בהפשט נקט אגב אורודה ולא צריך למילף דמגופיה דפר' יום הכפורים שמעינן דכתיב (ויקרא טז) ושפרו באש את עורוהו ואת בשרם ואת פרשם דראיתקש עורם ובשרם לפרשם:

אלא למאן דל'ל דרב פפא מאי איכא למימר. ורב ארא בר אהבה דליף לעיל צפון דמעבכ בעלזא מקוז וזוהר דארי ליק אשם מדראיתקש לעולה היינו למצוה דלמצוה בעולה

כתיב ומיהא מדראיתקש תרי יומני אעולה הוא
דליפנין עיכובא באש וא' דרב' אמר להם
המגונה (וימא דף ב') משמע קידוש דיום
ורגלים הבא בקי' חור ומלמד בהיקש דקמאר
ר'ש בן אלעזר קי' ומה במקום שאין טעון טבילה
טעון קידוש מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון
קידוש בו וחדר קמאר מקיש פשיטה ללבישה מה
לבישה טעון קידוש אף פשיטה טעון קידוש וי'ל
הדאי לא אקירי קדשים אלא גוף הקרוב דקא: **כן**
בנו של קי' הוא. וזכיל דהא לית לן למילף למליל
וקשה כיון דק' הוא אמאי לא נילף שפיר כל כמה
דמצינן למילף ב' היכי דליפנין רבי' אפילו א'
מאה ויש לפרש בן בנו של קי' הוא משום
דמעיקרא הוא דמבעיא ליה אי דבר הלמד בקי'
חור ומלמד בגי' שהי' אב' להוכיח מדדורו בקי'
בגי' של המלמד ב' קי' א"כ ארצה חור' לידן
קי' ע"י קי' מדבר הבא בקל חומר הלא זאת היא
שאליתך שאתה מסופק בה:

רבי יודוה אומר מטמאה בגדים בבית הבליעה.
פי' בקונטרס דבמס' ירושלמי (פ"א) משמע
דלר"מ אחת שחיטה בעוף של חולין ואחת מליקה
בקדשים מטהרות טרפות מיד' נבילה ולרבי'
יודוה זו וזו אינה מטהרת וא' דבפרק אלו
טריפות (חולין דף נג.) אמרין רבי' יודוה בדיק
בידא ור' נחמיה בדיק במטא וא"ל מאן דבדיק
במטא למאן דבדיק בידא עד מתי אתה מאכל
נבילות ישראל נבילות סיד' הא שחיטות ניתו
מאי שחיטת לרבי' יודוה היא נבילות חוץ
כדמשמע הכא דשחיטת עוף אינה מטהרת וי'ל
דלא הויל למיפיר אליבא דרבי' יודוה כיון דרבנן
פליגי עליה: **מה** נבלת בהמה שנטמאה במגע
ובמשא בו. תימה מה לנבלת בהמה שאינה
מטמאה בבית הבליעה וי'ל דעיקר טעמא דר"מ
מדיקשא דזאת תורת הבזבח והעוף כדלמך פ'
טטאת העוף (דף סט.) כדפי' בקונס: **מה** מצניו
בשחיטת של עוף שנוכחשת באבילה וכו'. ודדי
ולא דהא תריוויה משחיטת חולין גמרי פ' מליקת
קדשים במה מצניו משחיטת עוף שאינה כי אם
בחולין ושחיטת עוף חולין בקי' משחיטת
בהמת חולין ותימה היא גמר מליקת עוף
משחיטת עוף מה לשחיטה שכן מכשרת בחולין
ועוד קשה דמנא ליה דמליקת עוף משחיטת עוף
גמר דלמא משחיטת דבהמה גמר ודאיה לי דאם
כל הנה גמר בקי' דגמרי שחיטת עוף ור' יודוה טעמא
דלא

וְנֹאמַר לְחֶלֶן עוֹר וְבִשָּׁר וְפֶרֶשׁ. מַה לְחֶלֶן, עַל יְדֵי נִתְּנוֹתָ שְׁלֹא בְּהִפְשָׁט. אִפְּרָא, עַל יְדֵי נִתְּנוֹתָ שְׁלֹא בְּהִפְשָׁט. דָּבָר הֵלְמוֹד בְּגוֹרֵה שׁוֹה, מַהוּ שְׁלֹמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה הִיקֵּשׁ שְׁאִינוּ מִלְּמוֹד בְּהִיקֵּשׁ, אִי מִדְּרָבָא, אִי מִדְּרִבְנָא, מִלְּמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא. גְּזִירָה שְׁוֹה הַמְלֻמֶּדֶת בְּהִיקֵּשׁ, מִדְּרַב פָּפָא, אִינוּ דִּין שְׁתֵּלְמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. הַנִּיחָא, לְמָאן דְּאִית לִיה דְּרַב פָּפָא. אֶלָּא, לְמָאן דְּלִית לִיה דְּרַב פָּפָא, מַאי אִיכָא לְמִימַר. אֶלָּא קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה הִיקֵּשׁ שְׁאִינוּ מִלְּמוֹד בְּהִיקֵּשׁ, אִי מִדְּרָבָא, אִי מִדְּרִבְנָא, מִלְּמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא. גְּזִירָה שְׁוֹה, הַמְלֻמֶּדֶת בְּגוֹרֵה שׁוֹה בְּהִיקֵּתָהּ מִדְּרַמִּי בְּרִי חָמָא, אִינוּ דִּין שְׁתֵּלְמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. דָּבָר הֵלְמוֹד בְּגוֹרֵה שׁוֹה, מַהוּ שְׁלֹמוֹד בְּנִינָן אָב. תִּיקוּ. דָּבָר הֵלְמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מַהוּ שְׁלֹמוֹד בְּהִיקֵּשׁ. קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה גְזִירָה שְׁוֹה שְׁאִינֶה לְמוֹדָה בְּהִיקֵּשָׁא, מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּמוֹד בְּהִיקֵּשׁ, מִדְּרַב פָּפָא. קָל וְחוֹמֶר הֵלְמוֹד מִהִיקֵּשׁ, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, אִינוּ דִּין שְׁלֹמוֹד בְּהִיקֵּשׁ. הַנִּיחָא, לְמָאן דְּאִית לִיה דְּרַב פָּפָא. אֶלָּא, לְמָאן דְּלִית לִיה דְּרַב פָּפָא, מַאי אִיכָא לְמִימַר. תִּיקוּ. דָּבָר הֵלְמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מַהוּ שְׁלֹמוֹד בְּגוֹרֵה שׁוֹה. קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה גְזִירָה שְׁוֹה הַמְלֻמֶּדֶת לְמוֹדָה בְּהִיקֵּשָׁא, מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּמוֹד בְּגוֹרֵה שׁוֹה, מִדְּרַמִּי בְּרִי חָמָא. קָל וְחוֹמֶר הֵלְמוֹד בְּהִיקֵּשׁ, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, אִינוּ דִּין (שְׁתֵּלְמוֹד) [שְׁלֹמוֹד] בְּגוֹרֵה שׁוֹה. דָּבָר הֵלְמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מַהוּ שְׁלֹמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה גְזִירָה שְׁוֹה הַמְלֻמֶּדֶת לְמוֹדָה בְּהִיקֵּשָׁא, מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, אִינוּ דִּין שְׁלֹמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. וְהוּו' קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה גְזִירָה שְׁוֹה הַמְלֻמֶּדֶת לְמוֹדָה בְּהִיקֵּשָׁא, מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר, מִדְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, אִינוּ דִּין שְׁלֹמוֹד בְּקָל וְחוֹמֶר. וְהוּו' קָל וְחוֹמֶר בְּנָן קָל

וְנֹאמַר לְחֶלֶן עוֹר וְבִשָּׁר וְפֶרֶשׁ. תֵּא שְׁמַע, מִלֵּךְ וְנִמְצָאת טְרִיפָה, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אִינֶה מְטַמְּאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה. רַבִּי יוֹדוֹה אֹמֵר, מְטַמְּאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה. אֹמֵר רַבִּי מֵאִיר, קָל וְחוֹמֶר, וְכֵה נִבְלַת בְּהֵמָה, שְׁמִטְמָאָה בְּמִנְעָה וּבְמִשְׁא, שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת טְרִיפָתָהּ מְטַמְּאָתָה. נִבְלַת עוֹף שְׁאִינוּ מְטַמְּא בְּמִנְעָה וּבְמִשְׁא, אִינוּ דִּין שְׁתָּהָא שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת טְרִיפָתָהּ מְטַמְּאָתָה. מַה מְצִינוּ בְּשִׁחְטָהּ, שְׁמִכְשָׁרָתָהּ בְּאִכְלָתָהּ

מטוהרת

ונאמר לחלן עור ובשר ופרש. ונאמר כאן בפר ושעיר של יום הכיפורים (שם ח) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' ואת עורוהו ואת בשרם ואת פרשם: מה לחלן. בפר כהן משיח ע"י. ניתוח. דליפנין מגי' מעולה: וכו'. כלומר מקי' נלמד לפרש לך שאלוהי זה: ה"ג ומה היקש שאינו מלמד בהיקש בו' וי"ג למד: ג"ש המלמדת בהיקש גרסי' ולא גרסי' למדה: מדרב פפא. וזאת תורת זבח השלמים כי דפשי רב פפא מנייה לגזירה שוה חזרת המלמדת בהיקש: הניחא למאן דאית לי' דרב פפא. דאמר בתר למד אולינן: אלא למאן דאמר. בתר מלמד אולינן לא אשכחן גז' חזרת ומלמדת בהיקש דהמת מעשר חולין הוא המלמדת בגז'ש. בהיחיתא. מה שאין היקש עושה בן בהיקש מבינה דררמי בר חמא. סלת מוכרכת חלות: שאינה למידה מן ההיקש גרסי': מדר' יוחנן. לא יאמר צפתה באשם משל למדנו דבר הלמד בהיקש מלמד בגז'ש: שאינה למידה בהיקש. מלמד מן ההיקש: מלמד בקי'. דאמר לעיל מקי' ומה היקש שאינו למד מן ההיקש מלמד בקי' גז'ש המלמדת מגז'ש חבירתה דררמי בר חמא וכו': וזהו קי' בן קל וחומר. קי' זה שם מביאין גז'ש שחור' ונעשה למידת אלו מקי' אנו למדיין אותו מדבר שאף הוא לא למדנוהו אלא בקי' דהא מיתני לה מגז'ש המלמדת בקי' והיא גופא לא ידעינן לה אלא ע"י דקי' דבקי' דלעיל: ופריכין בן בנו של קי' הוא. שאפי' היינו למדיין אותו מדבר שלא למדנוהו ע"י קי' הוא וזה עצמו בן קי' שחרי בקי' אנו למדיין אותו כדאמרן לעיל בקי' ומה גז'ש כי עכשיו שאף גז'ש שחור' ונעשה למידת אותו שחור' דלדורשה בתורה אף היא לא למדה שחור' בקי' אלא מקי' נמצא שאתה מביא מדר' קל וחומר בתורה מכח שני קלין וחומרין הדליל בנו של קי' בן בנו של קי' ונלמא כולי האי לית לן למילף ומיזיל: אלא. לא תרביה מנייה שוה המלמדת בקי' והיא גופא מקי' אחיה לן אלא ליקף ליה מהיקש המלמד בקי' דנפקא לן ממתניתין דתני יד' רבי ישמעאל דגמרא גמור לה דדבר המלמד בהיקש חור ומלמד בקל וחומר והשוא לא הוי אלא קל וחומר בן קל וחומר כי אינך דלעיל דגזירה שוה מלמדת בקל וחומר מקל וחומר: מנפמא בבית הבליעה. בדין נבלת עוף טהור דלין מליקת טריפה בקדשים מטהרת מיד' נבלת הואו הווי גמי לשוחט עוף חולין טריפה מטמאה לרבי יודוה. שלש מחלוקת בדבר רבי' מ' את שחיטת עוף של חולין ואחת מליקה בקדשים מטהרת טריפתן מיד' נבילה ולר' יודוה זו וזו אינה מטהרת ולר' יוסי שחיטה מטהרת ולא מליקה וכן מפרש שחיטה טהורה פשוט שלש עשרה דברים: שחיטה מטהרת טריפתה מטהרתה. כדאמרין בחזקת הירושלמי (חולין דף כב:) וכי ימות מן הבזחה וגו' מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טריפה שחטתה: נבלת עוף אינו מטמא ובמשא. מבחין דכתיב (ויקרא כב) לטמאה בה אף לך אלא האמור בה אבילה ולא מגע ומשא: אינו דין שתאה שחיטתה מטהרת טריפתה מטהרתה. והשוא דקיל' שחיטה דמטהרת

הכי גרסי' ולא וואו' ה'ם ת'יהי מ'שח'מה ד'חולין ק'א'ת'י'א. וה'כי פ'ירושו ה'ם ע'יקר ט'עמ'א דר"מ ל'יליף ב'בנין אב אלא מ'דיקש ד'ואת ת'ורת ה'בהמ'ה וה'עוף כ'דלקמן ב'פרק ח'ט'את ה'עוף (דף ט'ט:) א'מרינן ר"מ ק'רא א'שכח ו'דרש ו'אי נ'מי ת'יהי ד'גמור ל'ה ב'בנין אב כ'דק'תני ב'מתני' לא מ'יפ'שט'א ב'עיי'ן ד'ואו ר"מ מ'ליק'ה ב'קד'שים מ'שח'מה ד'חולין ג'מור ד'זה ל'יה

מלמד דחולין ולמאן דלית ליה דרב פפא אף על
גב דלמנ קיש לאו ראייה היא: פשוט מלא.
מתני חזא מתקן בעיא: מפני מה אמרו. רבא.
חזי הכי: הומבוב (מוקדש) קד (פד) רבא יתודה
דרדיש זאת היא העולה הרי אלו מיעטין פרט
לנשוחטה בלילה ושנשפר רמז השחיטה רמז חוץ
לנשוחטה וספרין מה ראה להוציא את אלו
ולקבועים את השאה: מפני מה אמרו לו כי כרם
כשר. שאם עלה לא ירד שרור כשר באימורין
אם עלו אימורין ועלו למזבח לא ירד: ולן
באימורין לפה כשר שרור לו בכשר כשר. גמור
מן התורה שמה אכילת שלמים שני ימים אצלמא
אימורין גמרי בבנין אב על הדם: טמא. איברי
פועל טמאן מפני מה אם עלו לא ירד: הואיל
ועלה לפיגולו. הואיל חשבוה הרצאה מתי
לחיב עליו משום פיגול כמאן שרוב שקרבו מתירי
בכשר לפיכך אימורי פיגול שעלו לא ירד:
שקבלו פסולין. אם אם ידקו את דמו מפני מה אם
על הדם או האימורין לא ירד: הנקן פסולין.
ממשיכים דחזו לעבודת צבור כגון כהן ממנו: וכי
דינן דבר כו'. דקא ילפת באימורין שלא
בכשרים מנלן בכשר יוצא במקשר בכך וו היא
מצותו וחו דכתי' ליקח יצאן בכמקשר מוצא בכמה
שכלו יצאן שרור שם קלעים אמאי ע"פ
השדה זאת ואת העולה. תורה אחת לכל
העולין אם עלו לא ירדו בדכתיב על מוקדה כל
הזילה וכל הראות פסולין משום דנמעט מזאת
היא העולה והוא פסולין מיעט מתקן מאי שנא
הני מהני העוקר מוקר ואסמכתא בעלמא הוא:
מאי ענינא. אל יסוד מערב הוא דכתיב בפר כון
משח (ויקרא) אל יסוד מזבח העולה אשר
מחית וקדש יסוד שן שבעה פתחו וו היא
מעברו של מזבח שהוא כגג פתח החיכל ולקמן
בברייתא (דף טז) נפקא לן דר' יוס' הכפרים
מריבויא (הדפ שבעה) פתח דר' יוס' בפר כון
מחית ובשער כתיב (ויקרא טז) ועשה את דמו
כאשר עשה לדם הזה: אל יסוד מזבח העולה.
הנשח פרישית דן בחזקתא של פר משיח ושל
העלם שחן פנימיות ושל שער נשיא ושל
כבשת יחיד ושל שערות יחיד שחן חצינית.

בשתיים הפנימיות ובשעיר נשיא כתיב בשפית שיריו אל יסור מובח העולה בשתיים
החיצונית כתיב אל יסור מובח סמבא קודרש ותר אלהת אל מובח העולה למה פירש
כתבוהו וז' אל תב' אל יסור מובח העולה של פה כרן משיח יסור מובח הפנימי
אל יסור מובח העולה של פה הערה שאין תל'אין לו סוד לפיני עצמו. כשהוא מובח
אל יסור מובח העולה בשעיר נשיא שאין תלמוד לומר שאם את שיריו אל קיבל מובח
לומר אל יסור מובח העולה שם יסור למובחח של עילה רבא נמי בעינן תלתא למיגריה וזה
אמר במקום שם הקרנות שם ידיו שפית שיריה אל יסור מובח העולה האמור בזה
מדרשו הואיל ומיותר לדרשא יסור ידיו למובח העולה וזה לפינמי אל יסור מובח העולה
של עצמן של פנימי כגון כפר העולה וזה אל קיבל הפנימי בדמיון שיריו של יצחק יקבל
תלמוד לומר אל יסור מובח העולה שם יסור למובחח של עולה חר שפית שיריה יסור
שיריה אל יסורם אם נשאר בכלי כלום כשקורא נשתי ויקוול לשתי קרנות ישפכו כל
של עולה יסור. או אינו בל ללמד כלום על שפית שיריה של עולה ושל שאר דמי
ולמעט קרן מדרת דרומית שאין לו סוד בדמיון בראי פירקן (דף נג:) אמר ר' ישי
ב' יסור. ורבי עקיבא גמר לה לאת קרן וחומר הכי נמה שיריה כן ולקמיה מפרש מאי ביני
הן הפנימי ומתכא' לית דרשאו ואי קשיא אה לפינן מדרשא דרית אל יסור לגמרי וזה
מקרא שלשתי לית קרן לית קרן מדרשאו: **מאשר פתח אהל מועד נפקא**. דהיינו חצות

[illegible]

מפני מה אמרו לו בדם כשר. תימיה הדיק
דייק מהבא דבנין אב חוזר ומלמד
בבנין אב ידלמנו לו דהם לאמור שקשית ההמה
ליף מלו דאמוראי דלא מפליג בשקשית ההמה
בלא בעמוד השחר וליף לו דאמוראי
ותפסליס בעמוד השחר דלא עול ידו מלו
בשר ויש לומר דפסטיט ליה דאע"י דליף
באימורים שלא הכשירו מהכשירו דבשר
התמזי ערף ולא ליפנין דם שלא מהכשירו
מהכשירו תרע מדלא ליפנין מעיקרא לו דם
מזל בשר:

אשר פתח אהל מועד. יסוד שבכנגד הפתח וזהו מעבריו של מזבח שיהיה כנגד פתח הודיכל כפי' בקונטרס ולא גרס מה שכתבו בספרים הדפוס דפגעו ברישא משום דמשמע מטעם שאין מעבירין על המצות ולא מן הפסוק פתח אהל מועד הלא גבי חטאת איתא דאמרין שיהיה הדין על יסוד מעבירי לפרש (דף גג.) ואמר טעמא ילמוד סתום מן המפורש מחטאת פנימי משמע דמפרש בהדיא ועוד דאיתא דאמר על יסוד דרומי ואקמר ילמוד ידיתו מן הכבש בסמוך לו לצינאנו מן הודיכל בסמוך לו מהיכן פשוט לו זה יותר מזה הלא בהרריהו שייך טעמא דאין מעבירין על המצות ועוד אמרין לקמן (דף נה.) על דרשי קדשים שירידם בהדיא כתוב בזה אשר פתח אהל מועד ופיזאו דהו גופא קשיא לדמה לו קריא דפתח אהל מועד תיפוק לו דאין מעבירין על המצות דבאשכחן טעם זה בפי' דיומא (דף טו.) דפריך מאי שנא דיהיב מורחה צפונה ברישא וגבי דישון מזבח פנימי המעוננה אמר דישון מרובא קודם משום דאין מעבירין וכן עבריו דהוא

מ שירי מנחם חוריצון יקבל. דבר אחר וי' ש' לו יסוד לפנימי עצמו אם כן מה תלמודי' ופירושו אל יסוד מנחם העולה האמור בפר כהן משיח ולא יסוד מנחם הפנימי שלא יסוד צריך זה דהא איתקוש להדיד אלא ללמוד בא שפילו יסוד אין לו לפנימי והבי' אלא בשעיר נשיא שאין ת'ל כדפרשם בתנ"כ בהדיא מתרי' טעמי' (ואחד דהא) שירי המה מעד ונעז לנרנו שאין לו יסוד ולקמן (דף ב') שפירשין לה בשמעתין אין דמים להלכות מנחמה של עולה שיהא המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת ומשום דבעולה לא תביש שפיכת שירים איצטריך למילף מהבא: וא' איני אלא למנחמה לא בא ללמוד על הלכות המנחם במתן דמה של עולה שיתן שתי מנחותי' בנגד היסוד ולא כקל וחומר. נפקא לן אל תל באי בעי קרא: מה שירים של המנחם שאין כמכפין מענין זה וא' מיכניס אל לגופיה. וששכנס ליסוד מנחם חוריצון ומדור כל שכן אם נצא נעת' מיתורא דקרא ואי' דרשת קמא לגופיה ותנינא למיעוטא ול' לא מיתר שני להכי אלא למיתבא אל מנחם המזבח אלא פתח אהל) מעד מנחם העולה למא' לו למיעוטא: רבי

קִפְחַ (בדקדוק: **קִפְחִי** – **איזהו מקומן דף נא עמוד ב – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"**)

תוספות

לַה יסוד למזבח של עולה. פירש בקונטרס כל דמים הניתנים על מזבח החיצון טעון שפיכת שירים ליסוד ומשום בדעולה לא כתיבא שפיכת שירים ליסוד איצטריך למילף הכא או אינו מדבר כלל בשירים אלא למזבחה של עולה יוא ליסוד לתחילת דמים שיהו מתנות של כל הזבחים כנגד היסוד אמר רבי ישמעאל כו' וקרא לא איצטריך לתחילת מתנות כנגד היסוד דמקל וחומר דשירים של חטאת אתא אלא על כרחין להצריך שירים ליסוד לכל הזבחים אתי קרא כן פירש בקונטרס וקשה לדליל בפרק ב"ש (דף לו.) נפקא לן מקראי אחריני מרס זבחין ישפך ולרבי מבדם וטפי הוה ליה לאיתווי הך דרשא דלעיל על רבי עקיבא ורבי ישמעאל דפליגי שדרי אתי לזו דך דרשא וקרא דלעיל מיייתי לרבי ישמעאל ורבי עקיבא דהבא ועוד קשה

דלקמן בסוף פירקין (דף נו.) ילפינן יסוד בתחילת

מתנות בכור מעשר ופסח בגזירה שוה דזריקה

וזיקה מעולה ולמה לי תיפוס ל' בקל וחומר דרבי

ישמעאל ורבי עקיבא דהבא ומה שירים שאין

מכפרין בו' כי היכי דילפינן מהאי קל וחומר עולה

ושלמים וכי תימא מנשום דשיבוי בכפרה יותר

מבכור שהוא בא זבחה גילף בקל וחומר כי האי

גזוגא ומה שירים שאין מעבדין טעונין יסוד תחילת עולה שמעכתא אינו דין שטעונה יסוד ועוד שירים טעונין יסוד מהאי קרא או מקרא דלעיל תחילת לא כל שכן ועוד דקאמר אתיא זריקה

מעולה אמאי נקט עולה טפי משלמים או שאר קרבנות הלא כולוה מקל וחומר דהבא אתו והוה ליה למימר אתיא זריקה וזריקה משאר קרבנות ועוד דקאמר התם ועולה גופא מנא לן דכתיב

אל יסוד המזבח העולה הא תחילת מתנות מקל וחומר וקרא אתי לשירים ליסוד ובקונטרס דחק לקמן ופירש דבדי נטבה ועוד קשה היכי עביד קל וחומר משירים נימא חטאת תוביח שמכפרת

ואינה טעונה יסוד אף אני אביא כל תחילת דמים מחטאת ויש לומר לפי שהיא על ארבע קרנות וליכא למימר יסוד בכלולה ועוד אמרינן לקמן בפירקין (דף נג.) נאמר סביב בחטאת ונאמר

סביב בעולה ופרקי' י' מה טעמא ארבע מתנות על ארבע קרנות אף עולה טענה בו' (דא) אמרת עולה טענה יסוד מהיכן פשוט לו בעולה טפי מחטאת הא בחטאת נמי איכא ר' לא דעלה

ועוד עולת העוף שהיתה נעשית על קרן מזרחית דרומית כדלקמן (שם) אמאי לא תהא טענה יסוד מקל וחומר ומה שירים דחטאת העוף שאין מכפרין טעונין יסוד תחילת עולה שמכפרת

אינו דין שטעונה יסוד ומפרש רבינו חיים דמקרא דהבא ליכא למילף שפיכת שירים לזמים החיצונים אלא לעולה דזוקא בדמפרש בקרא וקרא דודם ובזחין ישפך (דברים יב) לא אתא אלא

לנאכלין דכתיב בספיה דהבשר תאכל וכו' ודגושאר בדם כתיב בחטאת העוף הנאכלת וקרא דאל יסוד מזבח אתא לאשמועינן בעולה שיש לו תורת יסוד (או אינו כו') כלומר תחילת מתנותיה

של עולה יתא כנגד היסוד ומסיק מי כתיב אל יסוד העולה דמשמע תחילת דמים יסוד מזבח העולה כתיב דמשמע שירים הודיר אמר דרילמא כתיב מזבח ולא תימא אוקיפא רבי אינא ר' לא אגנו

ועל זה קאמר רבי ישמעאל דמקל וחומר אתי דכיון דכתיב ביה יסוד בפירוש מקל וחומר דיענא דדזוי אגנו ואם כן על כרחין לשירים של עולה דליתוי איסוד קאתי ומהשתא אתיא תחילת

עולה בקל וחומר משירים דידיה אבל משירים של חטאת לא עבדינן קל וחומר תחילת דמים בקרבן אתר כי אם על שירים של אותו קרבן עצמו גמרינן תחילת מתנותיו ושאר קרבנות דלא

כתיב בזו יסוד אתא בגו' זריקה וזריקה מעולה כמו בכור ומעשר הוא דבעי לקמן (דף נו.) אבכור כנגד היסוד מנא לן משום דעליה קאי אי נמי לאחר שפירש כל הקרבנות קבעי כנגד היסוד

מנא לן וקאתיא זריקה וזריקה מעולה אכולהו אבל מקל וחומר (דחטאת) לא אתי כיון דלא כתיב ביה יסוד בפירוש דהאי קל וחומר לא אתי אלא לגלויי דיסוד דקאמר אגנו קאמר ולא שייך

למימר חטאת תוכיח אהאי קל וחומר ומיהו קשה לתנא דברשי בית שמאי (לעיל דף לו.) דדרשי שפיכה במעשר ופסח מודם ובזחין ישפך מנא ליה יסוד הא לא כתיב בזו וזריקה ואכתי קשה

לי כי היכי דילפינן תחילת עולה מקל וחומר דשירים דידיה הכי נמי גילף שאר קרבנות לתחילת דמים משירים דידהו דאתי מודם ובזחין ולמה לי לקמן למילף בכור ומעשר בגזירה שוה מעולה

והו דלקמן דקאמר ועולה גופא מנא לן דכתיב אל יסוד מזבח העולה קשה כמו לפירוש רש"י וגו' אינו מתורץ אמרת עולה טענה יסוד מהיכא פשוט לו יותר מחטאת ויש ליישב פירוש זה

דחתילת עולה כנגד יסוד לא גמר כלל מקל וחומר אפילו משירים דידיה אלא מקרא דאל יסוד מזבח העולה דיענן תחילת דמים ליסוד ומזבח דמיותר לגג לא איצטריך דמקל וחומר אתי

אם כן דרשינן מיניה לשירים ליסוד אבל קל וחומר לא אתי כלל אלא לגנו דהכא דכתיב יסוד השתא אתי הכל שפיר אך קשה קצת דדרשינן מן הפסוק תרתי מילי תחילת דמים ומיתורא

דמזבח דרשינן שירים ואימא לשירים לחודא אתי ויש לומר דקדם יש לי להעמיד פשטא דקרא דתחילת מתנות דחייתור לשירים. ברוך. ויש עוד לפרש בע"א תן יסוד למזבח של עולה שכל

תחילת מתן דמים שעל מזבח העולה ידיו כנגד היסוד בר מחטאת דכתיב בחזרי' קרנות דגזירת הכתוב הוא או אינו אלא מזבח של עולה יתא ליסוד כלומר דזוקא דעולה ולא דשאר קרבנות

ופריך מי כתיב ליסוד העולה דמשמע עולה דזוקא מזבח העולה כתיב דמשמע כל דמים של מזבח העולה דהדר קאמר דרילמא כתיב מזבח העולה משום גג יסוד ועלה קאמר רבי ישמעאל גג

אתי בקל וחומר והאי קל וחומר לא אתי אלא לגלויי דיסוד דקאמר קרא אגנו קאמר ולא שייך למימר חטאת תוכיח ומסיק תן יסוד למזבח של עולה הוא דצריך לקמן גזירה שוה דזריקה

וזריקה משום דתחילת מתן דמים ליסוד מדרשא למזבחה של עולה לא דיעינן אלא דומיא דעולה שחן דזרון ומכפר לאפוקי בכור ומעשר ופסח אי נמי דומיא דעולה דשתי מתנות שחן ארבע

ואפילו ילפינן שירים דידהו ליסוד מודם ובזחין ישפך או מדרבי מכל מקום תחילת דמים לא דיעינן בקל וחומר משירים לא אתא דאיכא למימר חטאת תוביח ולקמן דקאמר אמורת עולה טעונה

יסוד משום דיעיקר קרא בעולה כתיב ואם תאמר אכתי לא דרשינן מתן דמים ליסוד מזבח למעשר ופסח מודם ובזחין ישפך הא לא כתיב בזו וזריקה ומנא לן יסוד וכי תימא מבנין אב דבכור

אם כן תיפשוט דרבי הלמד בגזירה שוה חזור ומלמד בבנין אב ויש לומר כיון דגיל' לן קרא גזירה שוה במתנת בכור אם כן תן יסוד למזבחה של עולה בכל דמים איירי אפילו באותן שבמתנה

אחת איתנהו כמעשר ופסח ומיהו עלת העוף לא אתיא דלא מיייר קרא אלא בנובחים ואם תאמר דלקמן (דף נג.) מפרש דקין דרומית מזרחית לא היה לה יסוד לפי שלא היה בחלקו של

סורף ותרצוצה ויצאה מחלקו של יחודה ונכנסת לחלקו של בנימין למאן דאמר ירושלים לא נתחלקה (דוכי' גמרינן מהאיא) ברייתא דרצוצה כדומכח בפ"ק דיומא (דף יג.) דאם כן כלוליה

מזבח היה לו יסוד מזבח ואם כן כל הני קראי למה לי הא אין מזבח בלא יסוד כדאמר לקמן פרק קריש קרישם (דף סב.) דכבש יסוד וריבוע מעבדין ושמא אפי' למאן דאמר לא נתחלקה הכי

גמרינן דלא היה לו יסוד וצריך לדקוק לקמן דבעי למימר רבי יחודה אף בדמים שיכול לזרוק על הרצפה מאי עביד לזו להני קראי דמזבחי דעולה טענה יסוד וגו' יסוד ויש לומר דקדם

דקדיש דוד הרצפה או אם נעקרה הרצפה סמוך למזבח או לא קדיש עד ארעית תרומא: **הכ"י** גרסינן מאשר פתח אהל מועד נפקא. ואף על גב דדרשינן ליה ליסוד מערבי תרתי שמע מניה:

דבראי

או אינו כו'. ואי ס"ד לגופיה אתא הני למד לי מה בא ללמדנו לשירים אשר ישפר שירי למזבח החיצון פשיטא דעליו ישפכם דהא תחילת מתנותיו בחוץ נעשו וכי תימא אי (לא) כתיב אל יסוד מזבח סתמא הוה אמינא נפץ מיפך שירי הדם הפנימיים הצריך הכתוב לשפוך בחוץ ומהם אתה לומד ששירי החיצון יתנו לפנימי הא אין לו יסוד לפנימי עצמו

[illegible]

עקבא בן בלעזא אבא דהורא קעגן פאר שטחא
 עקבא בן בלעזא דברוי דע שאתא למודו מהכלל שדם פר בנסג לו מצוה צא ומלא
 שיטען; יבול יעקבנו. דניחוי כמי ששנה עליו הכתוב לעכב שדרי אל הוצרך לכתוב וכתב
 בעקב ושפית שרייה אל נאמר שם קל: וזמור לפר חן משיח קמעה. יאמר שבאנו ל
 מריבו הכתוב שדרי בקל הוצמא היה למוד לשפית שרייה משערי נשיא יבול יעקבנו ומש
 בנסגים להכלל אל הוצבא אל מצוה שטען יסוד: שדרי שנסבג נמו לפנינו מאינו
 ירדא ואי גרסין לה לא חקשה אדרנא ברישא ערם פר משיח שאינו בנסג לפנינו חר
 שאינו הוצבא כמורו אבל לבני שיער נשיא ליה עייל חיל כלל קרי לה לבינסת פר משיח
 יעקבנו. מעתה דמיוו כמי ששנה עליו לעכב: ת"ל ואת כל חר וגי' נתקו הכתוב. מן
 ונתן לך קרנות וכאן אל תביח שיער דמא אל יסוד אלא שנה משמע

דברא לגואי. ואת הא אמר ר' עקיבא לקמן (דף פא.) דכל דמי שדכניס לפנים פסולי' וייל דשירי' אין מכפרין לרבי עקיבא ולא קרינן בהו לכפר בקודש: **ג** יסוד למזה לי קרא קי'. הקשה ה"ר חיים לקמן פרק התערבות (דף פא.) אמרינן גבי דם חטאת שנתערב בדם עולה דפליגי רבי אליעזר ורבנן אמר אביי לא שנו אלא תחילת חטאת ועולה אבל סוף חטאת

ותחילת עולה דברי הכל מקום עולה מקום שירים
פירוש דאם נתערבו שירי חטאת בתחילת עולה
לכולי עולה יתנם למשט מן החוט דמקום תחילת
מתן עולתו לשירי חטאת וירוקים לקרן דמזבח
ומאליהם שותתין ליסוד ואין כאן שני מקום א"ל
רב יוסף איבר אמר רב יהודה שירים צריכין
איצטבא פירוש שפכם עד גג עולה דמשט
העשו באיצטבא ולא חרסק לקרן חוקק עומפט
עולה דמשמע דעולה אינה טעונה גג יסוד ויל
דהאי דבעין קרן בתחילת עולה גג יסוד לא
אתא אלא למעטי אמא אדמה תחתונה של
מזבח ענן הארץ עד הבניסה עולא קרן חוקק של
מעלה עד היסוד פשיטא דעדתי (בעולה) מגג יסוד
משט היסוד עריך משום דבעין שתי מחנות דמים
ארבע: ליהודי עד פרי יחדי' שטעון מתן שנים
ליסוד: לעיל פרי ב' יחדי' (פר' מ') ובי נעשה
לפר כאשר עשה דריש סמיכה ושירי הדם בפר
יחדי' ותימא להאי גזא סמיכה מנא ליה ושם
העניינו

כִּי. וְמוֹר סָבֵב, לֹא מַעֲבִיב.
וְאֵל שִׁירִים אֵין מַעֲבִיבִים.
מַעֲבֵב, קָא מִפְּלִי. מוֹר
מַעֲבֵב, תְּנֵי בִּוּוּתֵיהּ דְּרַב
חֲפָר' יִשְׁשָׁן, מַה תִּלְמוֹד
יוֹם הַכִּפּוּרוֹת, שְׁשָׁעוֹן
וְיָמֵי הַכִּפּוּרִים, שְׁשָׁעוֹן

נִכְנָם דְּמֹו לִפְנֵים חֹזְקָה, מְעֻזָּן יִסְדֹּר. מִי שְׁנֹכְנֵם דְּמֹו לִפְנֵים
 אִמֹּר רִבִּי עֲקִיבָא, וְזֹה מִי שְׂאֵין דְּמֹו נִכְנָם לִפְנֵי וּלְפָנִים, בֵּין
 יִסְדֹּר. מִי שְׁנֹכְנֵם דְּמֹו חֹזְקָה לִפְנֵי וּלְפָנִים, אֵינֹו דִּין שְׂמַעֲנָן יִסְדֹּר.
 וְכֹלָה מִזְכָּר אֶת הַקִּדְּשׁ, שְׁלֹמֹו כָּל הַתְּפִלּוֹת בְּיָדָיו, דְּכָרִי רִבִּי
 פִּתְחָן מִשִּׁיחַ, (מִשְׁעִיר נְשִׂיא) מְצַתָּה. וְזֹה מִי שְׂאֵין נִכְנָם דְּמֹו
 הַ, מְעֻזָּן יִסְדֹּר. מִי שְׁנֹכְנֵם דְּמֹו לִפְנֵים, בֵּין לְחֹזְקָה בֵּין לְמִצְוֹת,
 יִעֲבֹבֵנּוּ, תִּלְמִיד לֹאמֵר וְאֵת כָּל (הַדָּם) [דָּם הַפָּר] יִשְׁפֹּךְ, נִתְקַן
 יִי מִצְוֹת, לֹאמֵר לָךְ, שִׁירִים אֵין מְשַׁבְּכִין. וְסָבֵר רִבִּי יִשְׁמַעְלָא,
 הִתְנַחֵם דְּבִי רִבִּי יִשְׁמַעְלָא, וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצֹא, וְהִנְשָׂאָר מִצְוֹת,
 וְרִאשִׁין

לפני ולפנים שאינו נבסל לו לא לחובה ולא למצוה וזה נבסל לו מפילו לחובה אינו דין לתלמיד לומר. באחרי מות וכלה מכפר שלמו כל הכפרות כולן בעבודת הללו האמורות על כל חומה יש על לדרוש על חומה כיצור בו ולומר ששיידיים מעבכין בפר כון משכן תלמוד לומר וכלה ופי' מי שאין נבסל דמו לפנים. כגון שעיר נשיא חטאת יחיד שאין שטתין סוד נראה בעיה ולא בסיטין בלא דמו משקט בן לחובה בן למצוה אלא למצוה וכואן אזהרה בן חובה בן מצוה לגבי פ'ום הכפרות לא הוי כפיסר נשיא משנה חובה שבה ובמסכת סוטה (דף מד:) אמרין כדאי' גונא מצוה לגבי רשות חובה קרי ליה: ויכול לשנות מעבודת ועשאו שיעור מצוה שבהלל' לשנות שכל העבודות חביב ולקח והזהר לעתה וכלה עדות חובה למצוה חובה חביב אצל העלבים:

אותה שנתן דמה למעלה ולא אותה שנתן דמה למטה. וא"ת אי"כ הכי פריך לעיל בריש בית שמאי (דף ל"ה) אימא וכפר אע"פ שלא נתן למעלה אלא למטה וי"ל דהוה דריש אותה לדרשא אחריתי כדדריש לעיל בפ"ק (דף י"ה) אותה למעלה ולא אחרת למעלה א"כ הוה מפרש אותה אבל למטה לא יאכלנה ולעולם כיפר ולא שייכא כאן דהדיא

דשמואל (לעיל ד' כ"ה) דכיון שהגיע דם למזבח

- 1 נחכפר: **כזה** דמים האמורים למטה אם נתנן
- 2 למעלה לא כיפר. פירש בקונט דבחטאת העוף
- 3 כתיב היא שאם שניה בה פסלה ותימא דהא
- 4 בבמה נמי כתיב היא וינמא כמו כן שאם שניה בה פסלה:
- 5 **תאמר** בנייתנן למעלה שסופן למטה. תימא. מעלה העוף שסופן למטה ונתנן לקמן
- 6 בפ' חטאת העוף (דף ס"ה) עשאה למטה כמעשה כולן פסולה ומיהו היא גופה לא ידענן מנא לן:
- 7 כוליה:

וְשִׂינֵינוּ נִשְׂאָר לֹא יִצָּחָה. תְּרֵי תַנָּא, וְאִלְיָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא. אָמַר רַמִּי בַר הָמָא, הָאִי תַנָּא סָבַר, שִׂירִים מְעַבְבִּי, דְּתַנְיָא 'הִפְתָּן מִחֲמַטָּא אוֹתָהּ, אוֹתָהּ שְׂנִיתָן דְּמָה לְמַעְלָה, וְלֹא אוֹתָהּ שְׂנִיתָן דְּמָה לְמַטָּה. אֲמַרְתְּ, וְכִי מָזִין אֶתְהָ. מְכַלְל שְׂנֵימָר וְדָם וְכִרְחִיז שִׁשְׁפָּד עַל מִזְבֵּחַ וְגו', לְמַדְנָה לְיִנְיָנָה בְּמִתָּן אֲרַבְעָ, שְׂאֵם שְׂנֵינָה בְּמִתָּתָה אַחַת, כִּיפֵר. יָכֹל אָף הִנְיָתִין לְמַעְלָה, שְׂנִיתָן לְמַטָּה, כִּיפֵר. וְדִין הוּא, נֶאֱמָרוּ דְּמִים לְמַעְלָה וְנֶאֱמָרוּ

דְּמִים לְמַטָּה, מַה דְּמִים הָאֲמֹרִים לְמַטָּה, שְׂנִיתָנָה לְמַעְלָה, לְמַעְלָה, אִם נִתְּנָה לְמַטָּה, לֹא כִיפֵר. לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְּתַחְוִיתָנָה, שְׂנִיתָנָה בְּנִתְּנָה לְמַעְלָה, שְׂאִין סוֹפָן לְמַעְלָה, לֹא כִיפֵר. תֹּאמַר בְּעִלְיוֹנִים, שְׂנִיתָנָה לְמַטָּה, שִׁישׁ מִיָּהן קָרַב לְמַטָּה. דְּמִים (שִׂירִים) הַפְּנִימִים, יוֹכִיחוּ, שִׁישׁ מִיָּהן, קָרַב בְּחוּץ, וְאִם נִתְּנָה בְּתַחְלָה בְּחוּץ, לֹא כִיפֵר. לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְּדָמִים הַפְּנִימִים, שְׂאִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַרְקָן. תֹּאמַר בְּעִלְיוֹנִים, שְׂהֵרִי קָרְנוֹת מְקַרְקוֹת אוֹתָהּ, אִם נִתְּנָה לְמַטָּה בְּשִׂירִים. תִּלְמֹד לֹמַר 'אוֹתָהּ, אוֹתָהּ שְׂנִיתָן דְּמָה לְמַעְלָה, וְלֹא שְׂנִיתָן דְּמָה לְמַטָּה. מֵאִי 'שְׂאִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַרְקָן, לֹא, אֵלֹו שִׂירִים. אָמַר לִיה רַבָּא, אִי הָכִי, תִּיתִי בְּקַל וְחֹמֶר, מַה שִׂירִים הַפְּנִימִים, שְׂסוֹפָן חֻכָּה בְּחוּץ, עֲשֵׂאָן בְּתַחְלָה בְּחוּץ, לֹא כִיפֵר. הִנְיָתִין לְמַעְלָה, שְׂאִין סוֹפָן חֻכָּה לְמַטָּה, וְעֲשֵׂאָן בְּתַחְלָה לְמַטָּה, אִינוּ דִּין שְׂלֹא כִיפֵר. אֵלֹא, אִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַרְקָן בְּלָדָה, אֵלֹא פְּרוּכָת. תִּנּוּ רַבְּנָן 'וְכֹלָה מִכְפָּר', אִם כִּיפֵר, כִּלָּה. וְאִם לֹא כִיפֵר, לֹא כִלָּה, דְּבָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹדָה, מִפְּנֵי מַה לֹא נֶאֱמַר אִם כִּלָּה כִיפֵר, אִם לֹא כִלָּה לֹא כִיפֵר, שְׂאֵם חִסְרָא אַחַת מְכַל מִתְּנִיתָה, לֹא עֲשֵׂה וְלֹא כִלּוֹם. מֵאִי בִּינְיָהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, חֵד אָמַר, מִשְׁמַעִית דּוֹרְשִׁין, אִיכָא בִּינְיָהוּ. וְחֵד אָמַר, שִׂירִים מְעַבְבִּי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִיכָא בִּינְיָהוּ. תַּסְתִּים, דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, הוּא דְּאָמַר שִׂירִים מְעַבְבִּי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, דְּלִבְרֵי הָאֹמֵר שִׂירִים מְעַבְבִּי, מִבִּיא פַר אֶחָד, וּמִתְחִיל בְּתַחְלָה בְּפָנִים. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לִית לִיה הָא סָבְרָא. וְהָאֹמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּנָּא רַבִּי נַחֲמָי, דְּרַבְרִי הָאֹמֵר, שִׂירִים מְעַבְבִּי. אֵלֹא, דְּרַבְרִי הָאֹמֵר, וְלֹא לְהִנֵּי תַנָּא. מִשְׁנָה חֲטָאוֹת הַצֶּבֶר וְהַחִיד. אֵלֹו הֵן חֲטָאוֹת הַצֶּבֶר, שְׁעִירֵי רֹאשֵׁי הָרִשִׁים, וְשֵׁל מוֹעֲדוֹת, שְׁחִיתָן בְּצִפּוֹן וְקִיבֹל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרַת, בְּצִפּוֹן. וְדָמָן שְׁעוֹן אֲרַבְעָ מִתְּנוֹת עַל אֲרַבְעָ קָרְנוֹת. בִּיצָה, עֵלָה

דהיינו במתנות תלויה השלמה ושירים לא מעבבי ור' יהודה נמי שירים לא מעבבי אית ליה הדיק מ"ס תרשיה הכי הדשוא לא שמענן מינה שכל מתנותיו מעבבות דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר דומיא דחטאות החיצונות אלא ודוש הכי אם כלה הכל כמה שכתב הוא דכיפר ואם לא כלה כל מה שבענין לא כיפר ולמדנו שאם חסיר אחת מן המתנות לא עשה כלום ושירים לא מעבבי שאין אמורין בענין זה דבבי פר כהן משיח הוא דאיתוריבי פר יום הכיפורים לשירים ולרבי יהודה איצטריך למילף עיובב מתנות מחכא משום דאמר כי כתיביב חוקה בדיברין הנעשין בבגדי לבן לפני ולפנים וזה דכתיביב שירים מעבבי איכא בינייהו. ולרבי עקיבא לא מעבבי הדיק אם כיפר מה שאמר בענין כלל דכתיביב חוקה לעיובבא אבל שירים שאינה אמור בענין לא מעבבי ואתא רבי יהודה למימר כלה כל צורכי עבודותיו ואף המלמדיו לא ממקום אחר כיפר ואם לא כלה לא כיפר שאם חסיר אחת מכל המתנות כי רפאילו במתן יסוד משמע לרבי האומר שירים מעבבי כ"י. אם גמר מתנות כולן ונשפר הדין מביא פר אחר ומתחיל בודיל כי שידו לו שירים דאע"ג דאמר' גמר מתנות ממנפין ונשפר הדין מביא פר אחר ויתחיל בפרכת גמר מתנות שעל הפרכת ונשפר הדין יביא פר אחר ויתחיל במזבח ואין צריך לחתולל עבודה שהעשיה שכולן כיפרה בשני עצמן דרבי יהושע שירים מעבבין ולא אמרי' אם גמר מתנות מזבח הפנימי ונשפר הדין יביא אחר וישופר על יסוד הדינן דאם כן לאו היינו שירים אלא במזבח תחולל שיעשה שירים וישפכם בחרץ אלמא לרבי יהושע בן לוי איכא למנא דאמר שירים מעבבין: **והא אמר רבי יוחנן**, בפרק השוחט (לקמן דף ק"א): **תנא רבי נחמיה כרברי האומר** ב"י. דקתני רבי נחמיה אומר שירי הדין שהקריבו בחרץ חיוב ואמר רבי יוחנן עלה תנא רבי נחמיה למילתיה כרברי האומר שירים מעבבין אלמא לרבי יוחנן נמי איכא דאית ליה הכי אלא מאי משני עלה דרבי יוחנן כי מוקמין לה כ"י יהושע בן לוי מבעית לשנוי ארביי יוחנן לרברי האומר דקאמר אתנאי אחרים קאי ולא אתני תנאי לדלעיל קאי ארבי יהודה ורבי עקיבא דכא נמי איכא למימר דרבי יוחנן הוא דאמר שירים מעבבים איכא בגייתו והא דקאמר רבי יהושע בן לוי לרברי האומר לאו אתני תנאי קאי: **מתני'** **אלו הן חטאות ציבור**. שאנו צריכים לחוכרים שהרי הפנימיות פר העדה ושעירי עבודה וזה כבר נשנה: **שעירי ראשי חדשים** ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: **שחיתון בצפון**. שהרי למדנו בבבלי אב לכל חטאות: **ארבע מתנות** ב"י. כירלפין מקרנות קרנות בפרק בית שמאי (לעיל דף ל"ה):

ושאני נשאר. כלומר אם יצא כל הדין בחזאת אין צריך מיצוי: **האי תנא** סבר שירים מעבבין גרסינן: **מחטא** איתה. חזוקת את דמה ובכללה דואת תורת החטאת כתיב אותה מיעוטא היא אם מחטא את דמה כחלתו שכתבתי לך בה קרנות דהיינו למעלה הוא דהואי חטיו ונאבלת אי לא: **וכי פאין באת**. להכשיר שנוקטת להדיא במקרא לפסול

ישפר. שפיכה אחת ונאמר והבשר תאכל: **נאמרו דמים** לפסול. מחוט הסקרא בחטאת העוף והוה סדרה (חטאת וידה) ודרשינן ליה לקמן (דף ס"ה) וזו חרף התחתון: **ונאמר דמים** לפעילה. בחטאת בדמה: מה דמים האמורים לפסח שנתנן למעלה לא כיפר. דאם כתיב בהזאתו חטאת היא שאם שניה בה פסול דהכי אמרינן לקמן (דף ס"ו) עשאה למעלה למטה כולן פסול: **שכן** **סופן** לפסח. שירים ניתנין לסוד: **שסופן** לחוץ. שפיכת שיריהם: **ואם עשאן** בתחילה בחוץ לא כיפר. דיעובבא כתיב בהו כדרכינא מועשה כאשר עשה: **שאין מזהו הפגמי** מפקרין. שאין שם גמר מתן דמים שעודן צריכין עבודה אחת הילכך חמירי ולקמן מפרש ואזיל מנאי היא: **תאמר** בנייתנן למעלה בקרנות שמפקרות אותו. שזוהו גמר מתן דמיה לעבב דלא כלול. לעלמא שיריים החיצונים לא מעבבי הילכך לא חמירי ויכשרו למטן להכי איצטריך אותה: **מאי** שכן אין מזבח הפגמי מטרק אותו (לאן). דשפיכת שיריים מעבבי ביה: **אמר** ליה רבא. דלמי בר חמא: **אי הכי**. דשיריים מבחוץ מעבבי בהו כל שכן דאתאי מקל וחומר ולא בעי קרא: **ומה** דמים הפגמיים שסוף שיריהם חובה לחוץ לעבב עשאן בתחילה בחוץ ב"י:

הכי גרסינן אלא אין מזבח הפגמי מפקרין בלבד **אלא פרכת**. דדמן טען תחילת ויהיה על הפרכות ואזיל וטעונן על עבודות בפנים חמירי לעבב מעליתיו בחרץ תאמר בנייתנן למעלן שכן קרנות ממקרות את עבודותיהן העליונות ואין טעונן שתי עבודות אבל בשיריים לא קאמר דיעובב: **ה"ג ת"י** וכלה ככפר' ונ"י. ולקמיה דרבי יוחנן שירים קאמרי ומאי בנייה: **פגמי** מה לא נאמר. מפני מה לא נדרשו כסדר מכתבה: **משמעות** דורשין ב"י. תריוויה ללמד על המתנות שמעבבות קאמרי אלא מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי רבי עקיבא משמע ליה מחסיפא לרישא מדרשי בכפרה

במתנות תלויה השלמה ושירים לא מעבבי ור' יהודה נמי שירים לא מעבבי אית ליה הדיק מ"ס תרשיה הכי הדשוא לא שמענן מינה שכל מתנותיו מעבבות דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר דומיא דחטאות החיצונות אלא ודוש הכי אם כלה הכל כמה שכתב הוא דכיפר ואם לא כלה כל מה שבענין לא כיפר ולמדנו שאם חסיר אחת מן המתנות לא עשה כלום ושירים לא מעבבי שאין אמורין בענין זה דבבי פר כהן משיח הוא דאיתוריבי פר יום הכיפורים לשירים ולרבי יהודה איצטריך למילף עיובב מתנות מחכא משום דאמר כי כתיביב חוקה בדיברין הנעשין בבגדי לבן לפני ולפנים וזה דכתיביב שירים מעבבי איכא בינייהו. ולרבי עקיבא לא מעבבי הדיק אם כיפר מה שאמר בענין כלל דכתיביב חוקה לעיובבא אבל שירים שאינה אמור בענין לא מעבבי ואתא רבי יהודה למימר כלה כל צורכי עבודותיו ואף המלמדיו לא ממקום אחר כיפר ואם לא כלה לא כיפר שאם חסיר אחת מכל המתנות כי רפאילו במתן יסוד משמע לרבי האומר שירים מעבבי כ"י. אם גמר מתנות כולן ונשפר הדין מביא פר אחר ומתחיל בודיל כי שידו לו שירים דאע"ג דאמר' גמר מתנות ממנפין ונשפר הדין מביא פר אחר ויתחיל בפרכת גמר מתנות שעל הפרכת ונשפר הדין יביא פר אחר ויתחיל במזבח ואין צריך לחתולל עבודה שהעשיה שכולן כיפרה בשני עצמן דרבי יהושע שירים מעבבין ולא אמרי' אם גמר מתנות מזבח הפנימי ונשפר הדין יביא אחר וישופר על יסוד הדינן דאם כן לאו היינו שירים אלא במזבח תחולל שיעשה שירים וישפכם בחרץ אלמא לרבי יהושע בן לוי איכא למנא דאמר שירים מעבבין: **והא אמר רבי יוחנן**, בפרק השוחט (לקמן דף ק"א): **תנא רבי נחמיה כרברי האומר** ב"י. דקתני רבי נחמיה אומר שירי הדין שהקריבו בחרץ חיוב ואמר רבי יוחנן עלה תנא רבי נחמיה למילתיה כרברי האומר שירים מעבבין אלמא לרבי יוחנן נמי איכא דאית ליה הכי אלא מאי משני עלה דרבי יוחנן כי מוקמין לה כ"י יהושע בן לוי מבעית לשנוי ארביי יוחנן לרברי האומר דקאמר אתנאי אחרים קאי ולא אתני תנאי לדלעיל קאי ארבי יהודה ורבי עקיבא דכא נמי איכא למימר דרבי יוחנן הוא דאמר שירים מעבבים איכא בגייתו והא דקאמר רבי יהושע בן לוי לרברי האומר לאו אתני תנאי קאי: **מתני'** **אלו הן חטאות ציבור**. שאנו צריכים לחוכרים שהרי הפנימיות פר העדה ושעירי עבודה וזה כבר נשנה: **שעירי ראשי חדשים** ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: **שחיתון בצפון**. שהרי למדנו בבבלי אב לכל חטאות: **ארבע מתנות** ב"י. כירלפין מקרנות קרנות בפרק בית שמאי (לעיל דף ל"ה):

עלה כבש ופנה לסוכה. מפני שדמה ניתן למעלה על הקרנות ובאצבע צריך לעמוד על גבי סוכה אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה ובקרן וזית המזבח עומד על הרצפה חורק מן הכלי למזבח וכל מקום שיגיע למזבח כשהו וכו' לו לקרן דרופית מורחית. שבה הוא פוגע ראשון בקרקעיתא לן לקמן (דף סב) כל פינות שאתה פונה ידו

כוליה מזבח בצפון קאי. פירש בקונטרס בצפון פתח ההיכל קאי ואין מן המזבח לפני פתח ההיכל כלום אלא אמה של יסוד דרומית א"נ בצפון העזרה קאי והיו חמש כנגד הפתח אחת מהן יסוד דרומי אישבתה דכי נפיק מן הפתח יסוד דרומי לפניו מכות באמצע הפתח וכלשון זה אחרון נראה דלקמן פרק קרשי קדשים (דף נט) מזבח דלמאן דאמר כוליה מזבח בצפון קאי האי חמש אמות כנגד הפתח דהא תנן (תמיד דף כט.) מערכה שניה של קטרת דהה משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות מוקף של כרבי יוס (דף כט) לפני הפתח וקסבר כוליה מזבח בצפון קאי: וסמינך

עלה כבש ופנה לסוכה, וכו' לו לקרן דרומית מורחית, מורחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. שרי הדם היה שופך על יסוד דרומית. ונאכלין לפניו מן הקלעים, לזכרי כהונה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות: גמרא היכי עבדי. רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר, נתן אמה אילך ואמה אילך. וחד אמר, מחטא, אילך דרבי שמעון, היא עצמה אינה נעשית אלא בגופה של קרן, דכולי עלמא לא פליגי. כי פליגי, אליפא דרבי. מר סבר, אמה אילך ואמה אילך, כנגד קרן הוא. ומר סבר, כנגד חוודה אין, טפי לא. מיתביה, חטאת הציפור והיתירי, כיצד מתן דמן, היה עולה לכבש ופנה לסוכה, וכו' לו לקרן דרומית מורחית, וסובל באצבעו הימנית, המיומנת שפמיין, מן הדם שפמזרק, וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה, ומחטא יוורד כנגד חוודה של קרן, עד שמכילה כל הדם שבאצבע, וכן כל קרן וקרן. הכי קאמר, מנחה בחוודה. אי עבד, אמה אילך ואמה אילך, לית לן בה: מאי רבי, ומאי רבי אלעזר דרבי שמעון. דתניא, דמים העליונים, ניתנין מחוט הסיקרא ולמעלה. דמים התחתונים, ניתנין מחוט הסיקרא ולמטה, דברי רבי. רבי אלעזר דרבי שמעון אומר, בפה דברים אמורין, בעולת העוף. אבל בחטאת בהמה, היא עצמה אין נעשית אלא על גופה של קרן. אמר רבי אבהו, מאי טעמא דרבי, דכתיב ויהישראל ארבע אמות, ומחטאיראל ולמעלה וגו', ארבע אמות הוא דהויא. אמר רב אדא בר אבהו, ומקום קרנות, ארבע. מקום קרנות, ארבע הויא. אלא אימא, רשות קרנות, ארבע: תנן התם, חוט של סיקרא, חזרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. מנא הני מילי. אמר רב אחא בר רב קמינא, שצאמר והיתה הרשת עד חצי המזבח, התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים: שרי הדם כו': תנו רבנן, 'אל יסוד [המזבח]', זה יסוד דרומי. אתה אומר, זה יסוד דרומי, או אינו אלא יסוד מערבי, וילמד סתום מן המפורש. אמרת, ילמד וירדתו מן הכבש (ליציאתו) ומיציאתו מן ההיכל. מה יציאתו מן ההיכל, בסמוך לו. אף וירדתו מן הכבש, בסמוך לו: תניא, רבי ישמעאל אומר, זה וזה יסוד מערבי. רבי שמעון בן יוחאי אומר, זה וזה יסוד דרומי. בשלמא למאן דאמר יסוד מערבי, קסבר ילמד סתום מן המפורש. אלא למאן דאמר יסוד דרומי, מאי טעמא. אמר רב אסי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח, בצפון קאי. לישנא אחרתא, כוליה פתח, בדרום קאי. תנא

הוי ימינו למזבח ובא לימינו למזבח ובא לאותו קרן וחולק ומקוף בסוכה דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזבח ומצפון לצפון ומצפון למערב דהיינו דרך ימין: על יסוד דרופית. בגמרא וליף לה: לפניו מן הקלעים. לפי שבמנחש היו קלעים היקף לחצר אהל מועד ובמקום הקלעים היתה חומת העזרה בבית שלמה או בית שלמנץ ובחטאת כתיבא בחצר אהל מועד במקום קדוש תאכל (ויקרא ו) לזכרי כהונה. דכתיב הבחן המחטא אותה (שם) לאפקי נשים שאין ראיות לחייה וכו' ובזכר ובשר ובה חטאת ואשם מנבחה בזה דבר ואכל אותה בכל מאכל. משום דקתני בפסח ואינו נאכל אלא עלי לקמן (דף נו) הני ככוליה ובכל מאכל: ליום ולילה. כדילפינן בפ' שלשי (לעיל דף ק) ובשר ובה חטאת ואשם מנבחה בזה דבר ליום אחד חטאת ואשם מניין תלמוד לומר ובה ובקדשים לילה הולך אחד היום דכתיב לא יניח ממנו עד בקר (ויקרא ו) עד חצות. סייג עשו חכמים לתורה להחזיק דרוקק מאבגיה רוח שירצה בברכות בפרק קמא (דף ב) כל הנאכלין ליום אחד מצותו כו': גמ' היכי עבדי. מנחת אצבע בקר: אמה אילך. כשהוא עומד אצל וית המזבח נותן ברוך אמה של מצוע למזבח רוח שירצה או לדרום או למזרח בקרן דרומית מורחית וכן בכל קרן: מחטא יוורד. לשון הכתוב הבחן המחטא אותה (ויקרא ו): אליפא דרבי אלעזר. לקמן מיתיי פלוגתאיה: היא עצמה אלא שם: ד"ע לא פליגי. דלא בעינן חזקה דקרן כתיב ואמה על אמה ברום אמה הנתן בראש המזבח בכל וזית וזית בכל מקום שבה קרי קרן: כי פליגי אליפא דרבי. דמכשר לה מנחת הסיקרא למעלה וא"ע" דלא בקרן: מר סבר. כי היכי דקרן הויא אמה על אמה אף כל שתחתיו כנגדו הוי קרן: ור' סבר. כיון דקרא לאו אקרנות

ממש קריד בשאר המזבח אל שיער לשון קרן אלא בחודה של וזית: המיומנת שפמיין. אצבע הרגילה למלאכה ולא שאר אצבעות מוכנות להוריש ולטבל היינו שאצל גזל מיומנת אמנות לפי זה: וחומר בגודלו ובאצבעו קטנה. מושך את הדם שבאצבע כלפי למטה שיפול כולו למזבח: חומר. לשון תנאמר בני מעיה (חולין דף נד.) דנוריי בלע"ז: ומחטא. זריקת חטאת קרי חטוי כמו הבחן המחטא אותה: כנגד חודה. רבי היא דמכשר למטה מן הקרן לחכי תנא לא בחודה: ב"א. דמים העליונים כשירין למעלה מן החוט מיד: בעולת העוף. שנעשית למעלה כדאמרין בפרק קדשי קדשים (לקמן דף סד): אבל חטאת בחמה. דכתיב בה קרן בחדיא אינה נעשית כו': והחטא. מזבח: איבע אמות הוא דהויא. בתמיה ובי אין גובהו או רוחבו אלא ארבע אמות: מקום קרנות ארבע. כלומר הקרנות תופסין ארבע אמות במזבח דכל קרן אמה על אמה ומקום קרנות ארבע הויא. בתמיה והדי אין הקרנות אוכלין במזבח אלא שתי אמות מן המזרח למערב ושתים מן הדרום לצפון היינו שתיים על שתיים: אלא. על כרחך היך רשות קרנות ארבע כלומר שם רשות הקרנות תופסת למטה מן ארבע אמות דהיינו עד החוט דכוליה הוי קרן: הרישת. כעין ציור מצרית בקליעה ושל נחשת הויא תחתיה של מזבח עשוי כנפה וגובה עד חצי של מזבח: התורה נתנה מחיצה מפרקדן תאצי מזבח: אל יסוד המזבח. האמור בחטאת החיצונה: או אינו אלא יסוד מערבי. כדאשכחן בפנימיות לעיל אשר פתח אהל מועד וילמד סתום מן המפורש: ילמד ייריתו מן הכבש. בחיצונה ושירי הדם בידו מיציאתו מן ההיכל וישרים הפנימים בידו מה יציאתו מן ההיכל) ביסוד מערבי שהוא סמוך לו: אף ייריתו מן הכבש. שנפשי לייסוד דרומי שהוא סמוך לו: וזו. הרישת הדרום הפנימים: סתום. פנימים שכתוב בהן יסוד מערבי דכתיב אשר פתח אהל מועד: מ"א. הא כתיב בפנימים אל יסוד אשר פתח אהל מועד: קסבר כוליה מזבח בצפון פתח ההיכל קאי. ואין המזבח לפני הפתח כלום אלא אמה של יסוד דרומי אי נמי בצפון העזרה קאי והיו חמש אמותיו כנגד הפתח ואמה אחת מהן יסוד דרומי אישבתה דכי נפיק מן הפתח רואה יסוד דרומי לפניו מכות באמצע הפתח ואית דגרס כוליה פתח בדרום מזבח קאי והיא היא כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא: תנא

וסימניך

משכינה גברי לגברא. פירש בקונטרס תלמידי רבי ישמעאל שהם מורבים משבו את רבי שמעון לומר כדברי רבם ותימה דלמקן פרק בתרא (דף קט"ו) אמרינן וסימניך משכינהו גברא לגברי דר' שמעון דאמר זו וזו ירושלם משכינהו לרבי ישמעאל והשתא מה סימניך הוא דא כיון דפעמים אמרינן איפכא ונראה כדגרסינן בספרים

ישנים וזה היה יסוד דרומי וסימניך משכינהו גברי

לגברא רבי שמעון בן חיי קרי גברי לפי שנוכר

שמו ושם אביו ור' ישמעאל שהוא יחיד קרי

גברא וגרסינן גמי פרק בתרא (שם) וסימניך

משכינהו גברי לגברא וכן בערוך בערך משר:

העולה קדשי קדשים כו'. תימה דלא הני

שפכות שיריים בעולה והלא כל

הדמים טעונין יסוד כדדרשינן העולה למזבח כל

עולה לפירוש הקונטרס וברשי בית שמאי (לעיל

דף לו.) אמרינן מנין לכל הדמים שטעונין מתן

דמים ליסוד ועוד דבמסכת תמיד (דף לו.) תנן שירי

הדם היה שופך על יסוד דרומי ותניך הרי שיהי

מפונטין"א משום דעולה בוריקת כלי חומצין דלית

בה שירים בחטאת דבאצבע אי אפשר בלא

שיריים בלא נהירא דכולה שמעתא מוכחת

דמשום גזות שיריים הרי יעקב מאורליני"ש

פירש דכיון דשמעי' תנא דפנימיים ביסוד מערבי

וגם התחיל בחיצונים למתני יסוד דרומי הוא

הרין בבבולא ואע"ג דקדשי בכל פנימיים היינו

משום דהתחיל בפנימיים ורצוי למתני בחיצונים

ואין רוצה להפסיק:

קדשי קדשים. פי' בקונטרס ליפסל ביוצא

ובטבול יום ומועלין בה ולא היה לו לפרש לענין

טבול יום ומחוסר כפרים שזה הדין נוגח בכל

קדשים אפילו קלים אבל יוצא ומעלה נזא

דקדשים קלים לא (מבטלי) מפסלי ביוצא ואין

בזן מעלה: **משום** דלא כתיב בה קדשי

קדשים. ומאי ומאי? טעמא דההיא לא למיגר רבי

זבדי שלמי צבור דהא לא כתיב בהו קדשי קדשים

וילפינן להו לקמן (דף נה.) מדיאיתקש לעולה מה

עולה קדשי קדשים: **נאמר** כאן סביב כו'. הא

דאיצטנן לעיל לאקושי טעמא לעולה לענין

צפון משום דמחק גיריה שוד דסביב ליבא למילף

דלא שייכא אלא לענין מתנות דהא חטאת שנבטל דמה לפנים פסולה דמה טען כיבוס מה

שאין כן בעולה:

מה לחלן פסוק מתנות כו'. תימה כי הדין דרדשינן בפרק קמא (לעיל ד' י') אותה דמה

למעלה ולא אחרת דמה למעלה דכא נמי נימא אותה בפסוק מתנות ולא אחרת

בפסוק מתנות:

ואי

עמך. בזה היה יסוד: שורף. בנימין דכתיב ביה זבא יטרף (בראשית מט) שנחנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם) באסתנהיה יתיבני מרחבא ואותה הקרן לא היתה בחלקו בדמפרש

ואזיל: דאמר רב שמואל בר רב יצחק מובח היה אוכל בחלקו של יהודה אמה אמה במזרחו אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל

המזרח כששמעני לקרן מזרחית צפנית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילה האמה הדרומית לא היתה מחולקת על פני כל הדרום כששמעני לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך

לקרן אמה בדרתן לקמן (דף נה.) היסוד מחלף על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת נמצא יסוד' לא קרנות כו': רצויה היתה יוצאה מחלקו

של יהודה. (לדרומו של מובח שחלקו של יהודה היתה במזרח כדנתיא (וימא דף יב.) מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בבניסיתו) וחלשכות של העזרות עזרת נשים כולה (עזרתו)

ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצדו (ולדרומו) המזבח אוכל בחלקו אמה במזרח

מלבד אמה של קרן מזרחית צפנית היתה כולה חלקו של יהודה שהיתה אותה אמה ברוחן מן הקרן אמה דרצויה היתה יוצאה בדרום למזבח ובנכסת בחלקו של בנימין שמוקמו

הדריסה ולמעלה היה חלקו של בנימין אלא שרצויה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מובח אוכל בה אמה אמה שהיא כניסת היסוד ראו לדלות

בה בדאמר מן (מדות פרק ג' מי"א) עולה אמה ובנס אמה וזו יסוד' כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית:

חופף

תנא דבי רבי ישמעאל. דהו שונין רבבי שמעון בן יוחי זה וזה יסוד מערבי תלמידי רבי ישמעאל דהו שונין משנה שנשנית בבית מדרשו של רבי שמעון דזה וזה יסוד מערבי כרבי ישמעאל: וסימניך. שלא תחלקו הגירסא לומר זה וזה דרומי: משכונה גברי לנבא. תלמידי ר' ישמעאל שזן מרובין משכו את ר' שמעון כדבר רבן: **מתני'** העולה

קדשי קדשים. דהא ליפסל ביוצא ובטבול יום

ובמחוסר כפרים ומועלין בה: שתי מתנות. בקרן

מזרחית צפנית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה

באלכסון והכי נתן מביטת תמיד (דף לו.) בא

לו לקרן מזרחית צפנית נתון מזרחית צפנית

מערבית דרומית נתון מערבית דרומית וטעמא

משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד

כדאמרינן והכי נתן משכונה ועולה טענה תורת מן

דמה כנגד היסוד וכדריבין לעיל (דף נא.) מקי' משרי

חטאת הילכך בעי (והרן) תרתני דאמר: שתי

מתנות שהן ד'. בעינן כדי שיהא מתן

הזוים בג' דרומית מזרחי הוא לא משכחת אלך

אלא בשתי קרנות העומדות (וזה) באלכסונה

וזה דאי בשתיים שברוח אחת לא הוי דם אלא

בג' רוחות של מובח ולא קרינן בה סביב: שהן

איכב' בגמי דאמרש דהכי עבדי: **מאי** עממא

תני בה קדשי קדשים. מאי דלא תני גבי חטאות

ואשמות דהווי גמי קדשי קדשים: ומשני משום

דלא כתיב בה. איצטריך לאשמענין דאפי' קדשי

קדשים אלא דהא כתיב וזהו לא לגבוה ואין לך

קדשי קדשים כזה ובקדשי קלים גופיהו מאי

דאזיל מניניהו לגבוה קדשי קדשים הוא בדרתן

לקמן בפ' התהיר (דף פט.) מעשר קודם לעופות

ממני שהוא מין אדם ויש בו קדשי קדשים וכן

ואימוריו: **הכי** עבדי. דנעשים השתים שזן

ארבע: נתון וחוזר ונתון: וזרק מן הכלי למזבח

ברוח זו של קרן וכן ברוח השנייה של קרן וכן

לקרן שכנגדה דרומית ונמצא מן הדם של

רוחות של מובח מתנה לכל רוח: כמין נמצא.

וזרק נגד הפניה מן הכלי הדרום מתפסל לשתי

רוחות הפניה דהרי הוא כמין גאם גאם אות ינינת

עשרה כח פשוטו: וזרקו **אין** אתה על המזבח

סביב. בעולה כתיב וכן כתיב בשלמים ואשם:

ת"ל וזרקו. ואין זריקה אלא מזרחו ובחוט אי אפשר להקריף אלא באצבע ובגביעה:

ודמה טעון כו'. כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות ומזבח

ובזריקתו נאמר לחלן סביב. (במסאות המלאצין בצו בא אחר: מה להלן פסוק ד' מתנות.

ד' פסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נתון: **אף** כאן. אע"פ שבשתי קרנות פסוקי ענין

והיוו כדריב נתון וחוזר ונתון: עולה **טעונה** יסוד. תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד

שהיא יסוד מתחת מוקם מתנה ומקל וחומר אייתניה לעיל בפירקין (דף נא.) לא

יהיה לה יסוד. לקמייה תפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפנית היה מתחיל: **מאי**

דאזיל: דאמר רב שמואל בר רב יצחק מובח היה אוכל בחלקו של יהודה אמה אמה במזרחו אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל

המזרח כששמעני לקרן מזרחית צפנית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילה האמה הדרומית לא היתה מחולקת על פני כל הדרום כששמעני לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך

לקרן אמה בדרתן לקמן (דף נה.) היסוד מחלף על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת נמצא יסוד' לא קרנות כו': רצויה היתה יוצאה מחלקו

של יהודה. (לדרומו של מובח שחלקו של יהודה היתה במזרח כדנתיא (וימא דף יב.) מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בבניסיתו) וחלשכות של העזרות עזרת נשים כולה (עזרתו)

ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצדו (ולדרומו) המזבח אוכל בחלקו אמה במזרח

מלבד אמה של קרן מזרחית צפנית היתה כולה חלקו של יהודה שהיתה אותה אמה ברוחן מן הקרן אמה דרצויה היתה יוצאה בדרום למזבח ובנכסת בחלקו של בנימין שמוקמו

הדריסה ולמעלה היה חלקו של בנימין אלא שרצויה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מובח אוכל בה אמה אמה שהיא כניסת היסוד ראו לדלות

בה בדאמר מן (מדות פרק ג' מי"א) עולה אמה ובנס אמה וזו יסוד' כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית:

חופף

חופה. כמו נזיר חופה ומפספס (שבת דף נג) פדוטי"ר דרגטור"ר בלעז' כארם המחשב ודאג: **ונבדיל.** בשתי סימנים ולא כחטאת שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי קדשים (דף סה). **ונפצה פורטה.** (ומקום מחבר כמו אין מקפין שתי חביות (ביצה דף לב)) דרוק בת מליקתו וסידק הורא מתומצה ע"י דרוקו בקיר ולקמן אמרין שעל קרן מזרחית

ואי אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעביד. בתמיה דלקמן (דף סד) אמרי' שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקת באויר היא נמלקת והדום נופל לארץ לאיבוד ואם תאמר נופל הוא על הסוכב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני והתם נעשאה למטה מזרגלי ואפילו אחת אחת כשהיה דלא קפיד אלץ למעלה מן החוט כן פירש בקונטרס ונראה שלא היה כתוב

בוך ברייתא שירי הדם היה שופך ליסוד מרלא מדרקב בקונטרס אלא מהא שהדום הולך לאיבוד וקשה דלא כן הוה ליה לאקדש ממנתי' דקדשי קדשי' (שם סד) דתנן בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק ראשה כן וברבו פסרים גורסין כאן שירי הדם היה שופך ליסוד ומפרש ה"ר חיים גרסיא ר"ח (זוהר להו פ"ק דעל כרחין דלדורו קרן שמולק שם היה שופך שירי הדם קרי לה יסוד מרלא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית שהיה בו יסוד לשפוך שירים ועוד דלקמן פ' קדשי קדשים (גם ו) שם) מפרש שערשה אחתו דבאורו קרי לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לזרוק משם מרואה ונרצה ואם היה זקוק לזילך לקרן אחר לשפוך שירים מה היה מרויח כיוון שהיה צריך לחזור ואין לומר דלאחרו זריקתו מרואה ונרצה היה הולך לשפוך שירים דאם היה מאחר כל כך היה דם כלה אלא על כרחין במקומו היה שופך ליסוד ולכן פריך ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא קעביד מרואה אימר כן היה באוירא דבנימין ועשו כמין בליטה ועל אותה בליטה היה שופך שירים ומיהו קשה דאי חשיב יסוד לענין שאר דמים נמי חשיב יסוד וי"ל דאם חשיב יסוד אלא לענין היתניחין למעלה מחוט המזריקין אבל לענין דמים היתניחין למטה אי מכשרת ליה דלהוא קרן ומינני דאתי למיכת תחת אותה בליטה ונמצא נתון תחת היסוד דאם דמים העלינים עשויים דם למעלה מן הבליטה מריקין קשה דאם כן הכי ממעט הכא ועלה דלא הוה ארבע קרנות כחטאת משום טעונה יסוד לענין דמים העלונים ונראה לרבינו תם דלא גרסינן שירי הדם היה שופך ליסוד דשופך ממעט מן הבלי' מדלא תני מתמזה ליסוד בדקתני גבי חטאת העוף ועוד דבמנתי' דלקמן פרק קדשי קדשים (דף סד) קתני כחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף לא תני שמעט דלית לה שירים והיא המזריקין לעיל שירים בכל הקרנות היינו לבד מעולת העוף וכיון דנעשית מצותו מה לנו במה שהיה נופל אחר כך לאשן הולך לאיבוד דכל שמים נמי

לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן ועוד כשהחולין לאיבוד אחרי כן והתני ואמר ופירש בקונטרס שהיה ערשה כמין בליטה במזבח לקבל דמים הייה לו להשי' כפרש"י והנראה לר"ת דפריך ממליקה עצמה דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה כדלקמן ואי עביד ליה באויר ידחלה אם כן אינה עולה לקדש מזבח ומשני יאירא דבנימין וקדשי האויר בקדושת מזבח ואף על גב דהקטרה באויר אי אפשר לא הייש אלא בזה דלא ידליהו קדושת מזבח ומיהו למאן דאמר (לקמן דף סה) אין עושין מערכה על גבי סוכה רחוקה מזבליק' קדש לא מאתיא תרם אף על גב דקדוש בקדושת מזבח חזבא איירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סוכה: **רב** אמר בבבין. אף על גב דלמטה לא הוי רבוע למעלה במקום המערבה הוי רבוע וקשה קצת לישנא דמתני' לרב דתנן במסכת סוטה (דף קי). דברצונה יצאמה מחקלן של ידודה ונכנסת לחלקן של מימין ובה מזבח בניי משמע שהיה בה מבוכין: **מפולמות** כנון גסים מפולמן פרק אין צדון (ביצה כד:)

דגיין
דניין

ח'חופה ע'לוו פל חיוס' ל'פיקד, ז'כה ב'נימין ה'צדיק ו'נעשה או'שפין' לה'קדוש ב'רוך הוא, ש'נאמר י'בין ב'תפיו ש'כן. מ'יתבי, ע'ולת העוף ב'יצד ה'יתה נ'עשית, ה'יה מ'ולק את ר'אשה מ'מול ע'ורפה, ו'מבדיל ו'ממזה ד'מה על ק'ר המ'זבח. ואי א'מרת, לא ה'יה לה י'סוד, פ'אוי'ר א'עלמא הוא ד'קא ע'בדי. א'מר רב נ'מן פ'ר י'צחק, א'מר, פ'ך ה'תנו. א'וי'ר א'ב'נימין, ק'רקע י'דיו'דה. מ'אי, לא ה'יה לה י'סוד. רב א'מר, ב'בנין. ל'וי א'מר, ב'דמים. רב מ'תרגם, ב'אחסנתיה י'תבני מ'דבתי. ל'וי מ'תרגם, ב'אחסנתיה י'תבני מ'קדשא, מ'קום מ'קדוש ל'דמים. תא ש'מע, ה'יסוד ה'יה מ'חלד על פ'ני כל ה'צפון, ו'על פ'ני כל ה'מערכ. אוכל ב'דרום א'מה אחת, וב'מזרח א'מה אחת. מ'אי א'וכל' נ'מי ב'דמים. תא ש'מע, המ'זבח ה'יה ש'לשים ו'שתים על ש'לשים ו'שתים. ה'כא ב'מאי ע'סקינו, מן ה'צד. תא ש'מע, נ'מצא פ'ורח א'מה על י'סוד, ו'א'מה על סוכב. א'ימא, ב'ניד א'מה י'סוד ו'על א'מה סוכב: תא ש'מע, ד'תני ל'וי, ב'יצד ב'ונין את המ'זבח, מ'ביאין מ'לבן ש'הוא ש'לשים ו'שתים על ש'לשים ו'שתים, וג'ו'בהו א'מה, ו'מביא ח'לוקי א'גנים מ'פולמות ב'ין ג'דולות ב'ין ק'טנות, ו'מביא סיד ו'קוניא ו'פת, ו'ממחה ו'שולף, ו'הוה הוא מ'קום י'סוד. ו'חזרו ו'מביא מ'לבן ש'הוא ש'לשים א'מה על ש'לשים א'מה, וג'ו'בהו ח'מש א'מות, ו'מביא ח'לוקי א'גנים כו' [ו'חזו סוכב]. ו'חזרו ו'מביא מ'לבן ש'הוא ע'שרים ו'שמונה על ע'שרים ו'שמונה א'מות, וג'ו'בהו ש'לש א'מות, ו'מביא ח'לוקי כו' ו'הוה מ'קום ה'מערכה. ו'חזרו ו'מביא מ'לבן ש'הוא א'מה על א'מה, ו'מביא ח'לוקי א'גנים מ'פולמות ב'ין ג'דולות ב'ין ק'טנות, ו'מביא ו'פת ו'קוניא, ו'ממחה ו'שולף, ו'הוה ק'רן, ו'כן ל'כל ק'רן ו'ק'רן. ו'כי ת'מא, דניין

דאכול במזרח אמה אחת ויכרסא מאח אחת דתני וכו' לא בבנין קאמר הכבש בדרום הוא ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח: **אימא כנגד אמה יסוד.** כנגד מקום שהכניסה ראייה לדיוות ולא שהיה שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה כנגס לתוך הפנימי שנכנגד בליטה שהיה תחתול בה לאכול בה בדרום אמה אחת: מ'לבן. הוא דפוס מרובע עשוי מארבע קדשים וכל אמה ארוכה ל"ב כעין אגשטור"א שעושין לכידים ורובם הקשר הוא גבוהו של מ'לבן ממלא אגנים וסיד ופת וקוניא עד שמשווהו לרובה המלבן: **מפולמות.** לחות: קוניא. ניתן אבר כעין שעושין לצפח כלי חרס שקורין פולמרי' וממחה. אישפרידיה"ר בלעז' ושו"פ בתוך המלבן על אגנים ונבקעים ידו' על ידי אלו וזה היסוד הראשון שעשניו בו עלה אמה וחזרו **ומביא כו'.** ומושיבו על זה וממלאו נמצאת כניסת אמה זה יסוד בולט אמה זה סוכב: וחזרו **ומביא כו'.** וחזו סוכב על זה היה כן מהלך בדמפרש ואילו שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי אמות נמצא המזמעי בולט מחמת העליין אמה בכל צד: מקום המערכה. כלומר ראש המזבח: וחזרו **ומביא מ'לבן של אמה כו'.** ומושיבו בוית המזבח מלמעלה קתני מידא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מ'ד רוחותיו:

דגיין
דניין

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נד עמוד תוספות

דניאל היה. אחר שבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה; ופרכין הוא אבנים שלמות בתבן. שהוא חלק אלא פמיות פמיות ואי אפשר לסתירה להיות חלקה; דמיות מירי מותותיה. כלומר במקומו על (בגדר) חלקו של יהודה הניח עץ ארוך ועוביו חמולבן חלק (והניח) בתוך החלק ולא יכול להדביק עם חלקו האבנים עץ. ושפירא המצינו על סד וקוניה ולבשיש קצת נטלו ופרכין חלקו מקומו חלק.

וקוניה ולכשיבש קצת נטלו ונשאר מקומו חלקי קריות של מוצה חלולות היו. נקבים נקבים עמקום בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכם במוקד מוויית מוצה. אלא בית קיבול יש במוקדם: דביות מידי פחותה. מקלות וקסמן ודקסן נתן בן חלוקי האבנים וכשיבש הוציאו ונשארו מקומות נקבים לחקוקם ולהוציא הוצרך לפטם בפנימות נקבים: שהן יושבים ברמה. בעירו של שמואל נזי של עולם. למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה: ועליה. בכל שערך ער עליה ומשם לבית המקדש שלמד שבית המקדש היה גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. לא מיבעיא לן הכא ולא מהכא נפקא לן ארצות ארצות דבית (דמיא טו כג) לא יאמר עד חי וגו' כי אם עד חי: שהי' העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל המקומות אשר החדיתם יש וגו': דביתיה. מקומו היכן מקום הגבוה בא"י בגבול מן הוא אייתו ספר יחושע. לבדוק בגבול השבטים ולא פירשם של באחד מכל השבטים פואת גבוליהם לארבע רוחותיהם חרץ משבט יהודה ובינימן ונחפשיש שם כל הגבולים. מסבוכם ברוחותיהן ומקצועותיהן גבול יהודה לדרומה של ארץ ישראל וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של א"י" מן המזל למזרח על פני הגדול למערב וזון מן גבול ארץ ישראל בפרשת אלה מסעי וגבול צפוני של ארץ יהודה כל היה מכון לארכו אלא התחיל למרחם מן החרץ ועולה למערב ומרויבם במצנצו ופונה באלכסון לצפון ולעלה מדבירי ומרויבם לצד צפון אל הכתר היבטי היא ירושלים ומשתתחל מן הגבול מונה הוולך עד ירושלים: כתיב: ועלה ונחלת יהודה ואל כתיב וירד. ועוד כתיב בעלייה ונחלת מירושלים עד ראש הדר על פני גיא מן הימים ומשם עד הים שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול: ולא כתיב ועלה. ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נחלת לבנימין חרץ גבול צפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד הים אלא עד ירושלים ועד החר אשר על גיא מן הימים ועד חרץ עומק (כתיב וזהו נחל מן החר וזהו גבול

ותאר אינא לא עליה ולא ירידה למדנו שראש הדר אשר על גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים ודמיושלום ולשם כתיב ועלה: סבור לבינייה בעין עיפס. נראה בעיני שהוא מעין מי נפתחו האומר שם אחר עלית הדר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא רכב ורכדה ויחסימו: ויחסימו דת חיל' וישמש אחרי ומכר מזון וקורבה וירושלמים עשינא

קצת שם נחלם בנינו מנחל ידודה יותר כשיעור דוד הבית ואפשר לסמוך לשבת הוגית
בדמיון ואולי ממיר סטנדרין בחלקו של ידודה כדברים (בשעת טוב) ומדוקק מבין
"ובחי שלמי צבור" כבשי ערצת: **אשם** נזילות. **אשם** כבשות הפדוקן (וקראה זה)
דו ערבי **אשם** ניר. שנטאמב מרד דחין ביה הדור לה' את מי נורו וגו' (מברב) **אשם** **אשם**
אלו שהחזרו אשמות הראין קו מאש חלתי: שתי' פתונת שון **אירבן**, בדאשם נמי
תיב אשם ביקח קרח לכל אשמן וגו' בקדש הקדשים אבאלנו וגו'. הובחי שלמי צבור

גמל' ה'תשנ"ב

[illegible]

זכריה - פרק תשיעי - איזהו מקומן דף נה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
תוספות

שלימים ששחטן קודם פתיחת ההיכל. מפורש בפר' דעירובין (דף ב.) ובפר' תהבכל (מנחת דף מט:). **הוא** עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוחו (והדולקן משמשת עשוי לצניעות בעלמא שלא יסתכלו בשעת חשיטה דאי משום לאורו שחיתה הרי 'כולין' לסגור הדלתות:

גובהה

מאי. תימא אי גובהה חשיב הפסא א"כ כנגד המזבח יפסל שופטסיק ואין לומר משום דרואה פתח למלמולע למבנה דהא מלאק דעתך השתא דגובהה שומנה מפסיק דליכא למימר משום דגובהה שומנה היה סתום כל הפתח דהא סבור שחיה הפתח גובה עשרים אמה כדפריך בסמוקהו: רצ"ע בדיומא נ"ך (טז טז) בגי' כוהן השוער פרה שחיה כותל מזרחי ומערבי שיהיה לראות פתח אהל מועד וקאמר דהם דדרך פלגא אמחא ופתיחא היה יכול לראות ושומא היינו דוקא הזאה שחיתה ממומד מבן שחיתתהו: וזה מיושב ואבתי תיקשי מכנגד המזבח אמאי כשר להשתט כדאמר כל העוזה כולה כשרה להשתט: **שני** פשפשין היו בבית החליפות. כנסתב מדות דף (לה) דאלם עורף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון חמש עשרה אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות והיו לו שני פשפשין להכשיר את כל העוזה דאיתו חצר עד כותל מערבי קרי עורה אהל כמו שפי' בקונטרס שחבל קרי בית החליפות עד עיקב מערבי ובפריך הניקין (גסין נד) גבי כהן גדול ביוה"כ דקאמר דחזיניה בפשפש ופי' בקונטרס דשני פשפשין היו באותם החליפות ותימה גדולא פירושו דדרך פשפשין לא היה יכול לראות כלל ופי' רבינו ריב"א דחזיני דרך שפשו שיעשו פשפשין לראות אם פיגל ואם לא וגם זה קשה לדעול פרק כל הפסולין (דף לג.) פריך ויגיבירי פשפש חבל בכבת מדי' הר' עלי השכיל ומפרש שכל אומלרליש' חזיני פשפש היינו דרך הלול שאחורי בית הכפרת שיראה משם דרך בית קדש הקדשים והיכל יכול לראות דרך פתח הגדול לאולם: **שנים** **לפר**. גבי שומרון מייחי לרא' קרא בפי' דחומד (דף כה) תימה לא אחורי הכפרת היאך יכול לשחוט הא אינו יכול לראות שם פתח אהל מועד דרך והלך ולפר בר' דהא איכא שני פרכות בין היכל ובין קדשי הקדשים ובפרכת לא היה שום פתח אלא ארת פרופה מן הדרום ואחת מן הצפון ויש לומר דהלול פתח רוחא בר' קדשי קדשים ולא גרע מנחל מועד כמו אחורי בית החליפות שחיו פשפשין וקריין פתח חצר כי כשר לשחוט עד כותל מערבי לפי שרואה בהן האולם שחיה אהל מועד למאן דאמי' קדושת היכל ואולם דהא מילתא ולא יכל דבשלמא שני פשפשין דבית החליפות הוא שני פתחים קטנים ומשפשיק כניסה ויציאה ומקור פתח אבל לפר בר' חלק קטן ולא פתח מקרי ובסוף התערבות (לקמן פב) קרי ליה דרך משופש ולא מקרי ביאה דהא שם איהו נקב בפתחו של היכל לא היה יכול לשחוט אם היה הפתח נעול עד שמא אורחיו נקב קטן בריד'.

קדשי

במאי קמ"פ. מאי קמריב ת"ק בחד מתוך קראי דמייחי פנפן מקי' דאתא רבי אליעזר למימר דאל תרבייה מנייה דקרא לצפון איצטרך. דניכעי' **פתח אהל מועד**. וחד, להכשיר צדדיו. וחד, **לפסול צדדי צדדיו**. וצפון, לא איצטרך קרא. ורבי אליעזר סבר, **חד לגופיה, דניכעי' פתח אהל מועד**. וחד, להכשיר צפון. וחד, להכשיר צדדיו. וצדדי צדדיו, לא איצטרך קרא. **מאי שנא הכא, דכתיב 'פתח אהל מועד'**, וזמאי **שנא תהם, דכתיב 'לפני אהל מועד'**. קא משמע לן כדרב יהודה אמר שמואל, **דאמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים ששחטן קודם ששפתחו דלתות ההיכל, פסולין. שנאמר 'ושחטו פתח אהל מועד', בזמן שהוא פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. איתמר נמי, אמר מר עוקבא בר חמא, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלמים ששחטן קודם ששפתחו דלתות ההיכל, פסולין. שנאמר 'ושחטו פתח אהל מועד', בזמן שפתח ההיכל פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. במעשרבא מתני' הכי, אמר רב יעקב בר אהא אמר רב אשי, שלמים ששחטן קודם ששפתחו דלתות ההיכל, פסולין. ובמשפן, קודם ששעמיו לזים את המשפן, ולאחר ששפרקו לזים את המשפן, פסולין. פשיטא, מונף, כנעול דמי. וילון, מאי. אמר רבי ירמיה, הוא עצמו, אין נעשה אלא קפתח פתוח. גובהה, מאי. תא שמע, דתניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, שני פשפשין היו בבית החליפות, (וגובהו) [וגובה] שמונה ברי' להכשיר את העוזה פולה, לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. מאי לאו, דאיכא קמפיהו [גובהה] שמונה, לא, (דגבהו גינהו) [גובהה אינהו] שמונה. מיתבי, כל השערים שהיו שם, גובהה עשרים אמה. וירוחה עשר אמה. שפשיין, שאני. והאיכא צדדיו. (דמעיל) [דפתח] להו בקרן זוית. אחורי בית הכפורת, מאי. תא שמע, דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת, גובה שמונה אמות, כדי להכשיר את העוזה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. והיינו דכתיב 'שנים לפר בר'. מאי, 'לפר בר'. אמר רבה בר רב שילא, כמאן דאמר, כלפי בר. וישלחו מן המפתח כל צדוע וכל זב וכל טמא לנפש' וגו'. אמר רב יהודה אמר שמואל, אין חייבין משום טומאה אלא על אורך**

איתם פתחים ולא היו לפניה דפתח לחו בקרן זוית. שם אולם מקצת

הפתח פונה לצפון ומקצתו למערב וכן בדרום: אחורי בית הכפרת. אחת עשרה אמה היה אורחא עד חומת העוזה למערב כזה. מאי. במאי מוכשר לשחטה דקאמר כל העוזה כשרה: לול. במין חלון פתוח מן חתא שאחורי בית הכפרת לאורי העוזה: והיינו דכתיב שנים לפר בר. (בספר עזרא) ו"ה א כו) משתעי במספר השומרים שהעמידו במקדש לכל הפתחים וקאמר שני שומרים העמידו לבר דחיינו לאותו לול: כמאן דאמר כלפי לבר גרסינן. כלפי חוץ אחורי כל כותלי ההיכל וקדשי קדשים: אין חייבין פשוטא. הנכנס טמא לזה הבית אינו חייב אלא אם כן נכנס לתוך חוקף חלל העוזה והוא היה

גדרי זירוזין; היה מוכר חפץ. אמר: קונם שאיני פוחדת לך מן הסלע. ונחלה אומר: קונם שאיני מוסיף לך על השקל – שניהן רוצין בשלשה דינרין.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף הרוצה להדיר את חברו שיאכל אצלו, יאמר: כל נדר שאני עתיד לידור – הוא בטל, ובלבד, שיהא זכור בשעת הנדר.

גמרא וכל הנדרים, לאו חכמים הן שהן מתירין? בתיב (במדבר ל) "וידבר משה אל ראשי המפות",

[דף ח' ע"א]

תלה הפרשה בראשי המפות, שיהא מתירין נדרי העם! רב יהודה בשם שמואל: "לא יחל דברו" (במדבר ל), הוא – אינו מיחל דברו, הא אחר – עושה דברו חולין. ואי זה זה? זה חכם שמתיר נדרו; חנינה בן אחי רבי יהושע אומר: "נשבעתי ואקימה" (תהלים קיט), פעמים – שאינו מקיים. רבי יהושע אומר: "אשר נשבעתי באפי" (שם צד). באפי נשבעתי – חוזר אני בי.

וכל הנדרים, חכמים הם שהם מתירין? ותנינן ארבעה נדרים התירו חכמים! רבי לעזר בשם רבי חייה רובה: אלו – אינן צריכין היתר חכם! רב ושמואל תריהון אמרין: אלו – הן צריכין היתר חכם!

התיב איסי, ותרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מיבן, אמר ליה שמואל: חגר עליה מותנא. מתניתא פליגי על איסי, אף זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם! פתר לה: כל נדרים – צריכין פתח במקום אחר, ואלו – פתחן בצידן.

אמר רבי זעירא, הך דאת אמר – בשאינן מעמידים. אבל אם היו מעמידין – צריכין היתר חכם. תרי, זה מעמיד וזה אינו מעמיד? מאחר שבטל אצל זה, ובטל זה.

תלמידוי דרבי חייה בר לולייני אמר רבי יודן: שאילו היה אומר זה: בסלע, וזה אומר: ליתן לו בשלש, וזה אומר: בשקל – מעמיד. מאחר שביטל דינר זה על זה, ובטל עוד דינר אחר אצלו ויתנו לו בשנים.

אמר רבי אמי: מאן תני נידרי זירוזין? רבי טרפון, הו פתר לה – במעמידין.

[דף ח' ע"ב]

אמר רבי בא: תיפתר, דברי הכל, שאין מעמידין. אין תימר במעמידין, ניתני, רבי אליעזר בן יעקב ורבי טרפון שניהן אמרו דבר אחד.

אית תניי תני: "הרוצה". אית תניי תני: "אף הרוצה". מאן דמר "הרוצה" – מסייע לרבי אמי. מאן דמר "אף הרוצה" – מסייע לרבי בא.

רבי פדת בשם רבי יוחנן: מאן תנא נידרי זירוזין, רבי טרפון.

פיני מתניתא, כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל. ובלבד שיחא זכור בשעת הנדר – בשלא התנה. אבל אם התנה, אף על פי שאינו זכור.

בנדרים, אבל בשבועות, תני – בנדרים, ואין תני – בשבועות. כהדא דתני: שבועות הדיינין – בתניין שבליפינו, לא בתניין שבלבבם. אמר רבי יודה: בתניין שבליבו הוא משביעו, ולמה הוא מתנה עמו? מפני ההדיומות, שלא יאמרו יש תניין בשבועות.

תני רבי חנניה קומי רבי מנא: והא בתיב (דברים כט) "כי את אשר ישנו פה". מה את שמע מינה? אמר ליה: מה דורות הבאים אחרינו – אין בליבן תניי, אף אנו – אין בלפינו תניי.

הלכה ב' מתניתין: נדרי חבאי, אמר: אם לא ראיתי בדרך הווי בעולי מצרים, אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד.

נדרי שנגזת ביצד? אמר: אם אכלתי ואם שתיתי, ונזפר שאכל ושתתה. שאני אוכל ושאני שותתה, ושכח, ואכל ושתתה.

אמר: קונם אשתי נהנית לי,

[דף ט' ע"א]

שנגנבה את כיסי ושהיפת את בני, ונודע שלא הכתו, ונודע שלא גנבה.

ראה אותן אוכלין תאנים, ואמר להן: "הרי הן עליכם בקרבן", ונמצאו אביו או אחיו, והיו עמהן אחרים. בית שמאי אומרים: הן – מותרין, ומה שעמהן – אסורין. ובית הלל אומרים: אלו ואלו – מותרין.

גמרא: איפשר שלא עבר בה בעולי מצרים? אלא בן אנו קיימין, בראייה אחת. והא לוליינום מלכא, בד נחת לתמן, נחות עימיה מאה ועשרים ריבויין! אלא, בן אנו קיימין, בראייה אחת.

והא חזיה דשבור מלכא, בלע גמלין, בלע קרונין. כד בעי מיקטלוגיה, מלון פחליין של גמלין תבן, ויתבון בון גומריין, ובלעון, ומית!

אמר רבי יודה בר פזי: אגא חמית משוך דחיוי, עבד אורי על (עומני) תמניא מססמולא.

אמר רבי שמואל בר יעקב: אגא חמית משוך דחיוי סליק (קרונין למלכותא) וקרונין דמלכותא.

שמואל אמר: במרובע, אין תימר במרובע, למח לי גדול, אפילו קטן!

אמר רבי מתניה: לית אורחין דהדין תננייה מתפיש אלא מילה רובא! תדע לך שהוא בן, דתנינן: גמל פורח באויר. ניתני, עכבר פורח באויר.

תני, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין מרובע מששת ימי בראשית. התיב רבי ברכיה: ודתנינן: גופה של בהרת – בגדים האיטלקי מרובע! אמר רבי ביסנא: כל גרמא דא, דלית הוא מרובע. ולמה תנינן מרובע? ירבענה הוא.

והא בנעה! מלי קיטריין. והא ארפובה דיעלא! עגיל הוא מלמטה.

אית דבעי מימר: לא אמר רבן גמליאל – אלא בבריות. ותני בן: מרובע באוכלין, אין מרובע בבריות.

”שוא ושקר” – שניהם נאמרו בדיבור אחד! מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע.

”זכור ושומר” – שניהם בדבור אחד נאמרו! מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע.

מחלקיה מות יומת (שמות לא), ושני כבשים בני שנה תמימים (במדבר כח) – נאמרו בדיבור אחד! מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע.

ערות אשת אחיך לא תגלה (ויקרא יח), יבמה יבא עליה (דברים כח) – שניהם נאמרו בדיבור אחד!

ולא תפס נחלה ממטה ממטה אחר (במדבר לו)

[דף ט' ע"ב]

וכל בת ירשת נחלה (במדבר לו) – שניהם נאמרו בדיבור אחד!

גדלים תעשה לך (דברים כב), לא תלבש שעמנו (שם) – שניהם נאמרו בדיבור אחד!

וכן הוא אומר (תהלים סב): אחת דבר אלהים, בדיבור. שתים זו שמעתי. וכתוב (ירמיה כג) הלא כה דברי פאש נאם ה' וכפטיש ופצץ סלע.

אי זהו שווא ואי זהו שקר? שבועת שווא – בשנשבע לשנות את הידוע לאדם. שבועת שקר – בשנשבע ומחליף.

רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן: ידוע לשנים – זהו שבועת שקר. לג' – זהו שבועת שווא.

רבי הילא בשם רבי אלעזר: אפילו ידוע לשנים, ואחד בסוף העולם מכירו – שבועת שווא היא.

מה נפק מן ביניהון? שיצה בו בפני שנים, והשליכו לים, והתרו בו משום שבועת שווא; על דעתיה דרבי יוחנן – אינו לוקה. על דעתיה דרבי לעזר – לוקה. התרו בו משום שבועת שקר; על דעתיה דרבי יוחנן – לוקה. על דעתיה דרבי לעזר – אינו לוקה.

רבי בא בשם רב יהודה: אפילו ביעה ומרגליתא. והן "אפילו"? אלא, "בגון" ביעה ומרגליתא.

תני: בשם שגדרי הבאי מותרין, כך שבועות הבאי מותרות. והתני: שבועות הבאי אסורות! רבי ירמיה בשם רבי פדת: באן – במעמידו, ובאן – בשאינו מעמידו.

אמר רבי בא: אפילו תימא, באן ובאן – במעמידו, באן ובאן – בשאינו מעמידו. באן – במיחל שבועה על נכסיו, שבועת נכסי עלי; נכסיו (אסורין) (מוותרין), הא ללקות – (אינו) לוקה.

בשם שגדרי זירוזין מותרין, כך שבועות זירוזין מותרות. עוד הוא במיחל שבועה על נכסיו, שבועה נכסי עלי; נכסיו (אסורין) (מוותרין), הא ללקות – (אינו) לוקה.

חזקיה אמר: הוזן דמישתבע על תרין, דינון תרין – לוקה משום שבועת שווא. רבי חנני בשם רבי שמעון בן לקיש: הויא דחמא מיטרא נחית, ומר: בלי קורי פריקשון – לוקה משום שבועת שווא.

רבי חוניא רבי יעקב בר אבון בשם רבי שמואל בר נחמן: עשרים וארבע בוליות היו ביהודה, וכוון חרבו משום שבועת שווא שהיא של אמת. דכתיב (ירמיה ב ל) "לשווא הפיתי את בניכם".

תמן תנינן: שבועה שלא אוכל כפר זו; דבר, שאלו בשבועות אסור ובגדרין מותר. לא תדא אמרת, אלא על תדא: אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים.

אמר רבי בא בשם שמואל: שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה, ונמצא שלא נתן,

[דף י' ע"א]

מאחר שאין בידו לבא – אין בידו לשעבר.

אשכח תני על תרתיהון, (זה חומר בשבועות מבגדרין, ששנגת שבועות – אסורה, ושנגת נדרין – מותרת) זה חומר לשעבר משלבא, שהאומר "לא אוכל לא אוכל" – אינו חייב אלא אחת. "לא אכלתי לא אכלתי" – חייב על כל אחת ואחת.

רבי שמעון בר לקיש בעא קומי רבי בא: רבי עקיבא להוסיף על דברי בית הלל, ביי דתנינן תמן: עד שבא רבי עקיבא ולימד, שנדר שהותר מכללו הותר כולו. אמר ליה: מה אם תמן, נדר שהוא צריך חקירת חכם את אמר נדר שבטל מקצתו בטל כולו, כאן שאינה צריך חקירת חכם.

רבי יוסי בשם רבי הילא: משם נדר מעות, שאילו הייתי יודע שאבא ואחי שם, לא הייתי נודר.

הלכה ג' מתניתין נדרין אונסין; הדירו חבירו שיאכל אצלו, חלה הוא או שחלה בנו, או שעיקבו נהר – הרי אלו נדרין אונסין

גמרא מפני שחלה, הא אם לא חלה לא! אמר רבי ירמיה: דרבי מאיר היא. דרבי מאיר אמר: אסור עד שיתן.

אמר רבי יוסה: ולמה לית אגן פתרינן לה דברי הכל, ביי דמר רבי זעירא: בסתם חלוקין. מה אגן קיימין? אם בזה אומר מפני כבודי, וזה אומר מפני כבודי – דברי הכל אסור!

[דף י' ע"ב]

אם בזה אומר מפני כבודי, וזה אומר מפני כבודך אמרת – דברי הכל מותר. אמר רבי הילא: כן אורחא דבר נשא מימור לחבריה: כורוסתי בייה .

הלכה ד' מתניתין נדרין להרגים ולהרמים ולמוכסין, שהיא תרומה, אף על פי שאינה תרומה. שהן של בית המקדש, אף על פי שאינן שלחן.

בית שמאי אומרים: בכל נדרין, חוץ מבשבועת. ובית הלל אומרים: אף בשבועת.

בית שמאי אומרים: לא יפתח לו בגדר. ובית הלל אומר: אף יפתח לו.

בית שמאי אומר: בפה שהוא מדירו. ובית הלל אומר: אף בפה שאינו מדירו. ביצד? אפרו לו: אמור, קונם אשתי נהנית לי, ואמר, קונם אשתי ובני נהנין לי; בית שמאי אומרים: אשתו מותרת, ובניו אסורין. ובית הלל אומרים: אילו ואילו מותרין.

גמרא להרגים – בהרגה. להרמים – בשעת החרם. תני רבי יודה בן פזי בשם רבי יוחנן: אם היה דבר של סכנה – מותר. רבי אחא רבי חיננא בשם רבי יוחנן: אם היה דבר של יישוב – אסור.

תני: תולים בגוים, ובמלכות, אבל לא בישראל, שבעלי זרוע מצויין ליפול דלא ופול ויגלגל עלוהי קדמיתא.

עבר ופתח על דבית שמאי, מהו? נישמענה מן הדא: בית שמאי אומרים: אשתו מותרת ובניו אסורין. הדא אמרה: עבר ופתח על דבית שמאי (מותר) [אסור].

[דף י"א ע"א]

הוון בעיי מימר: בנדרים, הא בשבועות לא! אשבח תני: רבי ישמעאל אומר: "לא תשבועו בשמי לשקר" (ויקרא יט) נשבע את להרגין ולהרמין ולמוכסין.

הלכה ה' מתניתין הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות. וטלית זו קרבן אם אינה נשרפת – יש להן פדיון. הרי נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו. וטלית זו קרבן עד שתשרף – אין להם פדיון.

גמרא ראה קציעות הפולד ממשמשין ובאין. ראה דליקה ממשמשת ובאה; ואמר, הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן מקצצות. טלית זו קרבן אם אינה נשרפת ונקרעה, למפריען קדשו או מיפן ולבא? מה נפיק מביניהון? נהנה מהן; אין תימר למפריען קדשו – מעל! אין תימר מיפן ולבא – לא מעל!

חזקה אמר: פדיין – חזרו לקדושתן. רבי יוחנן אומר: פדיין – פדיון. מתניתין פליגא על רבי יוחנן, אין לה פדיון! פתר לה, לקשיקצצו אין להם פדיון.

אמר רבי יוסי: מה דאמר חזקה – בשפדיין הוא. אבל אם פדיין אחר – פקעה מהן קדושתן.

מחלפיה שיטתיה דרבי יוסי! תמן הוא אומר: פדיין פקעה מהן קדושתן. וכא הוא אומר: נישאת לאחר – לא פקעו ממונה קידושין!

[דף י"א ע"ב]

לא צורקא, וְלֹא, בְּשִׁנְתָּן לָהּ שְׁתֵּי פְרוּטוֹת, אַחַת מִכֶּבֶר, וְאַחַת לְכַשְׁיִנְרִשְׁנָה, מַהוּ?

הִלְכָּה ו' מתניתין הַנּוֹדֵר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם – מוֹתֵר בְּיוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה, וּמִיּוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה – אָסוּר בְּיוֹרְדֵי הַיָּם, שְׂיוֹרְדֵי הַיָּם בְּכָלֹל יוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה. לֹא בָּאֵלּוּ הַהוֹלְכִים מֵעֵבֹד לְיִפוֹ, אֲלֵא מִי שֶׁדָּרְבּוּ לְפָרֵשׁ.

גמרא שְׁלֹא תֵּאמַר אֵלּוּ הַהוֹלְכִים מֵעֵבֹד לְיִפוֹ, אֲלֵא בְּמִי שֶׁדָּרְבּוּ לְפָרֵשׁ.

מִיּוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה – אָסוּר בְּיוֹרְדֵי הַיָּם. וְלֹא סוֹף דִּבֶּר אֲלֵא בְּגֹזֶן אֵלּוּ הַהוֹלְכִין מֵעֵבֹד לְיִפוֹ אֲלֵא בְּמִי שֶׁדָּרְבּוּ לְפָרֵשׁ. וְלֹא מִיּוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה נִדְּרָה? הִדָּא אֲמַרְהִי, שְׂיוֹרְדֵי הַיָּם בְּכָלֹל יוֹשְׁבֵי הַיִּבְשָׁה

נִדְּרָה מִיּוֹרְדֵי הַיָּם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם; נֶעֱשֶׂה בְּנֵי יִבְשָׁה – תַּפְלוּגָתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָה. דְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל אָמַר: אַחֲרֵי הַנֶּדֶר. וְרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: אַחֲרֵי הָאִיסָר.

וּבְאֵילִין טְלִיתָא, צְרִיכָה .

הִלְכָּה ז' מתניתין הַנּוֹדֵר מִרֹּאֵי הַחֲמָה – אָסוּר אֶף בְּסוּמִין; שְׁלֹא נִתְבָּחוּן זֶה אֲלֵא לְמִי שֶׁהִחֲמָה רֹאֶה אֹתוֹ.

הַנּוֹדֵר מִשְׁחֹרֵי הָרֹאשׁ – אָסוּר בְּקִרְחִים וּבְכַעֲלֵי שִׁיבוֹת, וּמוֹתֵר בְּנָשִׁים וּבְקַטְנִים; שְׂאִינָן נִקְרְאִין שְׁחֹרֵי הָרֹאשׁ אֲלֵא אֲנָשִׁים.

הַנּוֹדֵר מִן הַיְלּוּדִים – מוֹתֵר בְּנוֹלָדִים. מִן הַנּוֹלָדִים; רַבִּי מֵאִיר מֵתִיר אֶף בְּיְלּוּדִים. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: לֹא נִתְבָּחוּ זֶה

[דף י"ב ע"א]

אֲלֵא בְּמִי שֶׁדָּרְבּוּ לְהִיוּלֵד.

גמרא מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי מֵאִיר? וְעָתִידָהּ שְׁנֵי בְּנֵי הַנּוֹלָדִים לָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵח), וּכְכֹר נוֹלְדוֹ! מֵאִי טַעְמָא דְרַבְּנִין? הִנֵּה בֶן נוֹלֵד לְבֵית דֹּד יֹאשְׁיָהוּ שְׁמוֹ (מְלָכִים א יג), וְעַדִּין לֹא נוֹלֵד!

הִלְכָּה ח' מתניתין הַנּוֹדֵר מִשּׁוֹבְתֵי שֶׁבֶת – אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בְּכוֹתִים. מֵאוֹכְלֵי חֶשׂוֹם – אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בְּכוֹתִים. מֵעוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם – אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל, וּמוֹתֵר בְּכוֹתִים.

קונם שאיני נהנה לבני נח – מותר בישראל, ואסור באומות. שאיני נהנה לזרע אברהם – אסור בישראל ומותר באומות. שאיני נהנה לישראל – לוקח ביתר ומוכר בפחות. שישאל נהנין לי – לוקח בפחות ומוכר ביתר; אם שומעין לו.

שאיני נהנה להם, והם לי – ינהג לאומות.

גמרא ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם? "כי ביצחק וקרא לך זרע" (בראשית כא).

ואין עשו בכלל זרע יצחק? אמר רבי יודן בר שלום: "ביצחק" במקצת יצחק. רבי הונא אמר: ביי"ת – תרי. בן שהווא עתיד לנחול שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא.

רבי גרשום בשם רבי אחא: דרד פוכב מיצקב (במדבר כד). ממי דרד פוכב ועתיד לעמוד? מיצקב!

רבי אחא בשם רבי הונא: עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא, והקדוש ברוך הוא גוררו ומוציאו משם! מה טעמא? "אם תגביה בפגש ואם בין פוכבים שים קנך, משם אורידך נאם ה'" (עובדיה א). ואין פוכבים אלא צדיקים, כמה דאת אמר (דניאל יב) "ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד".

[דף י"ב ע"ב]

הלכה ט' מתניתין קונם שאיני נהנה לערלים – מותר בערלי ישראל ואסור במולי אומות העולם. קונם שאיני נהנה למולים, אסור בערילי ישראל ומותר במולי אומות העולם. שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים, שצאמר (ירמיה ט) כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב, ואומר: (שמואל א יז) והיה הפלשתי הערל הזה באחד מהם, ואומר: (שמואל ב א) פן תשמהנה בנות פלשתים, פן תעלונה בנות הערלים.

רבי לעזר בן עזריה אומר: מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הרשעים, שצאמר (ירמיה ט) כי כל הגוים ערלים. וכל בית ישראל ערלי לב.

רבי ישמעאל אומר: גדולה מילה, ששולש עשרה בריתות נכרתו עליה.

רבי יוסי הגלילי אומר: גדולה מילה, שהיא דוחה שבת החמורה.

רבי יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה, שלא נתלה למשה הצדיק עליה מלא שענה.

רבי נחמיה אומר: גדולה מילה, שהיא דוחה את הנגעים.

רבי אומר: גדולה מילה, שכל המצוות שעשה אברהם אבינו, לא נקרא שלם, עד שפיל. שנאמר (בראשית יז) התהלך לפני ויהיה תמים.

דבר אחר, גדולה מילה, שאילו לא היא לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר (ירמיה לג) בזה אומר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני.

דבר אחר, גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. שנאמר (שמות כד) "הנה דם חברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה".

גמרא אומר רבי יוחנן בר מרייה: כתיב (בראשית טו) ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו' – שלש עשרה בריתות.

"וביום השמיני ימול" (ויקרא יב) אפילו בשבת. מה אני מקיים "מחללה מות יומת" (שמות לא)? אף במילה! מה אני מקיים "בשמיני ימול"? הויז מן השבת! תלמוד לומר "וביום", אפילו בשבת!

בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו, שהשבת שקולה כנגד כל המצוות שבתורה:

בתורה: דכתיב (שם טז) "עד אנה מאננתם לשמור מצוותי ותורתי". וכתיב (שם) "ראו כי ה' נתן לכם השבת".

בנביאים: דכתיב (יחזקאל כ) "וימרו כי הבנים בחקותי לא הלכו וגו'". וכתיב (שם) "ואת שבתתי חללו מאד".

בכתובים: דכתיב (נחמיה ט) "ועל הר סיני ירדת, וכתיב "ואת שבת קדשך הודעת להם וגו'".

אמר רבי אלעזר בי רבי אבינה: "מצוות" שבת – מליא, להודיעך, שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה. והמילה דוחה אותה. משל לשני מטרניות שהיו באות זו על גב זו ואין את ידע אי זו גדולה מחבירתה, זו שהיא יורדת מפני חבירתה את ידע שחבירתה גדולה ממנו.

עבודה זרה קשה מכולם! וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" (במדבר טו).

אמר רבי יודה בר פזי: חילול השם קשה מכולן. הלא הוא דכתיב (יחזקאל כ) "ואתם בית ישראל בזה אומר אדני ה' איש גלוליו לכו עבדו ואת שם קדשי לא תחללו וגו'".

ועל ידי שנתעצל משה במילה, ביקש המלאך להורגו. הלא הוא דכתיב (שמות ד) "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו". אמר רבי יוסי, חס ושלום! לא נתעצל משה במילה. אלא שהיה דין בעצמו ואמר, אם לימול ולצאת סכנה היא, ואם לשהות, תקדוש ברוד הוא אמר לו (שם) "לך שב מצרים!" אלא: על ידי שנתעצל בלינה קודם המילה,

[דף י"ג ע"א]

הלא הוא דכתיב (שמות ד) ויהי בדרך בבלון!

ואמר רבן שמעון בן גמליאל: חס ושלום, לא ביקש המלאך להרוג למשה, אלא לתינוק. בוא וראה, מי קרוי חתן? משה או התינוק? אית תניי תני: משה קרוי חתן. אית תניי תני: התינוק קרוי חתן. מאן דאמר: משה קרוי חתן, דמים מתבקש מיד! ומאן דמר: התינוק קרוי חתן, חתן, בדמים את עומד לי.

ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותנע לרגליו וגו' (שם). רבי יודה ורבי נחמיה ורפנין; חד אמר: לרגליו של משה. וחרנה אמר: לרגליו של מלאך. וחרנה אמר: לרגליו של תינוק.

מז דמר: לרגליו של משה – הילך גזי חובד. מז דמר: לרגליו של מלאך – הילך עבד שליחתד. מז דמר: לרגליו של תינוק – נגעה בגוף התינוק.

וירף מפנו אז אמרה חתן דמים למולת (שם) – מיכן לשתי מילות. אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצין.

ימול בשר ערלתו (ויקרא יב). אף על פי שיש שם בהרת. מה אני מקיים השמר בגגע הצרעת לשמר מאד ולעשות וגו' (דברים כד), אף במילה, מה אני מקיים ימול בשר ערלתו, בזמן שאין שם בהרת! תלמוד לומר בשר, אף על פי שיש שם בהרת.

על דעתיה דרבי יונה דאמר: מצות עשה דוחה את מצות לא תעשה אף על פי שאינה בתוכה בצידה – ניקח. על דעתיה דרבי יוסה דאמר: אין מצות עשה דוחה למצות לא תעשה אלא אם כן היתה בתוכה בצידה? מכיון דכתיב בשר ערלתו, כמי שהיא בתוכה בצידה.

הדרן עלף ארבעה נדרים

פרק ד

הלכה א' מתניתין איז בין המוֹדֵר הנָאָה מחבירו למוֹדֵר מִמֶּנּוּ מאַכֵּל – אֵלָּא דְרִיסַת הָרֶגֶל, וְכֵלִים שְׂאִין עוֹשִׂין בָּהֶן אוֹכֵל גָּפֶשׁ.

המוֹדֵר הנָאָה מאַכֵּל מחבירו – לֹא יִשְׁאִילֵנּוּ נֶפֶשׁ, וּבִבְרָה, וְרִיחִים, וְתַנּוּר; אֲכָל מִשְׁאֵיל לֹא חִלּוּק, וְטִלְתִּי, גְזֵמִים, וְטַבָּעוֹת, וְכָל דָּבָר שְׂאִין עוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֵל גָּפֶשׁ. מְקוֹם שְׂמִשְׁכִּירִין פִּיּוּצָא בָּהֶן – אָסוּר.

גמרא הָא דָּבָר שְׂעוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֵל גָּפֶשׁ אָסוּר? וְלֹא מִמֵּאֲכָל גָּדֵר! אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: פִּינִי מִתְנִיתָא, איז בין מוֹדֵר הַנִּיָּה מחבירו למוֹדֵר הַנִּיָּית מאַכֵּל מחבירו. תַּנְיִי דְבֵית רַבִּי בֶּן: הַמוֹדֵר 'הַנִּיָּית' מִלְּאֲכָל מחבירו – לֹא יִשְׁאִילֵנּוּ נֶפֶשׁ וּבִבְרָה רִיחִים וְתַנּוּר. תַּנְיִי: אֲכָל מִשְׁאֵילֹ בִּסְמוֹת וְקַעְרוֹת וְתַמְחֻזִּין, שְׂאִינָן מִהֵנִין אֶת הָאוֹכֵל, אֲכָל מְכַנְסִין אֶת הָאוֹכֵל. לְפָסִים וְקַדִּירוֹת – אָסוּר. לְטַחוֹן וְלִדְרוֹךְ – אָסוּר. לְקַצוֹר – צְרִיקָא, וְלִבְצוֹר – צְרִיקָא.

הַנִּיָּית [צוֹרֵךְ מֵאֲכָל] מַהוּ? תַּנְיִי: אֲכָל מִשְׁאֵילֹ קוֹרְדוֹם. הוֹיָנָן סָבְרִין מִימַר: בְּקוֹרְדוֹם שֶׁל בָּקָעִים, תִּיפְתָּר: בְּקוֹרְדוֹם שֶׁל מִכּוּשׁ, וְלִית שְׁמַע מִינָּה כְּלוּם!

רַבִּי אֲבוּנָא אָמַר, רַבִּי יִרְמְיָה בְּעִי: אַהֲן יוֹסְטָה, מַפְיִין דִּי מִרְחָק וְחָשֵׁר בֵּה קִמְחָא – אָסוּר מִיִּשְׁאֵל לִיהוּ? רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: שְׁהוּא

[דף י"ג ע"ב]

בְּנֻתָן לֹא מַעוֹת לִיקָח בָּהֶן בְּכָר.

רַבִּי בּוֹן בַּר חִיָּיה בְּעִי: מַעֲתָה אָסוּר לְהִשְׁאִיל לֹא מַעוֹת, שְׁהוּא בְּנֻתָן לֹא מַעוֹת לִיקָח בּוֹ בְּכָר! רַבִּי אֲבִינָא אָמַר, רַבִּי יִרְמְיָה בְּעִי: אֵילוֹן קוֹזְמִידִיָּא דְאִית עֲלֵיהוֹן אָסוּר מִיִּשְׁאֵל לֹן?

הלכה ב' מתניתין המוֹדֵר הַנִּיָּיה מחבירו – שׁוֹקֵל לֹא אֶת שְׁקֵלוֹ, וּפּוֹרֵעַ לֹא אֶת חוּבוֹ, וּמַחְזִיר לֹא אֲכִידָתוֹ. מְקוֹם שְׁנוּטְלִין עֲלֵיהָ שָׂכָר – תַּפּוּל הַנִּיָּיה לְהַקְדִּישׁ.

גמרא רַבִּי בָּא בַּר מִמֶּל בְּעִי: הַפּוֹרֵעַ שְׁטַר חוּבוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ – תַּפְּלוּגְתָּא דְחֶזֶן וּבְגֵי כְּהֻנָּה גְדוּלִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: טַעֲמָא דְבְּגֵי כְּהֻנָּה גְדוּלִים, תַּמּוֹן, לֹא עֲלַת עַל דַּעְתּוֹ שִׁימוּת אֶשְׁתּוֹ בָּרַעַב. בְּרַם

הכא, מפייס הוינא ליה והוא מוחל לוי הנע עצמו, דהוה גביה משכונן! מפייס הוינא ליה והוא יחייב לי משכונני. עד דדון, בבעל חוב שאינו דוחק, ואפילו בבעל חוב שדוחק?

נישמעינה מן הדא: תדע לך שהוא כן, דתנינן: ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות, בשלא נכנס לתוך ידיו כלום, וכא בשלא נכנס לידיו כלום.

רבי יהושע בן לוי אומר: אין לך נתפס על חבירו ויחייב ליתן לו, אלא בארנן ובגולגולת. רב אמר: כל הנתפש על חבירו, חייב לו. תייליה דרב מן הדא: הנוול שדה, ונטליה מסיקין. לא שמע דאמר רבי יוחנן, קנס קנסו בגולגולת? רבי אבין בעי: דהוה רביה.

רבי יוסי בי רבי בון ורבי חיייה בר לולייני, תריהון אמרין בשם רבי שמואל, חד אמר: בארנן ובגולגולת. וחרנה אמר: אינה בארנן ובגולגולת.

תמן תנינן: מרפאחו רפואת נפש אכל לא רפואת ממונ. רבי יודה ורבי יוסי, חד אמר: כאן – במדינה מגופו, ובאן – במדינה מנכסיו. וחרנה אמר: כאן – בשיש לו מי שירפאנו, ובאן – בשאין לו מי שירפאנו.

[דף י"ד ע"א]

אם בשיש לו מי שירפאנו, אפילו רפואת נפש לא ירפאנו! לא מקל אדם זוכה להתרפות.

ולא ניכסי המחזיר הן שהן אסורין לבעל הפרה? עולא בר ישמעאל בשם רבי יצחק: בשחיו ניכסי זה אסורין על זה, וניכסי זה אסורין על זה.

מאן תנא תפול הנגייה להקדש? רבי מאיר. דרבי מאיר אומר: מועלין באיסרות.

רבי בון בר חיייה בעי: נדר מן כפר, מהו לחמם בו את ידיו? נישמענה מן הדא: אמר: "כפר זו הקדש", אכלו, בין הוא בין אחר – מעל, לפיכך יש לו פדיון. אם אמר: "חרי הוא עלי". אכלו, מעל בו בטובת הנגייה (דכרי רבי מאיר), אחרים לא מעלו, לפיכך אין לו פדיון; דכרי רבי מאיר. לא אמר: אלא 'אכלו', הא לחמם בו את ידיו – מותר!

תלמידוהי דרבי יונה בשם רבי בון בר חיייה: ביני, באומר: לא אוכלנו ולא אטעמנו – לא אסרו עליו אלא לאכילה. עד דדון צריכא, נדר מן הכפר, מהו לחמם בו את ידיו?

הלכה ג' מתניתין ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו. ומקריב עליו קיצי ובינו, קיצי וזבות, קיצי וילדות, חטאות ואשמות. ומלמדו מדרש, הלכות, ואגדות, ולא ילמדנו מקרא; אבל מלמד הוא את בניו מקרא. וזו את אשתו ואת בניו, אף על פי שהוא חייב במזונתו. ולא יזון את בהמתו, בין טמאה בין טהורה. רבי אליעזר אומר: זון את הטמאה, ואינו זון את הטהורה. אמרו לו: מה בין טמאה לטהורה? אמר להן: שהטהורה – נפשה לשמים וגופה שלו, והטמאה – נפשה וגופה לשמים. אמרו לו: אף הטמאה, נפשה לשמים וגופה שלו, שאם ירצה – תרי מוכרה לגוים, או מאכילה לכלבים.

גמרא המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו, טובת הנניית מעשרותיו של מי? רבי אבהו אומר: של מתקן. רבי זעירא אומר: של בעל הפירות. רבי זעירא כדעתיה, דאמר רבי זעירא בשם רבי שמעון בן לקיש: הפריש קרבן נזיר, קרבן מצורע של חבירו, המתכפר – הוא שעושה תמורה.

מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש. ותורם תרומתו ומעשרותיו של חבירו לדעתו! פתר לה: בשלא יחא לו טובת הננייה בזה.

פתיב (דברים ד), ראה למדתי אתכם

[דף י"ד ע"ב]

חקים ומשפטים. מה אני בהנכם, אף אתם בהנכם. יכול מקרא ותרגום בן? תלמוד לומר חקים ומשפטים, חקים ומשפטים – אתם מלמדים בהנכם, ואי אתם מלמדין בהנכם מקרא ותרגום. וכן חמיי מתנייא נסבין אגריהו! אמר רבי יודן בי רבי ישמעאל: שכר בטילין הן נוטלין.

אמר רבי זעירא: מדבריהן, זון את עבדו ואינו זון את עבדו. הוון בעיי מימר: מאן דמר: הטהורה נפשה לשמים וגופה שלו וזו הואיל וגופה ונפשה לשמים – זון את עבדו. מאן דמר: שאם ירצה תרי מוכרה לגוים, או מאכילה לכלבים, וזה הואיל ואין גופו שלו, ואין מוכרו לגוים, ואינו מאכילו לכלבים – זון את עבדו. אשכח תני: זון את עבדו.

הלכה ד' מתניתין המוידר הנזיה מחבירו, ונכנס לבקר – עומד, אבל לא יושב. ומרפאהו רפואת נפש, אבל לא רפואת ממוץ. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה. וישן עמו במטה. רבי יהודה אומר: בימות החמה, אבל לא בימות הקשמים, מפני שהוא מהניחו. ומיסב עמו על המיטה. ואוכל עמו על השולחן, אבל לא מן התמחוי; אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר.

גמרא רבי שמעון בן יקים אמר: שלא ישהא. מתניתא – בשאמר הרופא נכסיו עליו, אבל אם אמר החולה נכסיו עליו של רופא – הוא חטא על נפשו.

אבל לא באמבטי קטנה. דהוא מפתח ליה. תני: רוחץ עמו במרחץ קטנה! דו נסב אשונה.

תני: מן התמחוי החוזר. מהו תמחוי החוזר? תמן אמרין: פוסגתא. רבנן דהכא אמרין: תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר.

תני: מן הפוס החוזר. אי זהו פוס החוזר? תמן אמרין: קונדיטון. רבנן דהכא אמרין: מליי מי סורם וקנדיין, ושתין ומחזירין.

הלכה ה' מתניתין לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים. לא יעשה עמו באומן; דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: עושה הוא ברחוק ממונו.

גמרא על דעתיה דרבי מאיר – אסור

[דף ט"ז ע"א]

ללמוד אומנות. על דעתיה דרבי מאיר – אסור ללמוד עליו זכות.

הלכה ו' מתניתין המוֹדֵר הנָיִיה מחבירו לפני שביעית – לא יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנזמות; ובשביעית – לא יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנזמות. גדר הימנו מאכל לפני שביעית – יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הפירות; ובשביעית – יורד ואוכל.

גמרא ויורד! בדאמר רבי שמעון בן יקים: שלא ישהא.

רבי יוחנן פתר מתניתא: המוֹדֵר הנָיִיה מחבירו לפני שביעית – אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנזמות. ובשביעית – לא יורד לתוך שדהו. ואוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית – יורד ואוכל.

רבי שמעון בן לקיש פתר מתניתא: המוֹדֵר הנָיִיה מחבירו לפני שביעית – לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית – לא יורד בתוך שדהו, אבל אוכל מן הפירות. גדר ממונו מאכל לפני שביעית – יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית – יורד ואוכל.

ותניא דרבי שמעון בן לקיש, ברבי יוסי. דו רבי יוסי אומר: מפני שקדם נדרו להפקירו. בן רבי שמעון בן לקיש אומר: שקדם נדרו להפקירו, ולא תפקירו לנדרו.

מִסְכַּת אֵהָלוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֻכְמִים עַל רִבְעִית דָּם שֶׁפָּרְשָׁה מִשְׁנֵי מֵתִים, שֶׁהִיא טְהוֹרָה, עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל רִבְעִית דָּם שֶׁפָּרְשָׁה מִשְׁתֵּי רִבְעִיּוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֻכְמִים עַל רִבְעִית דָּם שֶׁפָּרְשָׁה מִשְׁתֵּי רִבְעִיּוֹת, מִשְׁנֵי מֵתִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל רִבְעִית דָּם שֶׁפָּרְשָׁה מִשְׁנֵי מֵתִים, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא וְחֻכְמִים מְטַהְרִין.

ב. אָבָא שְׁאוּל אוֹמֵר: רִבְעִית תִּחְלַת דָּמוֹ שֶׁל קֶטֶן. דָּם הַקֶּטָן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ כָּלוּ, וְאֵין בּוֹ רִבְעִית. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: רִבְעִית, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: טְמֵאָה בְּדָם וְטְמֵאָה בְּעֶצְמוֹת, מָה עֲצָמוֹת אֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּהֶן רִבַּע טְמֵאִין, אֵף הֵדֵם אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ רִבְעִית - טְמֵא. הִשִּׁיבּוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלֹּשׁ תְּשׁוּבוֹת: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּעֶצְמוֹת שֶׁכֵּן רֵבֵן טְמֵא בְּלֹא רִבַּע, תֹּאמַר בְּדָם שְׁאִינוּ טְמֵא אֲלֹא בְּרִבְעִית? דָּבָר אַחֵר: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּעֶצְמוֹת שֶׁמַּעֲט עֲצָמוֹת טְמֵא, וְעַצֵּם כִּשְׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵא, תֹּאמַר בְּדָם שְׁאִינוּ טְמֵא אֲלֹא רִבְעִית? דָּבָר אַחֵר: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּעֶצְמוֹת שֶׁבִּידוּעַ שֶׁכֵּלֶן לְפָנֶיהָ, תֹּאמַר בְּדָם, שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שְׁאֵם נִשְׁתִּירָה הַיִּמָּנָה טְפָה כָּל שֶׁהוּא טְהוֹר? אָמַר לָהֶן: אֵף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי אֲלֹא בְּזֵמַן שֶׁיֵּצֵא כָּלוּ. אָמְרוּ לוֹ: אִי אֶפְשָׁר בְּכֶךָ.

ג. רִבַּע עֲצָמוֹת, רַב הַגּוֹיָה בְּגִדְל, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּהֶן רִבַּע - טְמֵאִין. וְרַב רִבַּע עֲצָמוֹת מֵרַב הַגּוֹיָה בְּמִנְיָן וְעֶצְמוֹת, רֹב הַגּוֹיָה בְּמִנְיָן, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּהֶן רִבַּע - טְמֵאִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּלִשׁוֹן אַחֵר: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְעַצְמוֹת, מִשְׁנֵים אוֹ מִשְׁלִשָּׁה מִן הַגּוֹיָה. בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים: רִבַּע עֲצָמוֹת מִן הַגּוֹיָה, מֵרַב בְּנִיָּן אוֹ מֵרַב מִנְיָן, רַב בְּנִיָּנוּ אוֹ רֹב מִנְיָנוּ שֶׁל מֵת, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בָּהֶם

רִבַּע - טְמֵאִין. שְׁמַאי אוֹמֵר: אֵף מְעַצֵּם אַחֵד, וְאִיזְהוּ בְּנִיָּנוּ? הַשּׁוֹקִים, וְהִירְכִים, וְהַצְלָעוֹת וְהַשְּׁדָרָה. וְאִיזְהוּ מִנְיָנוּ? אֲצַבְּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ מֵאָה עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: יִכּוֹלְנִי לַעֲשׂוֹת דְּבָרִי בֵּית שְׁמַאי וְדְבָרִי בֵּית הֵלֵל כְּאַחֵד. מִשְׁנֵי שׁוֹקִים וְיָרֵךְ אַחֵד - כְּדְבָרִי בֵּית שְׁמַאי. וּבְמִפְרָקֵי יָדָיו וְרַגְלָיו כְּדְבָרִי בֵּית הֵלֵל, וּבִשְׁדָרָה וּגְלָגֶלֶת - כְּדְבָרִי שְׁמַאי. חֲצִי רַבִּי מִנְיָנוּ וְחֲצִי רַב בְּנִיָּנוּ - אֵין מְצַטְרֵפִין. כַּחֲצִי זֵית בָּשׂוֹר וְכַחֲצִי זֵית נָצַל - מְצַטְרֵפִין זֶה עִם זֶה, וְשֶׁאֵר כָּל הַטְּמֵאוֹת שְׁבִמַּת - אֵין מְצַטְרֵפוֹת זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׁוּוּ בְּשַׁעֲרֵיהֶם.

ד. הַגּוֹלֵל וְהַדֶּפֶק - מְטַמֵּאִין בְּמַגֵּעַ וּבִאֲהֵל, וְאֵין מְטַמֵּאִים בְּמִשָּׂא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְטַמֵּאִין בְּמִשָּׂא מִקַּל וְחֹמֶר: מָה אִם מְטַמֵּאִין בְּמַגֵּעַ הַקָּל, לֹא יְטַמְּאוּ בְּמִשָּׂא הַחֲמוּר? אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם מְטַמֵּאִין בְּמַגֵּעַ הַמְּרֻבָּה - יְטַמְּאוּ בְּמִשָּׂא מְעַט? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עֲקִיבָה! וְהִלֵּא טְמֵאת הָאֲהֵל מוֹעֲטַת בְּשִׁנְיָהּ, וְהָרִי הֵן מְטַמֵּאִין בָּהּ, וְאִי מְטַמֵּאִין בָּאֲהֵל הַמְּעַט לֹא יְטַמְּאוּ בְּמִשָּׂא מְרֻבָּה? נִסְתַּלַּק רַבִּי עֲקִיבָא וְקָפֵץ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ: מְרֻבָּה טְמֵאת אֲהֵל מְטַמֵּאת הַמִּשָּׂא, שֶׁהַמִּאֲהֵל עַל הַמֵּת בִּסְכָּה - טְמֵא, וּמִסִּטּוֹ - טְהוֹר. וְהַעֲוֹשָׁה סִכָּתוֹ עַל פְּתָחוֹ שֶׁל קֶבֶר - הַמִּאֲהֵל עָלֶיהָ טְמֵא וְהַמִּסִּטָּה טְהוֹר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: זֶה הוּא הַנִּדּוֹן, אִם סִכָּה שִׁישׁ לָהּ פְּתַח - הָרִי הִיא חוֹצֶצֶת עַל גְּבֻהָ, אִם סִכָּה שְׁאִין לָהּ פְּתַח - זֶה הוּא גּוֹלֵל עֲצָמוֹ. אֲלֹא כִּךָ צָרִיךְ לְהִשְׁבִּיב: מְרֻבָּה טְמֵאת הָאֲהֵל מְטַמֵּאת מִשָּׂא שֶׁהִכֵּל מְטַמֵּאִין בָּאֲהֵל, וְאֵין לָךְ שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּמִשָּׂא אֲלֹא אֲדָם בְּלִבָּד. מַעֲשֵׂה בְּבֵית דִּגְן בִּיהוּדָה, בְּאַחֵד שְׁמֵת עֶרֶב פֶּסַח, וְהִלְכוּ לִקְבְּרוֹ וּנְכַנְסוּ הָאֲנָשִׁים וְקִשְׁרוּ הַחֶבֶל בְּגוֹלָל, מִשְׁכּוֹ הָאֲנָשִׁים מִבְּחוּץ וּנְכַנְסוּ הַנָּשִׁים לִקְבְּרוֹ, וְהִלְכוּ הָאֲנָשִׁים וְעָשׂוּ פְסָחִיהֶן לְעֶרֶב.

חָסֵר. רַבִּיעִית דָּם שְׁנַחֲלָקָה לְשָׁנִים - טְהוּרָה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא חָסְרָה. אֲתָרְגַּ שְׁנַחֲלָק לְשָׁנִים - טְהוּר, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא חָסֵר. מִנְחָה שְׁבַלְלוּהָ חֲמִשָּׁה כִּהְנִים - כְּשֶׁרָה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא חָסְרָה. פְּנֵה מְכַלִּי - כְּשֶׁרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הִפְלִיג - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. כְּזִית מִן הַמֶּת וְכִזִּית נָצַל, וּמֵלֵא תִרְוֹד רָקֵב שִׁישׁ בּוֹ עֶפֶר כָּל שֶׁהוּא - טָמֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁבִטֵּל.

ד. רַבִּיעִית דָּם שְׁנַבְלָעָה בְּכִסּוֹת, כִּיֻּצַּד מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ? מִבִּיאִין מִים בְּמִדָּה וּמִכְבֶּסָה בִּהֵן, וּמִבִּיאִין מִים אַחֲרֵים וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ רַבִּיעִית דָּם, אִם הִיָּה מֵרָאֵן שְׁוֶה - הָרִי זֶה טָמֵא. אִם לֹא - טְהוּרָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: זִקְנִים הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ אוֹמְרִים: מְקַטְפָּרִים¹ וּלְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא, מְקַטְפָּרִים וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוּר. חֲזָרוּ לוֹמַר: קִטְפָּרִים, בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ - הַבֵּית טְהוּר. הַמֶּת מִבְּחוּץ וּשְׁעָרוֹ מִבְּפָנִים, אִף עַל פִּי שְׁאִין בְּאֵהֶל אֵלָּא כָּל שֶׁהוּא, הַבֵּית מְאֵהִיל עָלָיו - טָמֵא. הָעֶצֶם שִׁישׁ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִּים, אֶחָד תְּחוּב בִּידֵי אָדָם וְאֶחָד תְּחוּב בִּידֵי שָׁמַיִם, הַכְּנִיס אֶת הַתְּחוּב בִּידֵי אָדָם לְפָנֵי הַבֵּית - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁחֲבוּרוֹ מְצַטְרֵף עִמּוֹ. הַכְּנִיס אֶת הַתְּחוּב בִּידֵי שָׁמַיִם לְפָנִים הַבֵּית - טְהוּר, מִפְּנֵי שְׁאִין חֲבוּרוֹ מְצַטְרֵף עִמּוֹ. שְׁנֵי עֲצָמוֹת וְעֲלִיהֶם כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִּים, וְהַכְּנִיס רֹאשֵׁיהֶן לְפָנִים. יְהוּדָה בֶּן נִקּוּסָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב: אֶפְלוּ שְׁנֵיהֶן תְּחוּבִין בִּידֵי שָׁמַיִם - טְהוּר, שְׁאִין שְׁנֵי עֲצָמוֹת מְצַטְרֵפִין לְכִשְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִּים. אֲבָד כְּזִית מִן הַמֶּת בְּתוֹךְ הַבֵּית, וּבִקְשׁוּ וְלֹא מָצְאוּ - הַבֵּית טְהוּר, לְכַשְׁימָצָא - הַבֵּית מְטָמֵא לְמִפְרַע.

ה. כָּל מִשְׁקָה הַמֶּת - טְהוּרִין חוּץ מִדְּמוֹ, וְכָל מֵרָאֵה דָמִים בַּמֶּת - הָרִי אֵלּוּ טָמֵאִין.

ה. שְׁתֵּי אַבְנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע טַפָּחִים שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹלָל לְקַבֵּר, הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן - טָמֵא. נִטְלָה אַחַת מֵהֶן, הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן - טְהוּר, מִפְּנֵי שִׁישׁ לְטַמָּאָה זֶה דֶּרֶךְ שְׁתַּצָּא.

מִסְכַּת אֱהָלוֹת פָּרָק רַבִּיעִי

א. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מֵלֵא תִרְוֹד רָקֵב מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהֶל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שֶׁלֹּשׁ טָמְאוֹת פּוֹרְשׁוֹת מִן הַמֶּת, שְׁתֵּים בְּכָל אַחַת, וְהַשְּׁלִישִׁית אֵין בִּהֵן. וְאֵלוּ הֵן: גּוֹלָל, וְדוֹפֵק, וְעֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה, מֵלֵא תִרְוֹד רָקֵב. גּוֹלָל וְדוֹפֵק - מִטָּמְאִין בְּמִגַּע וּבִאֵוִיר, וְאֵין מִטָּמְאִין בְּמִשָּׁא. וְהִכֵּן הוּא מִשָּׁא עִם אֶחָד מֵהֶן? עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה מְטָמֵא בְּמִגַּע וּבִאֵוִיר, וְאֵין מְטָמֵא בִּאֵהֶל. וְהִכֵּן הוּא אֱהָלוֹ עִם אֶחָד מֵהֶם? מֵלֵא תִרְוֹד רָקֵב. מֵלֵא תִרְוֹד רָקֵב מְטָמֵא בְּמִשָּׁא וּבִאֵהֶל, וְאֵין מְטָמֵא בְּמִגַּע. וְכֵן הִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כְּזִית מִן הַמֶּת שֶׁחָלְקוּ, אֶפְלוּ לַעֲשֶׂרָה - מִטָּמֵא בְּמִשָּׁא וּבִאֵהֶל, וְאֵין מְטָמֵא בְּמִגַּע.

ב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שֶׁשֶּׁה דְּבָרִים הִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא מְטָמֵא וְחֹזֵר בּוֹ. מַעֲשֶׂה שֶׁהִבִּיאוּ קְפוֹת שֶׁל עֲצָמוֹת לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל טוֹרְסִיִּים וְהִנִּיחוּם בִּאֵוִיר בֵּית הַכְּנֶסֶת, נִכְנַס תוֹדוֹס הַרופָא וְכָל הַרופָאִים עִמּוֹ, וְאָמְרוּ: אֵין כָּאֵן שְׂדֵרָה מִמֶּת אֶחָד, וְלֹא גִלְגֵּלֶת מִמֶּת אֶחָד. אָמְרוּ: הוּאִיל וַיֵּשׁ כָּאֵן מְטָמְאִים וַיֵּשׁ כָּאֵן מְטָהֲרִין, נַעֲמֵד לְמַנִּין. הִתְחִילוּ מֵרַבִּי עֲקִיבָא, וְטַהֵר. אָמְרוּ לוֹ: הוּאִיל וְאַתָּה הוּא שְׁהִייתָה מְטָמֵא - טַהֲרָתָּ, יְהוֹ טְהוּרִין. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְעַד יוֹם מִיתָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הִיָּה מְטָמֵא, וְאִם מִשְׁמַת חֲזַר בּוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ.

ג. חֵלֵב הַמֶּת שֶׁהִיָּה שָׁלֵם וְהִתִּיכוּ - טָמֵא. הִיָּה מִפְּרָד וְהִתִּיכוּ - טְהוּר. שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם חֲבוּר. אֲתָרְגַּ שְׁנִפְרֵץ וְתְּחוּב כְּכוֹשׁ - אֵינוּ חֲבוּר, שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם חֲבוּר. קוֹלִית הַמֶּת שֶׁעֲשָׂאוּ יָד לִסְכִּין - הָרִי זֶה אֵינוּ חֲבוּר, שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם חֲבוּר. כְּזִית מִן הַמֶּת שְׁנַחֲלָק לְשָׁנִים - טָמֵא, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא

¹ קִטְפָּרִים - מְקוֹם מִשְׁפָּע אֲשֶׁר לֹא יְנוּחַ בּוֹ
הַדְּבָר אֲבָל יִתְגַּלְגַּל וַיִּרְדּוּ (מִדְּרוֹן; רַמְבַּם).

ו. ואיזו היא דם תבוסה? פרש רבי אליעזר בן יהודה: הרוג שִׁיצָא מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם בְּחַיָּו וּבְמוֹתוֹ, סֶפֶק בְּחַיָּו יֵצֵא, סֶפֶק בְּמוֹתוֹ יֵצֵא, סֶפֶק בְּחַיָּו וּבְמוֹתוֹ – זֶה הוּא דָם תְּבוּסָה. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד – סֶפֶקוֹ טָמֵא. בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – סֶפֶקוֹ טָהוֹר, אֲלֵא אֵיזָהוּ דָם תְּבוּסָה? הָרוּג שִׁיצָא הֵימְנוּ רְבִיעִית דָּם בְּחַיָּו וּבְמוֹתוֹ, וְעַדִּין לֹא פָסַק, סֶפֶק רַבּוֹ בְּחַיָּו וּמַעוּטוֹ בְּמוֹתוֹ, סֶפֶק מַעוּטוֹ בְּחַיָּו, וְרַבּוֹ בְּמוֹתוֹ, זֶהוּ דָם תְּבוּסָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרוּג שֶׁהָיָה מְטֵל בְּמִטָּה וְדָמוֹ מְנֻטָּף לַגּוֹמָא – טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁטָּפָה שֶׁל מִיתָה מְעַרְבֶת בּוֹ. וְחֻכָּמִים מְטַהְרִין, מִפְּנֵי שֶׁרָאשׁוֹן רָאשׁוֹן נִפְסַק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: צְלוּב שֶׁדָּמוֹ שׁוֹתֵת, וְנִמְצָאת תַּחְתּוֹ רְבִיעִית דָּם – טָמֵא. אֲבָל מֵת שֶׁדָּמוֹ מְנֻטָּף וְנִמְצָא תַּחְתּוֹ רְבִיעִית דָּם – טָהוֹר. וְרַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר, שְׁאֵי אוֹמֵר טָפָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל מִיתָה עֲמָדָה לָהּ עַל גְּבִי הָעֵץ. כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה רְבִיעִית הֵן. פִּיצֵד? לָקָה מִכַּת מוֹת וּמִפְּרָפֵר, וַיֵּצֵא הֵימְנוּ רְבִיעִית דָּם וַעֲקָרוּהוּ בְּחֻזָּקָה שֶׁהוּא חַי, וְהִנִּיחוּהוּ לְמָקוֹם אַחֵר, וַיֵּצֵא הֵימְנוּ רְבִיעִית דָּם, רָאשׁוֹנָה דָם חַיִּים, וּשְׁנִיָּה דָם תְּבוּסָה, שְׁלִישִׁית דָם הַמִּיתָה. וְמָה בֵּין דָם הַמִּיתָה לְדָם הַתְּבוּסָה? אֲלֵא שֶׁדָם הַמִּיתָה – הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלָיו, וְחִיבִין עָלָיו עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ. וְדָם הַתְּבוּסָה אֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלָיו, וְאֵין חִיבִין עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ.

ד. אִם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּרָאשׁוֹנָה הֵיוּ זָקֵנִים חִלּוּקִין, מְקַצְתֵּן אוֹמְרִים: רְבִיעִית דָּם, וְרַבֵּעַ עֲצָמוֹת. וּמְקַצְתֵּן אוֹמְרִים חֲצִי קֶבַע עֲצָמוֹת וְחֲצִי לֹוג דָם. בֵּית דִּין שֶׁאֲחֵרִיהֶן אָמְרוּ: רְבִיעִית דָם וְרַבֵּעַ עֲצָמוֹת לְתִירוֹמוֹת וְלִקְדָּשִׁים. חֲצִי קֶבַע עֲצָמוֹת וְחֲצִי לֹוג דָם לְנְזִיר וְלִמְקִדָּשׁ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כְּשֶׁהִלְכְּתִי לְעֶרְדְּסָקָיָא, מִצָּאתִי אֶת רַבִּי מֵאִיר וְאֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פְּתוּרָא, שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִין וְדָנִין בְּהִלָּכָה. יְהוּדָה בֶּן פְּתוּרָא אוֹמֵר: רְבִיעִית דָם אֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלָיו, וְאֵין חִיבִין עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ. אָמַר

לוֹ רַבִּי מֵאִיר: אֵל תְּהִי זֶה קֶלֶה מִן הַשָּׂרֵץ, מֵהַ שָּׂרֵץ הַקָּל שֶׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלָיו – חִיבִין עָלָיו עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ, רְבִיעִית דָם חֲמוּרָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁהֵיוּ חִיבִין עָלֶיהָ עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ? שֶׁתֵּק יְהוּדָה בֶּן פְּתוּרָא. נִמְתִּי לוֹ: רַבִּי מֵאִיר! אֵל תְּבוֹז לִי, בְּקִי הִיָּה לָךְ מִיְהוֹשֻׁעַ בֶּן מִמֶּלֶךְ? נָם לִי: הֵן! וּבַעַל מְלָאכּוֹת הִיָּה. נִמְתִּי לִי, בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לִי מִשֵּׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּל טִמְאַה מִן הַמֵּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֶיהָ – חִיבִין עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ, וְכָל מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֶיהָ – אֵין חִיבִין עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ.

מִסְכַּת אֶהֱלוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי

א. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי נֵתָן: אֶהֱלֵ מֵת שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טַפָּחִים – פֶּתַחוּ בְּמִלּוּאוֹ וְגַגּוֹ טָהוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי מֵאִיר: מֵת שֶׁהוּא יָתִיר מֵאַרְבָּעָה טַפָּחִים – פֶּתַחוּ בְּמִלּוּאוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַשְּׁדָרָה וְהַגְּלִגְלָת כֶּמֶת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשֵּׁם רַבִּי נֵתָן: כָּל הַטִּמְאַת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמֵּת – כֶּמֶת. וּפֶתַחוּ – אֲרַבָּעָה טַפָּחִים.

ב. כִּיב שֶׁהִיא קָמוֹר תַּחַת הַבֵּית. יֵשׁ בּוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים וַיֵּשׁ בִּיצִיאָתוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים. וְנָפַל בְּתוֹכוֹ – הַבֵּית טָהוֹר. נָפַל בְּבֵית – מֵהַ שִׁבְתּוֹכוֹ טָהוֹר. יֵשׁ בּוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים וַאֲיֵן בִּיצִיאָתוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים, נָפַל בְּתוֹכוֹ – הַבֵּית טָמֵא. נָפַל בְּבֵית – מֵהַ שִׁבְתּוֹכוֹ טָהוֹר. אֵין בּוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים, וַאֲיֵן בִּיצִיאָתוֹ אֲרַבָּעָה טַפָּחִים. נָפַל בְּתוֹכוֹ – הַבֵּית טָמֵא. נָפַל בְּבֵית – מֵהַ שִׁבְתּוֹכוֹ טָהוֹר. רָחַב מִבְּפָנִים וְצָר מִבְּחוּץ, טִמְאַה בְּרָחֵב – הַבֵּית טָמֵא. טִמְאַה בְּצָר – הַבֵּית נִדּוֹן מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה. טִמְאַה בְּבֵית בֵּין בְּרָחֵב בֵּין בְּצָר – הַבֵּית טָמֵא. וּשְׁבָצָר נִדּוֹן מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה. רָחַב מִבְּחוּץ וְצָר מִבְּפָנִים, טִמְאַה בְּרָחֵב – הַבֵּית טָהוֹר, וּבְצָר – הַבֵּית טָמֵא. טִמְאַה בְּבֵית הַכִּלִּים שֶׁבְּרָחֵב – טָהוֹרִין, וּשְׁבָצָר – טָמֵאִין. מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּשִׁקִּיפִין

מַטְמָא וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּפִרוּצָה, אָבֵל בְּמַגְלַפֶּת - הֲרִי
הוּא כְּקָבֶר סְתוּם, וּמַטְמָא מִכָּל סְבִיבֵיהּ.

ז. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: בָּא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נּוּרִי
אֶצֶּל אָבָא חֲלַפְתָּא, אָמַר לוֹ: מָה אַתָּה אוֹמֵר
בְּעֵין שֶׁל תַּנּוּר וְנִסֵּר נִתּוּן עַל גִּבָּה? אָמַר לוֹ:
טָמֵא. בְּקֻעָה טָמְאָה אֶת הַנִּסֵּר, נִטְמָא הַנִּסֵּר
וְטָמֵא אֶת הַתַּנּוּר, אָמַר לוֹ: אַף אֲנִי אוֹמֵר
כֵּן, אֲלֹא שֶׁעֲקִיבָה מְטַהֵר. עֵין שֶׁל תַּנּוּר
שֵׁשׁ בֶּה גִבָּה טָפַח וְאֵין בֶּה רֹחַב טָפַח, יֵשׁ
בֶּה רֹחַב טָפַח וְאֵין בֶּה גִבָּה טָפַח - טְהוּרָה.

ח. אָרְכָה שְׂבִין בֵּית לַעֲלִיָּה וְקִדְרָה נִתּוּנָה
עֲלֶיהָ, וְנִקְוָה בְּכֹנֶס מִשְׁקָה, רַבִּי עֲקִיבָא
אוֹמֵר: מַצְלָת. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינָה
מַצְלָת. נִפְתָּחָה בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - מַצְלָת עַד
פְּחוֹת מִטְפַּח.

ט. קָנָה שִׁחְתָּכָה לְמִי חֲטָאת וְאֶפֶר חֲטָאת -
מַצְלָת עַל הַחֲטָאת וְאֵינָה מַצְלָת עַל
הַתְּרוּמָה, שֶׁתִּמְצָא אוֹמֵר טְהוּר לְחֲטָאת
מִצִּיל לַעֲצָמוֹ. כִּיצַד? הִיוּ שֵׁם שְׁנֵי כָלִים,
אֶחָד טְהוּר לְחֲטָאת וְאֶחָד טְהוּר לְתְּרוּמָה.
נִמְצָא, טְהוּר לְחֲטָאת מִצִּיל לַעֲצָמוֹ, וְטְהוּר
לְתְּרוּמָה מִצִּיל לַעֲצָמוֹ.

י. לָגִין שֶׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין טְהוּרִין, וּפְנֵן
לְלָגִין אַחֵר, וְיֵשׁ שֵׁם מִשְׁקִין - שְׁנֵינֵהֶן
טָמְאִין. הָאִשָּׁה שֶׁלֶּשָׁה בְּעֶרְכָּה וְיָדֶיהָ
עֲסוּקוֹת בְּבִצָּק, כָּל זְמַן שֶׁמְגַבֶּהֶת זֹו וּמִנּוּחַת
זֹו, מְגַבֶּהֶת זֹו וּמִנּוּחַת זֹו - הַבִּצָּק טְהוּר.
מִשְׁכָּה יָדֶיהָ הֵימָנוּ וְהַחֲזִירָתוֹ - טָמֵא
הַבִּצָּק. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בּוֹשְׁנוּ מִדְּבָרֵיכֶם
בֵּית שְׁמַאי, אֲפֹשֶׁר אִשָּׁה וְעֶרְכָּה טָמְאִין
טָמְאֵת שְׂבָעָה, וְהַבִּצָּק טְהוּר? לָגִין טָמְאִין
טָמְאֵת שְׂבָעָה וּמִשְׁקִין טְהוּרִין, אַחֵר שֶׁעָמַד,
אָמַר לְפָנָיו תִּלְמִיד אֶחָד מִתְּלִמִּידֵי בֵּית
שְׁמַאי: רַבִּי! אוֹמֵר לְפָנֶיךָ טַעַם שְׂבִית
שְׁמַאי אוֹמְרִים בּוֹ? אָמַר לוֹ: אֲמֹר! אָמַר
לוֹ: כָּלִיו שֶׁל עִם הָאָרֶץ, מֵהוּ, טָמֵא אוֹ
טְהוּר? אָמַר לוֹ: טָמֵא. אָמַר לוֹ: כָּלִי טָמֵא
חוּצָץ אוֹ אֵינוֹ חוּצָץ? אָמַר לוֹ: אֵינוֹ חוּצָץ.
אָמַר לוֹ: זֶהוּ טַעַמָּא שֶׁל בֵּית שְׁמַאי. אָמַר

וּבִסְלָעִין, שְׁאָף עַל פִּי שְׁאִינָן כְּאֵהֶל, אָבֵל
חֲשׂוֹבִין כְּאֵהֶל.

ג. מְגַדֵּל שֶׁהוּא עוֹמֵד, בֵּין בְּחֶצֶר בֵּין בְּאוּר
- טָמְאָה בְּתוֹכוֹ, כָּלִים שְׂבָעָבּוֹ - טְהוּרִין.
טָמְאָה שְׂבָעָבּוֹ כָּלִים שְׂבָתוֹכוֹ - טְהוּרִין.
וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה. הִיָּה
עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית וְטָמְאָה בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית
טָמֵא, טָמְאָה בְּבֵית - מָה שְׂבָתוֹכוֹ טְהוּר,
שְׂדֵרְךָ הַטָּמְאָה לְצֵאת וְאֵין דְּרָכָה לְכָנֶס.
כָּלִים שְׂבִינוּ לְבֵין הָאָרֶץ, וְשְׂבִינוּ לְבֵין
הַכֶּתֶל, וְשְׂבִינוּ לְבֵין הַקּוֹרוֹת, אִם יֵשׁ שֵׁם
פּוֹתֵחַ טָפַח - טָמֵאִין. וְאִם לֹא - טְהוּרִין.
טָמְאָה שֵׁם - הַבֵּית טָמֵא, שְׂבִכְתָּל מֵאַחֲרָיו
וְשְׂבִמְעִיבָה מֵעַל גִּבּוֹ - נִדּוּנִין מִחֻצָּה עַל
מִחֻצָּה.

ד. טָמְאָה תַּחַת רִגְלוֹ אוֹ עַל גִּבּ רִגְלוֹ, וְהִיא
רוֹצֶצֶת, טָמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת
וְיֹורֶדֶת. לְמָה זֶה דּוּמָה? לַעֲמוּד שֶׁהוּא
עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית וְטָמְאָה תַּחְתּוֹ, וְהִיא
רוֹצֶצֶת, טָמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת
וְיֹורֶדֶת. הִיָּה מְטֵל עַל מִתְּנִיו וּמִגֶּף, וְטָמְאָה
תַּחְתּוֹ, כְּנֹגֵד עָבּוֹ וְהִיא רוֹצֶצֶת, אוֹ עַל גִּבּ
דִּלְתוֹת וְהִיא רוֹצֶצֶת - טָמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה
בּוֹקֶעֶת וְיֹורֶדֶת. כָּלִים שְׂבִטְרָקְסוֹת מִכָּאן
וּמִכָּאן - טְהוּרִין.

ה. הִיָּה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וְנִפְתַּח לַחוּץ,
טָמְאָה בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית טְהוּר. טָמְאָה בְּבֵית -
מָה שְׂבָתוֹכוֹ טָמֵא, שְׂדֵרְךָ הַטָּמְאָה לְצֵאת
וְאֵין דְּרָכָה לְכָנֶס. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: כֵּן הִלְכָה,
יָפָה כַח הַכָּלִי לְהַצִּיל מִכַּח צְמִיד פְּתִיל, אוֹ
מִכַּח אֵהֱלִים. אִם מִצִּיל הוּא מִכַּח צְמִיד
פְּתִיל בְּגוּלָל, קָל וְחֹמֶר עַל יְדֵי אֵהֱלִים.

ו. הִיָּתָה מוֹכְנֵי שְׁלוֹ מְשׁוּכָה לְאַחֲרָיו שֶׁלֶשׁ
אַצְבָּעוֹת, וְטָמְאָה שֵׁם, כְּנֹגֵד הַקּוֹרוֹת -
הַבֵּית טְהוּר, כָּלִים שְׂכָנֵגֵד הַזֵּית, רַבִּי מַטְמָא
וְחֻכְמִים מְטַהְרִין, שְׁאֵנִי רֹאֶה אֶת הַקּוֹרוֹת
כְּאֵלוֹ הֵן יֹורֶדוֹת וְסוֹתְמוֹת. דְּבָר אַחֵר: אֵין
טָמְאָה נִכְנָסֶת לְאֵהֶל, וְאֵינָה יוֹצֵאָה הֵימָנוּ,
אֲלֹא בְּפּוֹתֵחַ טָפַח. אָמַר רַבִּי: רֹאֶה אֲנִי
דְּבָרֵיהֶם מִדְּבָרִי. כָּלִים שְׂכָנֵגֵד הַזֵּית, רַבִּי

הַרְקִיעַ טָמֵא. הִיְתָה נְתוּנָה עַל גְּבִי שְׁתֵּי יְתִדוֹת מִבְּחוּץ, מְשׁוּכָה הֵימָנוּ בְּפֻתַח טַפַּח - אֵינָה מַצֵּלֶת בְּפָחוֹת מִטַּפַּח. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַצֵּלֶת. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינָה מַצֵּלֶת. כֹּתֵל שֶׁמִּקְצָתוֹ מְשַׁמֵּשׁ לְבֵית וּמִקְצָתוֹ מְשַׁמֵּשׁ לַגִּנָּה, הִיְתָה נְתוּנָה בְּצַד הַמְּשַׁמֵּשׁ לְבֵית - מַצֵּלֶת מִצַּד הַמְּשַׁמֵּשׁ. בֵּית הַמְּשַׁמֵּשׁ לַגִּנָּה - אֵינָה מַצֵּלֶת.

ד. קוֹרָה שֶׁהִיְתָה נְתוּנָה מִכֹּתֵל לִכְתֵּל וּקְדָרָה בָּהּ, אִם אֵין בֵּין פִּיָּה לְקוֹרָה פּוֹתַח טַפַּח - הָרִי זֶה מַצֵּלֶת; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינָה מַצֵּלֶת, עַד שֶׁיֵּהֲיָא אָפוּצָה בְּאַרְץ, וּבִקְוָרָה פָּחוֹת מִפּוֹתַח טַפַּח. אִם יֵשׁ בֵּין פִּיָּה לְקוֹרָה פּוֹתַח טַפַּח - אֵינָה מַצֵּלֶת. הִיְתָה אָפוּצָה בְּאַרְץ וּבִקְוָרָה, אִם אֵין בֵּין פִּיָּה לְקוֹרָה פּוֹתַח טַפַּח - הָרִי זֶה מַצֵּלֶת. אִם יֵשׁ בֵּין פִּיָּה לְקוֹרָה פּוֹתַח טַפַּח - אֵינָה מַצֵּלֶת. הִיָּה פִּיָּה לְמַעַלָּה מְדַבֵּק לְקוֹרָה - הָרִי זֶה מַצֵּלֶת. הִיְתָה מְשׁוּכָה הֵימָנוּ בְּפֻתַח טַפַּח - אֵינָה מַצֵּלֶת. פָּחוֹת מִטַּפַּח, אֲבָא שְׁאוּל אוֹמֵר: בְּזוֹ הִיא מַחֲלֶקֶת שְׂרָבִי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַצֵּלֶת. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינָה מַצֵּלֶת. הִיָּה רֹאשׁ אֶחָד נָתוּן עַל כּוֹתֵלוֹ שֶׁל הַבֵּית, וְרֹאשָׁה אֶחָד נָתוּן עַל כּוֹתֵלוֹ שֶׁל גִּנָּה. הִיְתָה בְּצַד הַמְּשַׁמֵּשׁ לְבֵית - מַצֵּלֶת. בְּצַד הַמְּשַׁמֵּשׁ לַגִּנָּה - אֵינָה מַצֵּלֶת. אֲבָא שְׁאוּל אוֹמֵר: אֵף בְּזוֹ הִיא מַחֲלֶקֶת.

מִסֶּכֶת אֶהְלוֹת פָּרָק שְׁבִיעִי

א. אַרְבָּעָה שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין אֶת הַנִּדְבָּךְ, וְאֵין בְּמוֹטוֹת כַּעֲבֵי הַמְּרָדֵעַ, טִמְאָה תַּחְתּוֹ - כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ טִמְאִין. טִמְאָה עַל גִּבּוֹ - כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טִמְאִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר. וְכֵן הִיָּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּזִית מִן הַמֵּת בְּפִי הָעֶרֶב, הֶאֱהִיל עַל גְּבִי הַנִּדְבָּךְ - אֵדָם וְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוֹרִין. הֶאֱהִיל עַל גְּבִי תַנּוּר וְכִירִים הַחֲדָשִׁים - טְהוֹרִין. נָתוּן עַל גְּבִי אַרְבָּעָה כָּלִים טְהוֹרִים, וְאֵין בֵּהֶן פּוֹתַח טַפַּח, טִמְאָה תַּחְתּוֹ - כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ טִמְאִין. טִמְאָה עַל גִּבּוֹ - כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טִמְאִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר. וְאִם יֵשׁ בֵּהֶן

לו: וְהָלוּ טַהֲרָתָם אוֹכְלִים וּמִשְׁקִין שְׁבָתוֹכו! אָמַר לוֹ: לִכְשֶׁטַּהֲרָנוּ. אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין שְׁבָתוֹכו לְעַצְמוֹ טַהֲרָנוּ, אֲבָל לְטַהֵר אֶת הַכָּלִי שֶׁטַּהֲרָנוּ לָךְ וְלוֹ. מִיָּד הִלֵּךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי בֵית שְׁמַאי. וְאָמַר: נַעֲנִיתִי לָכֶם עֲצָמוֹת בֵּית שְׁמַאי, אִם סְתוּמוֹת שְׁלָכֶם כָּךְ, מִפְּרָשׁוֹת שְׁלָכֶם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמְרוּ: כָּל יָמָיו הִשְׁחָרוּ שְׁנָיו מִפְּנֵי תַעֲנִיּוֹתָיו.

מִסֶּכֶת אֶהְלוֹת פָּרָק שִׁישִׁי

א. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּשְׁם שֶׁהַכָּלִים מַצִּילִין עִם אֶהְלִין שִׁישׁ לָהֶן דּוֹפְנוֹת, כָּךְ מַצִּילִין עִם אֶהְלִים שְׂאִין לָהֶן דּוֹפְנוֹת. אֶחָד כָּלִי חָרָס וְאֶחָד כָּלִי עֵץ - טְהוֹרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכָלִי שִׁישׁ בּוֹ טַפַּח עַל טַפַּח, אֲבָל בְּכָלִי שְׂאִין בּוֹ טַפַּח עַל טַפַּח - אֵינּוּ מַצִּיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁהוּא אָפוּץ² טַפַּח אֶחָד מִבְּחוּץ, וּמִבְּפָנִים מִשְׁנֵי צְדָדִים, אֲבָל אִם הִיָּה אָפוּץ כַּחֲצִי טַפַּח מִכָּאן וְכַחֲצִי טַפַּח מִכָּאן - הָרִי זֶה אֵינוֹ מַצִּיל.

ב. קְדָרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה בְּצַד דּוֹפְנוֹ שֶׁל אֶהֱל מִבְּחוּץ, טִמְאָה תַּחְתֶּיהָ וְרוֹצֶצֶת - טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת וְיוֹרֶדֶת. הִיְתָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח, טִמְאָה תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ טִמְאָה, תּוֹכָהּ וְגִבָּהּ טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַצֵּלֶת עִם דּוֹפְנוֹ שֶׁל אֶהֱל. בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גִּבָּהּ - הַכָּל טָמֵא.

ג. הִיְתָה כְּפִישָׁה³, טִמְאָה תַּחְתּוֹ וְהִיא רוֹצֶצֶת - טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת וְיוֹרֶדֶת. הִיְתָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח, וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ טִמְאָה, תּוֹכָהּ וְגִבָּהּ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נְדוּנִית כְּשׁוֹפְעִי אֶהְלִין. בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גִּבָּהּ - כְּנִגְדּוֹ עַד

² אֵיזוֹ הִיא אָפוּצָה? כָּל שְׂאִין לָהּ טַפַּח מִמָּקוֹם

אֶחָד (מִשְׁנָה אֶהְלוֹת ט, ג).

³ כָּלִי הַמְּחֻזָּק אַרְבָּעִים סָאָה.

טמאה בְּרָחַב - הבית טמא, ובצר - גדון
מחצה על מחצה. וכמה יהא הסדק הזה?
טפח. רבי יהודה אומר: מלא אגרופו של
בן בטיח, נטל הימנו מבפנים, והוסיף עליו
מבחוץ, ונמצאת טמאה מחציו הכתל
ולפנים - הבית טמא, נטל הימנו מבחוץ,
והוסיף עליו מבפנים, ונמצאת טמאה
מחציו כהל ולחוץ - הבית טהור:

ה. היה טמא נטל הימנו מבחוץ, והוסיף
עליו מבפנים, ונמצאת טמאה מחציו כהל
ולחוץ - הבית טהור. היה אחד סלע ואחד
בנין, של בנין - גדון מחצה על מחצה, ושל
סלע - גדון כקלפת השום. חציו של סלע
וחציו של בנין, חציו של סלע גדון קלפת
השום, וחציו של בנין גדון מחצה על
מחצה. רבי יוסי אומר: טמאה מחציו הכתל
ולחוץ - הבית טהור. העומד מלמעלה
כנגד הטמאה - טהור, שאין הטמאה
מעברת את הקורות, ואף על פי שאין
הקורות לאותה הרוח. רבי מאיר ורבי
שמעון אומרים: מחציו ולחוץ - טמאה
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. טמאה שהיא
נתונה על גבי הכתל, בין מחציו ולפנים,
בין מחציו ולחוץ - הבית טהור:

ו. כתל שבין שני בתים, וטמאה בתוכו,
הבית הקרוב לטמאה - טמא, והקרוב
לטהרה - טהור, מחצה על מחצה - שניהן
טמאין. רבי אליעזר אומר: שורפין עליהן
את התרומה, ואין חביב עליהן על טמאת
מקדש וקדשיו:

ז. מעזיבה שהיא לאויר העולם, וטמאה
בתוכה, מחציה ולמטה - הבית טמא.
והעומד מלמעלה כנגד הטמאה - טהור.
מחציה ולמעלה - הבית טהור. והעומד
מלמעלה כנגד הטמאה - טמא. מחצה על
מחצה - הבית טמא, והעומד מלמעלה
כנגד הטמאה, רבי מאיר מטמא ורבי
שמעון מטהר. רבי יהודה אומר: כל הכתל
תשמיש לבית. וכן היה רבי יהודה אומר:
כל מעזיבה תשמיש לעליה. מודים חכמים

פוחח טפח, טמאה תחתיה - כלים שעל
גביו טמאין. טמאה שעל גביו - כלים
שתחתיו טמאין. נתון על גבי ארבע כסיות
הנתונות על גבי ארבע אבנים ואין בהן
גבה טפח, טמאה תחתיו - כלים שעל גביו
טמאין. טמאה על גביו - כלים שתחתיו
טמאין, ורבי אליעזר מטהר. אם יש בהן
גבה טפח, וטמאה תחתיו - כלים שעל גביו
טמאין, טמאה על גביו - כלים שתחתיו
טמאין. ואם ראשי כוסיות נראין - בין כך
ובין כך טמאין:

ב. נסר, שראשו אחד נתון על גבי האבן
וראשו אחד נתון על גבי הספסל, רואין
אותו, שאם הנסר, שאם נטל הספסל ויכול
לעמד בפני עצמו - מציל. ואם לאו - אינו
מציל. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: רואין
את הנסר, שאם יורד ויושב, ויש תחתיו
רבוע טפח על טפח ועל רום טפח - הרי זה
מציל, מפני שהוא גדון כשפועי אהליו.
רבי יהודה אומר משם רבי אליעזר: אף על
פי שנפתחה הדלת - הבית טהור, לפי שלא
נטמא המפתח:

ג. בית שחצצו בקנקנין טהורות, ופיהן
כלפי הטהרה - מצילות. כלפי הטמאה -
אין מצילות. רבי שמעון בן יהודה אומר
משם רבי שמעון: אף כלפי הטמאה
מצילות, עד שיהא בפיהן פוחח טפח. טחן
בטיט, בין מבפנים ובין מבחוץ, אם יכול
הטיח לעמד בפני עצמו - מציל, ואם לאו -
אין מציל:

ד. כתל שנסדק בין שתי ובין ערב, ועשוי
כמין משפך, רחב מבפנים וצר מבחוץ,
טמאה בְּרָחַב - הבית טמא, ובצר - גדון
מחצה על מחצה. רחב מבחוץ וצר
מבפנים, טמאה בְּרָחַב - הבית טהור, ובצר
- גדון מחצה על מחצה. נסדק כמין שתי,
ומפלש לכאן ולכאן, רחב מלמטה וצר
מלמעלה, וטמאה בין בְּרָחַב ובין בצר -
הבית טמא. נסדק כמין ערב, ומפלש לכאן
ולכאן, רחב מצד אחד וצר מצד אחד,

בכּתל שלמטה הימנו - טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ורואין את הפרדסקין כאלו הוא אטם, ונדון מחצה על מחצה להביא את הטמא אל הבית. שלשה פרדסקין זה על גבי זה, וטמא תחתיהן, או ביניהם או על גביהן - טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ורואין את הפרדסקין כאלו הן אטומין, ונדונים מחצה על מחצה להביא את הטמא אל הבית. רבי יהודה אומר משם רבי יהושע: סמך להן סכות טהורות לאכול בהן פסחים:

מסכת אהלות פרק שמיני

יא. כזית מן המת תחת הרד או על גביו - טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. טמא בתוכו, הנוגע בו מתוכו - טמא טמא שבעה, מאחריו - טמא טמא ערב. טמא מאחריו, הנוגע בו מאחריו - טמא טמא שבעה. ומתוכו - טמא טמא ערב, והנכנס לתוכו - טהור. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחריו, הנוגע בו בין מתוכו ובין מאחריו - טמא טמא ערב, והאהל עצמו - טמא טמא שבעה. אומר רבי נתן: אם מציל הוא על ידי אחרים, קל וחמר שמציל הוא על ידי עצמו:

ב. אהל שהיה נטוי על גבי ארבעה שפודין של מתכת, רבי יעקב אומר: אינו מציל, מפני שדבר טמא מעמידו. ורבי יוסי אומר: מציל. נטוי על גבי קנים דוקלנין, רבי יוסי אומר: מציל, ורבי שמעון אומר: אינו מציל, עד שיהא נטוי כנטית האהל:

ג. סדין שתפרו ונתנו על גבי עריסה, אם אין בינו לבין הארץ פותח טפח - הרי זה מציל. במה דברים אמורים? בזמן שאם תנטל עריסה וסדין עומד, אבל אם תנטל עריסה וסדין נופל, אף על פי שתפרו, ואף על פי שאינן מסולקין מן הארץ אלא כל שהוא - הרי זה אינו מציל. ואם היתה מחצלת של אהל, אף על פי שלא תפרה, ולא חשב עליה, ואין בינה לארץ פותח

לרבי יהודה, בשתי מערות זו על גב זו, וטמא בתחתונה, תחתונה וקרקע טמא, עליונה וקרקע טהורה. טמא בעליונה, עליונה וקרקע טמא, תחתונה וקרקע טהורה. טמא ביניהן - עליונה טמא ותחתונה טהורה, וגגו של עליונה טהורה. וכן היה רבי יהודה אומר: כהל שבין שני פוכין ובין שתי מערות, עד ששה טפחים - נדון מחצה על מחצה, יתר מכאן - נדון כקלפת השום:

ז. קדרה שהיא נתונה בצד דופןה של מערה - אינה מצלת. בצד שקיפה של מערה - הרי זו מצלת. היתה נתונה בחלון שבין שני בתים, וטמא באחת מהן - הרי זו טהורה, מפני שהיא נצלת עם דופןה של שני. היתה טמא בחלון שביניהם, ויש במקומה טפח על טפח ברום טפח, אם אין בין פיה לשקוף פותח טפח - הרי זו מצלת. אם יש בין פיה לשקוף פותח טפח - אינה מצלת:

ט. קלל של חטאת שהוא נתון בחלון, ויש במקומו טפח על טפח ברום טפח, אם אין בין פיו לשקוף פותח טפח - הרי זה מציל, ואם לאו - אין מציל; דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר: לעולם אינו מציל, עד שיהא לפניו הימנו חלל בפותח טפח:

י. עמוד שהוא עומד בתוך הבית, וטמא תחתיו, והיא רוצצת - טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ואם יש במקום הטמא טפח על טפח ברום טפח - הרי הוא כקבר סתום, ומטמא כל סביביו. כלים שתחת הפרח - טהורין. ורבי יוחנן בן נורי מטמא:

יא. תבה שעשאה פרדסקיא, אף על פי שמשתמש בה - טהורה. היתה טמא ועשאה פרדסקין - טמא עד שיקבענה במסמר. פרדסקין שהוא פתוח לבית מגף, וטמא בתוכו, והבית טמא, טמא בבית - מה שבתוכו טהור, מפני שדרך הטמא לצאת ואין דרכה לכנס. טמא בקרקע או

מִסְכַּת אֶהְלוֹת פָּרָק תְּשִׁיעִי

א. רבי אליעזר אומר: נזיר, והמת תחת כֶּרְסוֹ שֶׁל גָּמֶל - אין הנזיר מגלח עליו, ואין חִיבִים עָלָיו עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי:

ב. טְמֵאָה שֶׁהִיא נְתוּנָה בַּכֶּתֶל, מִחֲצָה עַל מִחֲצָה. וְכֵן עֵדֶר בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף. וְכֵן בְּעָלֵי חַיִּים שֶׁהֵיוּ מֵהַלְכִין זֶה אַחֵר זֶה, אֶפְלוּ רָאִשׁוֹ שֶׁל זֶה בֵּין רִגְלָיו שֶׁל זֶה, וְרָאִשׁוֹ שֶׁל זֶה בֵּין רִגְלָיו שֶׁל זֶה - אין הנזיר מגלח עֲלֵיהֶן, ואין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי:

ג. נִדְחָק בְּרַחֲמִים שֶׁהַעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּתוֹכָהּ וְשֶׁהַנֶּהֱדָה בְּתוֹכָהּ, בְּגִדָּיו - טְמֵאִין מִדֶּרֶס. אִיזוֹ הִיא הַרְחִים? כָּל שֶׁעוֹקְרִין אוֹתָהּ וְדוֹחֲפִים אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ, וְלַעֲנִין טְמֵא מֵת - בְּגִדָּיו נִכְנָסִים בְּפֹתֶחַ טַפַּח:

ד. וְאֵלּוּ הֵן סִכְכוֹת: אֵילָן הַמֶּסֶךְ עַל הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אומר: רואין אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת כְּאֵלּוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה, וְאֶת הָעֲלִיוֹנוֹת כְּאֵלּוּ הֵן יורדות לְמַטָּה, וְאֵם הֵיוּ נִגְזְעוֹת זֹו בְּזוֹ בְּפֹתֶחַ טַפַּח - מִבֵּיאוֹת וְחוֹצְצוֹת. וְאֵלּוּ הֵן פְּרָעוֹת: פֶּרַע הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּדֶר. הֵיוּ נְתוּנוֹת עַל גִּבֵּי הַגֶּדֶר, רַבִּי יְהוּדָה אומר: רואין אוֹתָן כְּאֵלּוּ אֲבָנִים כְּבוֹשׁוֹת עֲלֵיהֶן. הַתְּרִיפוּ, רואין אוֹתָן כְּאֵלּוּ הֵן שְׂפוּדִין שֶׁל מַתְּכָת. וְאֵם הֵיוּ מְבַדְּלוֹת זֹו מִזֹּו, אֵם יְכוֹלוֹת לְקַבֵּל אֶת הַמַּעֲזִיבָה רַכָּה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אומרים: מַעֲזִיבָה בִּינוּנִית. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אֵם מְכַנִּים אֶת הַחוּט לְצַד זֶה וְיֵצֵא לְצַד אַחֵר וְנוֹגַע, אָף עַל פִּי שְׁאִין מְכַנֵּן - הֵרִי זֶה מִבֵּיא:

ה. רַבִּי יוֹסִי אומר: חֲבִילֵי הַמָּטָה וְסִרְיָגֵי חִלּוּנוֹת, חוֹצְצִים אֶת הַבֵּית וְאֶת הָעֲלִיָּה, שֶׁלֹּא תַעֲבֹר הַטְּמֵאָה לְצַד הַשָּׁנִי. הֵיוּ נְתוּנִין עַל גִּבֵּי הַמֶּת בְּאֹוִיר, הַמַּעֲהִיל כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב - טְמֵא, וְשֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה יוֹצֵאָה בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ שְׁנִכְנָסָה. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אֵם יְכוֹלִין לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה הַבִּינוּנִית - חוֹצְצִין. הֵיוּ נְתוּנִין בְּתוֹךְ הַבֵּית

טַפַּח - הֵרִי זֹו מַצֵּלֶת. וְאֵם יֵשׁ בִּינָה לְבִין הָאָרֶץ פּוֹתֶחַ טַפַּח - אִינָה מַצֵּלֶת:

ו. הַמֶּת בְּבֵית וְלוֹ פְתָחִים הִרְבָּה, כָּלֶן נְעוּלִין - כָּלֶן טְמֵאִין. נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן - אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלָיו - טְהוֹר אֶת כָּלֶן. הֵיוּ בּוֹ חִלּוּנוֹת הִרְבָּה וְכָלֶן מְגוּפּוֹת - כָּלֶן טְהוֹרוֹת. נִפְתַּחוּ, כָּלֶן טְמֵאוֹת וְלֹא הִצִּילוּ עַל פְתָחִים. פֶּתַח קָטָן בְּתוֹךְ פֶּתַח גָּדוֹל, הַמַּעֲהִיל עַל גִּבֵּי שְׁנֵיהֶן - טְמֵא. חָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּקָטָן - טְהוֹר הַקָּטָן אֶת הַגָּדוֹל. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן מִתְאִימִין, הַמַּעֲהִיל עַל גִּבֵּי שְׁנֵיהֶם - טְמֵא. חָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן - הֵרִי חִבְרוֹ טְהוֹר. הִיָּה לוֹ פֶּתַח אֶחָד לְצַפּוֹן וּפֶתַח אֶחָד לְדָרוֹם, וְחָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּצַפּוֹן, אַחֵר כָּךְ בָּאוּ אַחֲרָיו אוֹ קִרְוָיו וְאָמְרוּ אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֶלֶּא בְּדָרוֹמוֹ - טְהוֹר דְּרוֹמִי אֶת הַצַּפּוֹנִי, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲרִים, וְאֵם הַעֲרִים - הֵרִי אֵלּוֹ טְמֵאִין:

ז. בָּתִּים הַפְּתוּחִין לְאִכְסָדְרָה, וְהַמֶּת בְּאֶחָד מֵהֶן, אֵם הִיָּה דָרְכוֹ שֶׁל מֵת לְצֵאת בְּחֹצֶר - בֵּית שֶׁעַר וְהַבָּתִּים טְהוֹרִין. אֵם לֹאוּ, בֵּית שֶׁעַר - טְמֵא, וְהַבָּתִּים - טְהוֹרִים.

ח. הַחֹדֶר שֶׁלְּפָנִים מִן הַבֵּית מְגָף, וְנִכְנָסָה טְמֵאָה לְפָנִימִי דֶּרֶךְ הַחִלּוֹן, הַחִיצוֹן טְהוֹר מִפְּנֵי שֶׁטְמֵאָה יוֹצֵאָה בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ שְׁנִכְנָסָה. רַבִּי יְהוּדָה אומר: הַפּוֹתֶחַ בַּתְּחִלָּה, בֵּית שְׁמַאי אומרים: כְּשִׁיפְתַּח אַרְבָּעָה טַפָּחִים, וּבֵית הֵלֶל אומרים: כְּשִׁיתְחִיל. הַפּוֹתֶחַ - סְתוּם, בֵּית שְׁמַאי אומרים: כְּשִׁיתְחִיל, וּבֵית הֵלֶל אומרים: כְּשִׁיתְחֹשֵׁב:

טו. אין לְנִפְלִין פְּתִיחַת הַקֶּבֶר עַד שִׁיעֲגִילוֹ רֹאשׁ כְּפִיקָה שֶׁל שְׁתִּי; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אומר: כְּפִיקָה שֶׁל עָרֵב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אומר: מְשִׁיעֵשׁוּ טְפִיפּוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲנִי אומר דְּבַר אֶחָד, וְהֵם אָמְרוּ דְּבַר אֶחָד. אֲנִי אומר: הַטְּמֵאָה דִּרְכָּה לְצֵאת וְאֵין דִּרְכָּה לְכָנֶס, וְהֵם אָמְרוּ לִי: אֵין לְהוֹלִיד טְמֵאָה עַד שִׁיעֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם:

- הרי אלו חוצצין, שאני רואה את הקורות
כאלו הן יורדות וסותמות. רבי יוסי אומר:
תבה שהיא מלאה כלים, וזרקה על גבי
כזית מן המת - טמאין, שאלו היתה נתונה
על גבי המת באויר - טהורין:

ו. נסר שצף על פני המים, וטמאה בצד זה,
כלים שבצד זה - טהורין. רבי יעקב אומר:
רואין את הנסר שאם ירד וישב, ויש תחתיו
רבוץ טפח על טפח על רום טפח, טמאה
בצד זה, כלים שבצד זה - טמאים: שלשה
בתים זה לפנים מזה, כחצי זית בפנימי או
באמצעי, וכחצי זית בחיצון, החיצון -
טמא, הפנימי והאמצעי - טהורין. כחצי
זית בפנימי או כחצי זית באמצעי, הפנימי
- טהור, והחיצון והאמצעי - טמאין. אמר
רבי יהודה: אני אומר דבר אחד, והם אמרו
דבר אחד. אני אומר להן: מודה רבי
אליעזר לרבי יהושע בשתי חביות שהן
פתוחות לבית - שהבית טמא, על מה
נחלקו? על שני חדרים של בית, שרבי
אליעזר מטהר, ורבי יהושע מטמא. והם
אמרו לי: מודה רבי יהושע לרבי אליעזר
בשני חדרים הפתוחין לתוך הבית, שהבית
- טהור. על מה נחלקו? על שתי חביות,
שרבי אליעזר מטהר, ורבי יהושע מטמא:

**וַיָּרָא אֵלָיו י-הוָה בְּאַלְגֵי מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-
הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם:**
**וַיִּתְּנֵהוּ לְיָדָיו בְּמִישְׁרֵי מִמָּרָא וְהוּא יָתִיב בְּתֹרַע מִשְׁפָּנָא
בְּמִיתָם יוֹמָא:**

וַיִּרְא אֵלָיו – לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה. אָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַחְמִינָא: יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה, וְכָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ. בְּאַלְגֵי מִמָּרָא – הוּא שְׁנָתָן לֹא עֲצָה עַל הַמִּילָה, לְפִיכָךְ נִגְלָה עָלָיו בְּחֻלְקוֹ. יֹשֵׁב – "יָשָׁב" כְּתִיב. בְּקֹשׁ לַעֲמֹד, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֵׁב וְאַנִּי אֶעֱמֹד. וְאַתָּה סִימָן לְבָנִיךָ, שְׁעָתִיד אֲנִי לְהַתְּצִיב בַּעֲדַת הַדִּינִים וְהוּא יוֹשֵׁבִין, שְׁנָאֲמַר: "א-לֵהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל". פֶּתַח הָאֵהָל – לְרֹאוֹת אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשֹׁב, וְיִכְנִיסִם בְּבֵיתוֹ. בְּחַם הַיּוֹם – הוֹצִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמָה מִנְּרִיתָקָה, שְׁלֹא לְהַטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים. וְלִפִּי שְׁרָאָהוּ מִצְטַעַר שְׁלֹא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים, הֵבִיא הַמְּלָאכִים עָלָיו בְּדַמוֹת אֲנָשִׁים.

**וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיִּרְא
וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה:**
**וַיִּזְקַף עֵינָיו וַיִּחַזַּק וְהָא תִּלְתָּא גּוֹבְרִין קִימִין עֲלוּוְהִי וַיִּחַזַּק
וַיִּרְהֹט לְקַדְמוֹתָהוֹן מִתֹּרַע מִשְׁפָּנָא וּסְגִיד עַל אֶרְעָא:**

וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה אַנְשִׁים – אֶחָד לְבִשָּׁר אֶת שְׂרָה, וְאֶחָד לְהַפֹּךְ אֶת סְדוֹם, וְאֶחָד לְרַפְּאוֹת אֶת אַבְרָהָם, שְׁאִין מִלְּאָךְ אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁמִי שְׁלִיחוֹת. מִדַּע לָךְ, שָׂכַן כָּל הַפְּרָשָׁה הוּא מִזְכִּירָן בְּלִשׁוֹן רַבִּים: "וַיֹּאכְלוּ", "וַיֵּאֱמְרוּ אֵלָיו". וּבְבִשְׁוֹרָה נֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ". וּבְהַפִּיכַת סְדוֹם הוּא אוֹמַר: "כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר", "לְבִלְתִּי הִפְכִּי". וּרְפָאֵל שְׂרָפָא אֶת אַבְרָהָם הַלֵּךְ מִשָּׁם לְהַצִּיל אֶת לוֹט, הוּא שְׁנָאֲמַר: "וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְט עַל נַפְשָׁךְ", לְמַדָּת שְׁהָאֶחָד הָיָה מִצִּיל – לְפָנָיו, אֲכַל לִשׁוֹן נִקְיָה הוּא כְּלָפִי הַמְּלָאכִים. וַיִּרְא – מֵהוּ "וַיִּרְא", "וַיִּרְא" שְׁמִי פְעָמִים? הֲרֵאשׁוֹן כְּמִשְׁמַעוֹ, וְהַשְּׁנִי לִשׁוֹן הַבְּנָה: נִסְתַּכַּל שְׁהָיוּ נֹצְבִים בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהָבִין שְׁלֹא הָיוּ רוֹצִים לְהַטְרִיחוֹ. וְאַף עַל פִּי שְׁיֻדְעִים הָיוּ שְׁנִיצָא לְקִרְאָתָם, עֲמָדוֹ בְּמָקוֹמָם לְכַבּוֹדוֹ, לְהִרְאוֹתוֹ שְׁלֹא רָצוּ לְהַטְרִיחוֹ, וְקָדַם הוּא וַרְץ לְקִרְאָתָם. בְּכַבָּא מְצִיעָא: כְּתִיב "נֹצְבִים עָלָיו" וְכְתִיב "וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם"? כִּד חֲזוּיָהוּ דְהִנָּה שְׂרִי וְאַסֵּר – פְּרָשׁוֹ הִימְנָו. מִיָּד "וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם".

**וַיֹּאמֶר א-דְּנִי אִם-נָא מִצָּאֵתִי חֹל בְּעֵינֶיךָ אֶל-גָּא תַעֲבֹר
מֵעַל עֲבָדֶךָ:**
**וַיֹּאמֶר יי אִם כֶּעַן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ לֹא כֶעַן תַּעֲבֹר
מֵעַל עֲבָדֶךָ:**

וַיֹּאמֶר א-דְּנִי אִם נָא... – לְגַדּוֹל שְׁבָהָם אָמַר. וּקְרָאִם כָּלִם אֲדוֹנִים, וְלְגַדּוֹל אָמַר "אֵל גָּא תַעֲבֹר", וְכִינּוֹן שְׁלֹא יַעֲבֹר הוּא – יַעֲמָדוֹ חֲבָרְיוֹ עִמּוֹ. וּבְלִשׁוֹן זֶה הוּא חוֹל. דְּבָר אַחֵר: קוֹדֵשׁ הוּא, וְהִנֵּה אוֹמַר לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַמְתִּין לוֹ עַד שְׁיֻרְצוּ וְיִכְנִס אֶת הָאוֹרְחִים. וְאַף עַל פִּי שְׁכַתּוֹב אַחֵר "וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם", הָאִמְרָה קוֹדֵם לְכֹן הִנָּתָה. וְדָרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדָבָר כֵּן, כְּמוֹ שְׁפָרְשִׁי אֲצֵל "לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאֶדָם" שְׁנִכְתָּב אַחֵר "וַיִּזְלַד נָח", וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֵלָּא שְׁהִנָּתָה הַגְּזִירָה קוֹדֵם לְלִידָה עֲשָׂרִים שָׁנָה. וּשְׁמִי הַלְשׁוֹנוֹת בְּכַרְאשִׁית רַבָּה.

**יִקְח-נָא מְעַט-מִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ:
יִסְבּוּן כֶּעַן זַעִיר מִיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיכֶם וְאַסְתַּמִּיכוּ תַּחַת
אֵילָנָא:**

יִקְח נָא – עַל יְדֵי שְׁלִיטָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלַם לְבָנָיו עַל יְדֵי שְׁלִיטָה, שְׁנָאֲמַר: "וַיִּרְם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע". וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – כְּפִסּוּר שְׁהֵם עָרְבִיִּים שְׁמִשְׁתַּמְחִים לְאַבֵּק רַגְלֵיהֶם, וְהַקְפִּיד שְׁלֹא לְהַכְנִיס עֲבֻדָּה זָרָה לְבֵיתוֹ. אֲכַל לוֹט שְׁלֹא הַקְפִּיד, הַקְדִּים לִינָה לְרַחֲצִיָּה, שְׁנָאֲמַר: "וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם". תַּחַת הָעֵץ – תַּחַת הָאֵילָן.

**וְאַקְלָה פַת-לָחֶם וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם אַחֵר תַּעֲבֹרוּ כִּי-עַל-כֵּן
עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
וְאַסַּב פֶּתָא דְלַחְמָא וְסַעֲדוּ לְבַבְכוֹן בְּתַר פִּין תַּעֲבֹרוּן אַרִי
עַל פִּין עֲבַרְתוּן עַל עֲבָדְכוֹן וַיֹּאמְרוּ פִּין תַּעֲבִיד כְּמָא
דְּמַלִּילְתָּא:**

וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם – בְּתוֹרָה, בְּנִבְיָאִים וּבְכַתּוּבִים מְצִינוּ דְּפֶתָא סַעֲדָתָא דְּלַבָּא. בְּתוֹרָה: "וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם". בְּנִבְיָאִים: "סַעֲד לְבָבָה פַת לָחֶם". בְּכַתּוּבִים: "וְלָחֶם לְכַב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד". אָמַר רַבִּי חֲמַא: "לְבַבְכֶם" אֵין כְּתִיב כֹּאן אֲלָא "לְבַבְכֶם", מֵגִיד שְׁאִין יִצָּר הָרַע שׁוֹלֵט בְּמַלְאָכִים. אַחֵר תַּעֲבֹרוּ – אַחֵר כֵּן תִּלְכוּ. כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם – כִּי הִדְבַּר הַזֶּה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם, מֵאַחֵר שְׁעַבְרְתֶּם עָלֵי לְכַבּוּדִי. כִּי עַל כֵּן – כְּמוֹ "עַל אֲשֶׁר". וְכֵן כָּל "כִּי עַל כֵּן" שְׁבַמְקָרָא: "כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קוֹרְתִי", "כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פְּנִיךָ", "כִּי עַל כֵּן לֹא נִתְמַיְתָה", "כִּי עַל כֵּן יִדְעַת חֲנוּתָנוּ".

**וַיִּמְקֶר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהֲרִי שְׁלֹשׁ
סָאִים קָמַח סֹלֶת לְיוֹשֵׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת:**
**וְאוֹחִי אַבְרָהָם לְמִשְׁפָּנָא לְוֹת שָׂרָה וַיֹּאמֶר אוֹתָא תִּלְת סָאֵן
קָמַחָא סוּלְתָא לְיוֹשֵׁי וְעֵבִידִי גְרִינָן:**

קָמַח סֹלֶת – סֹלֶת לַעֲגוֹת, קָמַח לַעֲמִילָן שֶׁל טִבְחִים, לְכַסּוֹת אֶת הַקְדֵּרָה לְשֹׂאוֹב אֶת הַזֵּוְהָמָא.

**וְאַל-הִבְקֶר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בּוֹ-בֶקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-
הַנָּעַר וַיִּמְקֶר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:**
**וּלְבֵית תּוֹרִי רַהֲט אַבְרָהָם וַיְנַסִּיב בְּר תּוֹרִי רַפִּיךָ וְשֵׁב וַיְהִב
לְעוֹלִימָא וְאוֹחִי לְמַעֲבַד יְתִיָּה:**

כֵּן בְּקֶר רֶךְ וְטוֹב – שְׁלוֹשָׁה פָּרִים הָיוּ, כְּדִי לְהַאֲכִילָן שְׁלוֹשׁ לְשׁוֹנוֹת בְּסַרְדָּל. אֵל הַנָּעַר – זֶה יִשְׁמָעֵאל, לְחַנְכּוֹ בְּמִצְוֹת.

**וַיִּקַּח חֲמָאָה וַחֲלָב וּבּוֹ-הִבְקֶר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם
וַיְנַסִּיב שָׂמֶן וַחֲלָב וּבְר תּוֹרִי דְעֵבַד וַיְהִיב קְדָמִיהוֹן וְהוּא**

וְהוּא-עֲמִיד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ:

מִשְׁמִישׁ עַל־וַיְהִי תַּחַת אֵילָנָא וַאֲכָלוּ:

וַיִּקַּח חֲמָאָה... – וְלָחֶם לֹא הָבִיא, לִפִּי שְׁפָרְסָה שָׁרָה נָדָה שֶׁחֲזָר לָהּ אוֹרַח כְּנָשִׁים אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְנִטְמָאת הָעֶסֶה. חֲמָאָה – שָׁמֶן הַחֵלֶב שֶׁקוֹלָטִין מֵעַל פָּנָיו. וְכֵן הִבָּקֵר אֲשֶׁר עָשָׂה – אֲשֶׁר תִּקַּן. קָמָא קָמָא שְׁתַּקֵּן אֲמִטִּי וְאִי־תִי קִמְיָהוּ. וַיֹּאכְלוּ – נִרְאוּ כְּמוֹ שֶׁאָכְלוּ. מִכָּאן שֶׁלֹּא יִשְׁנָה אָדָם מִן הַמִּנְהָג.

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיזָה שָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֵהָל:

וַאֲמָרוּ לִיזָה אֵן שָׁרָה אֲתֶתְךָ וַאֲמָר הָא בְּמִשְׁכָּנָא:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו – נִקּוּד עַל אִי"ו שֶׁב־אֵלָיו". וְתִנָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁכָּתֹב רַבָּה עַל הַנִּקּוּדָה אֲתָה דוֹרֵשׁ הַכֶּתֶב. וְכֵאן הַנִּקּוּדָה רַבָּה עַל הַכֶּתֶב, אֲתָה דוֹרֵשׁ הַנִּקּוּדָה: שְׁאֵף לְשָׁרָה שְׁאֵלוֹ "אֵיזָה אֲבָרְהָם". לְמַדְנֵנוּ שֶׁיִּשְׁאַל אָדָם בְּאֶכְסֵנְיָא שְׁלוֹ, לֹא־יֵשׁ עַל הָאִשָּׁה וְלֹא־יֵשׁ עַל הָאִישׁ. בְּכָבֵד מְצִיעָא אוֹמְרִים: יוֹדְעִין הָיוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרָת שָׁרָה אֲמַנּוּ הֵיכָן הִיָּתָה, אֲלֵא לְהוֹדִיעַ שֶׁצְנוּעָה הִיָּתָה כְּדִי לְחַבְּקָהּ עַל בַּעֲלָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא: כְּדִי לְשַׁגֵּר לָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. הִנֵּה בָאֵהָל – צְנוּעָה הִיא.

וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כַּעַת חֲזֵה וְהִנֵּה־בֹן לְשָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׁרָה שְׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרִיו:

וַאֲמָר מִתֵּב אֲתוּב לְוִתְךָ כַּעֲדָן דְּאֲתוּן קִיָּמִין וְהָא בְּרָא לְשָׁרָה אֲתֶתְךָ וְשָׁרָה שְׁמַעַת בְּתִרְעָה מִשְׁכָּנָא וְהוּא אֲחֵרוּהִי:

שׁוּב אֲשׁוּב – לֹא בְשׁוּר הַמִּלְאָף שֶׁיִּשְׁוּב אֵלָיו, אֲלֵא בְּשִׁלְיָחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ. כְּמוֹ: "וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָף ה' הַרְבֵּה אֲרָבָה", וְהוּא אֵין בְּיָדוֹ לְהַרְבּוֹת, אֲלֵא בְּשִׁלְיָחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם. אֵף כֵּאֵן בְּשִׁלְיָחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ כֵּן.. וְהוּא אֲחֵרִיו – הַפֶּתַח הִנֵּה אֲחֵר אֲחֵר הַמִּלְאָף.

וְאֲבָרְהָם וְשָׁרָה זָקֻנִים בָּאִים בִּיָּמִים חֲדָל לְהִיָּתָה לְשָׁרָה אֶרֶץ כְּנָשִׁים:

וְאֲבָרְהָם וְשָׁרָה סִיבּוּ עָאֻלוּ בְּיוֹמִין פֶּסֶק מִלְּמַתְּנֵי לְשָׁרָה אוֹרַח כְּנָשִׁיָא:

חֲדָל לְהִיָּתָה – פֶּסֶק מִמִּנְהָ. אוֹרַח כְּנָשִׁים – אוֹרַח נָדוֹת.

וּתְצַתֵּק שָׁרָה בְּקִרְבָּהּ לֹאֲמֹר אֲחֵרִי בְּלִתִּי הִיָּתָה־לִּי עַדְנָה וְאֲדֹנִי זָקוּן:

וְתִיַּכַת שָׁרָה בְּמַעֲהָא לְמִימַר בְּתֵר דְּסִיבִית תְּהִי לִי עוֹלִימּוֹ וְרַבּוֹנִי סִיב:

בְּקִרְבָּה – מִסְתַּכֶּלֶת בְּמַעֲיָה וְאִמְרָה: אֲפֻשֶׁר הַקִּרְבִּים הִלְלוּ טַעוּנִין וְלֵד? הֲשֵׁ-זִים הִלְלוּ שֶׁצָּמְקוּ מוֹשְׁכִין חֵלֶב? תַּנְחוּמָא. עַדְנָה – צַחְצוּחַ בְּשׁוּר, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה "מִשִּׁיר אֶת הַשֹּׁעַר וּמַעֲדוֹן אֶת הַבָּשָׂר". דְּבָר אַחֵר: לִשׁוֹן "עַדוֹן", זְמַן וָסֵת נָדוֹת.

וַיֹּאמֶר יִ-הִוָּה אֶל־אֲבָרְהָם לָמָּה זֶה צָחֻקָה שָׁרָה לֹאֲמֹר הֵאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּד וְאֲנִי זָקֵנְתִּי:

וַאֲמָר יִי לֹאֲבָרְהָם לָמָּה זָנּוּן תִּיַּכַת שָׁרָה לְמִימַר הַבְּקוּשְׁטָא אוֹלִיד וְאֲנָא סִיבִית:

הֵאֵף אֲמַנָּם – הֵגֵם אָמַת אֵלֶּד? וְאֲנִי זָקֵנְתִּי – שְׁנָה הַכְּתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁהָרִי הִיא אִמְרָה "וְאֲדֹנִי זָקוּן".

הִיפְלָא מִי-הִוָּה דְּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כַּעַת חֲזֵה וְלִשְׁרָה בֹן:

הִי־תַכְפֵּסָא מִן קָדָם יִי פִתְגָמָא לְזִמְן אֲתוּב לְוִתְךָ כַּעֲדָן דְּאֲתוּן קִיָּמִין וְלִשְׁרָה בֹר:

הִיפְלָא – בְּתַרְגוּמוֹ: "הִי־תַכְפִּי". וְכִי שׁוּם דְּבָר מוֹפְלָא וּמוֹפְרָד וּמְכֻסָּה מִמֶּנִּי מַלְעָשׂוֹת כְּרָצוֹנִי? לְמוֹעֵד – לְאוֹתוֹ מוֹעֵד הַמִּיּוֹחָד שֶׁקִּבְעָתִי לָךְ אֲתִמּוּל: "לְמוֹעֵד הַזֶּה בִּשְׁנָה הָאֲחֵרָת".

שׁוּנִי

וּתְכַחַשׁ שָׁרָה לֹאֲמֹר לֹא צָחֻקָתִי כִּי יִרְאֶה וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צָחֻקָתִי:

וְכַדִּיבַת שָׁרָה לְמִימַר לֹא תִיַּכִית אֲרִי דְחִילַת וַאֲמָר לֹא בְרַם תִּיַּכְתִּי:

כִּי יִרְאֶה... כִּי צָחֻקָתִי – הָרִאשׁוֹן מִשְׁמַשׁ לִשׁוֹן "דִּהָא", שְׁנוֹמֵן טַעַם לְדָבָר: "וּתְכַחַשׁ שָׁרָה" לִפִּי שֶׁ"יִרְאֶה". וְהַשֵּׁנִי מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲלֵא": "וַיֹּאמֶר לֹא" כַּדְּבָר הוּא אֲלֵא "צָחֻקָתִי". שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ: "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת: "אִי", "דִּילְמָא", "אֲלֵא", "דִּהָא".

וַיִּקְמוּ מִנְשֶׁל הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקָפוּ עַל־פָּנֵי סָדָם וְאֲבָרְהָם הִלָּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם:

וַיִּקְמוּ מִתַּמָּן גּוֹבְרִיא וְאֶסְתְּכִיאָו עַל אִפִּי סָדוּם וְאֲבָרְהָם אֲזִיל עִמָּהוֹן לְאִלוּאִיָּהוֹן:

וַיִּשְׁקָפוּ – כָּל "הַשְּׁקִפָּה" שֶׁבִּמְקָרָא לְרַעָה, חוּץ מִ"הַשְּׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁף", שֶׁגָּדוּל כַּחַם מִתְּנוּת עֲנִיִּים שֶׁהוֹפֵךְ מִדַּת הַרוּגֵז לְרַחֲמִים. לְשַׁלְחָם – לְלוּוֹתָם, כְּסָבוּר אוֹרְחִים הֵם.

וַי-הִוָּה אִמְרָ הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה:

וַיִּי אָמַר הַמְּכַסֶּי אֲנָא מֵאֲבָרְהָם דְּאֲנָא עֲבִיד:

הַמְּכַסֶּה אֲנִי – בְּתַמִּיָּה. אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה – בְּסָדוּם. לֹא יָפָה לִי לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ: אֲנִי נִתְתִּי לוֹ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְחַמְשָׁה כְּרַפִּין הִלְלוּ שְׁלוֹ הֵן, שְׁנַאֲמַר "גָּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹ... בְּאֶכָה סָדוּמָה וְעַמּוֹרָה..." קִרְאֵתִי אוֹתוֹ אֲבָרְהָם, "אֵב הַמּוֹן גּוֹזִים", וְאֲשַׁמִּיד אֶת הַכְּנַעֲנִים וְלֹא אוֹדִיעַ לָאֵב שֶׁהוּא אוֹהֲבִי ?

וְאֶבְרָהָם הָיוּ יְהִיגָה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצְמוֹ וְנִבְרָכוּ-בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
וְאֶבְרָהָם מֵהוּנָה יְהוֹי לְעַם סָגִי וְתַקִּיף וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילִיָּה כָּל עַמְמֵי אֶרֶץ:

וְאֶבְרָהָם הָיוּ יְהִיגָה – מְדַרְשׁ אֲגָדָה: "זָכַר צְדִיק לְבָרְכָהּ", הוֹאִיל וְהִזְכִּירוֹ בְּרָכוּ. וּפְשׁוּטוֹ: וְכִי מִמֶּנּוּ אֵנִי מַעֲלִים? וְהָרִי הוּא חֲבִיב לִפְנֵי לִהְיוֹת "לְגוֹי גָּדוֹל" וְלִהְתְּבָרֵךְ בּוֹ "כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ"!

כִּי יִדְעָתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ י-הוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא י-הוָה עַל-אֲבָרָהָם אֶת אֲשֶׁר-דִּבֶּר עֲלֵיו:
אֲרִי גְלִי קִדְמִי בְּדִיל דִּיפְקִיד יְת בְּנוֹהִי וְיֵת אֲנָשׁ בֵּיתִיָּה בְּתִירוֹהִי וְיִטְרוֹן אֹרְחוֹ דְּתַקְנֹן קִדָּם יִי לְמַעַבְד צְדָקָתָא וְדִינָא בְּדִיל דִּינִיתִי יִי עַל אֲבָרָהָם יְת דְּמִלִּיל עֲלוֹהִי:

כִּי יִדְעָתִיו – לְשׁוֹן חֲכָמָה. כְּמוֹ: "מוֹדַע לְאִישָׁה", "הֵלֵא בְּעַז מוֹדַעְתָּנוּ", "וְאִדְעָךָ בְּשֵׁם". וְאִמָּנָם עָקַר לְשׁוֹן כָּלָם אֵינוֹ אֵלָּא לְשׁוֹן יְדִיעָה, שֶׁהִתְחַבֵּב אֶת הָאָדָם מִקְרָבוֹ אֲצִלּוֹ וְיִוָּדְעוּ וּמִכִּירוֹ. וְלָמָּה "יִדְעָתִיו"? "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה", לְפִי שֶׁהוּא מִצְוָה אֶת בְּנָיו עָלֵי לְשֹׁמֵר דְּרָכָי. וְאִם תִּפְרָשְׁהוּ כְּמַרְגּוּמוֹ: "יִוָּדַע אֲנִי בּוֹ שִׁינְיָה אֶת בְּנָיו...", אֵין "לְמַעַן" נוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן. **יִצְוָה** – לְשׁוֹן הוֹנָה כְּמוֹ: "כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב". **לְמַעַן הִבִּיא** – כִּךָ הוּא מִצְוָה לְבָנָיו: "שָׁמְרוּ דְרָךְ ה' כְּדִי שְׁיָבִיא ה' עַל אֲבָרָהָם...". "עַל בֵּית אֲבָרָהָם" לֹא נֶאֱמַר אֵלָּא "עַל אֲבָרָהָם", לְמַדְנֹ: כָּל הַמַּעֲמִיד בֶּן צְדִיק כְּאֵלוֹ אֵינוֹ מֵת.

וַיֹּאמֶר י-הוָה זַעֲקַת סָדָם וְעַמּוֹרָה כִּי-רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹּדָה מְאֹד:
וַאֲמַר יִי קְבִילַת סָדוּם וְעַמּוֹרָה אֲרִי סְגִיאת וְחוֹבְתָהוֹן אֲרִי תַקִּיפַת לַחֲדָא:

וַיֹּאמֶר ה' – אֵל אֲבָרָהָם, שֶׁעָשָׂה כְּאֲשֶׁר אָמַר, שְׁלֹא יִכְסֶּה מִמֶּנּוּ. **כִּי רַבָּה** – כָּל "רַבָּה" שֶׁבְּמִקְרָא הִטְעַם לְמִטָּה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא מִתְרַגְּמִין "גְּדוּלָּה" אוֹ "גְּדוּלָּה וְהוֹלָכָת". אֲבָל זֶה טַעְמוֹ לְמַעַלָּה בְּרִי"ש לְפִי שֶׁמִּתּוֹרָגָם "גְּדוּלָּה" כָּכָר, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁיתִי "וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ בָּאָה", "הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתָּךְ".

אֲרִדְהָ-נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם-לֹא אֲדַעָה:
אֶתְגְּלִי כְּעַן וְאֶדְוִין הַקְּבִילַתָּהוֹן דְּעֵלַת לְקִדְמִי עֲבָדוֹ אֲעַבִּיד עִמָּהוֹן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְפָּרַע:

אֲרִדְהָ נָא – לִמַּד לְדִנְיָנִים שְׁלֹא יִפְסְקוּ דִּינֵי נִפְשׁוֹת אֵלָּא בְּרֹאיָה, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁיתִי בְּפִרְשַׁת הַפִּלְגָּה. דְּכָר אַחֵר: "אֲרִדְהָ נָא" – לְסוּף מַעֲשִׂיהֶם. **הַכְּצַעֲקָתָהּ** – שֶׁל מְדִינָה. **הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ** – וְכֵן עוֹמְדִים בְּמִדָּם, "כָּלָה" אֲנִי עוֹשֶׂה בָּהֶם. "וְאִם לֹא" יַעֲמִידוּ בְּמִדָּם "אֲדַעָה" מָה אַעֲשֶׂה לְהַפְרַע מִקֵּן בִּיטוּרִין, וְלֹא אֲכַלָּה אוֹתָן. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִצִּינּוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר: "וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִידָה מֵעֲלִידָה וְאֲדַעָה מָה אַעֲשֶׂה לָּךְ". וְלִפְיָכָה יֵשׁ הַפֶּסֶק נְקוּדַת פָּסִיק בֵּין "עֲשׂוּ" לְ"כָלָה", כְּדִי לְהַפְרִיד תִּיבָה מִחֲבָרְתָּהּ. וְרַבּוֹתֵנוּ דָּרְשׁוּ: "הַכְּצַעֲקָתָהּ" – צַעֲקַת רִיבָה אַחַת שֶׁתִּרְגְּוָה בְּמִיתָהּ מִשְׁנָה עַל שֶׁנִּתְּנָה מִזֶּן לְעִנִּי, כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּ"חֶלֶק".

וַיִּפְגּוּ מִשֹּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סָדָמָה וְאֶבְרָהָם עוֹדְנוֹ עֹמֵד לִפְנֵי י-הוָה:
וְאֶתְפָּנִיאוּ מִתַּמֶּן גּוֹבְרִיָּא וְאֶזְלוּ לְסָדוּם וְאֶבְרָהָם עַד כְּעַן מִשְׁמִישׁ בְּצִלּוֹ קִדָּם יִי:

וַיִּפְגּוּ מִשֹּׁם – מִמִּקּוֹם שֶׁאֲבָרָהָם לָנֹם שָׁם. **וְאֶבְרָהָם עוֹדְנוֹ עֹמֵד לִפְנֵי ה'** – וְהֵלֵא לֹא הִלֵּךְ לַעֲמֹד לִפְנֵיו? אֵלָּא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא אֲצִלּוֹ וְאָמַר לוֹ: "זַעֲקַת סָדוּם וְעַמּוֹרָה כִּי רַבָּה", וְהִנֵּה לוֹ לְכַתּוּב "וְהָיָה עוֹדְנוֹ עֹמֵד עַל אֲבָרָהָם"? אֵלָּא תַקּוּן סוּפְרִים הוּא זֶה.

וַיִּגַּשׁ אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר הֵאָף תִּסְפָּה צְדִיק עַם-רָשָׁע:
וַיִּגַּשׁ אֲבָרָהָם – מִצִּינּוֹ הִגִּישָׁה לְמִלְחָמָה: "וַיִּגַּשׁ יוֹאָב..."; הִגִּישָׁה לְפָיִס: "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוֹנָדָה"; וְהִגִּישָׁה לְתַפְלָה: "וַיִּגַּשׁ אֵלָיוּ הַנְּבִיא". וְכָל אֵלָּה נִכְנַס אֲבָרָהָם: לְדַבֵּר קִשּׁוֹת, וְלִפְיֹס, וְלְתַפְלָה. **הֵאָף תִּסְפָּה** – הִגַּם תִּסְפָּה? וּלְתַרְגּוּם שֶׁל אוֹנִקְלוֹס שֶׁתִּרְגְּמוֹ לְשׁוֹן רוֹגֵז, כִּךָ פְּרוּשׁוֹ: "הֵאָף" יִשְׁאָף שֶׁתִּסְפָּה צְדִיק עַם רָשָׁע?

אוּלִּי יֵשׁ חֲמֻשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הֵאָף תִּסְפָּה וְלֹא תַעֲשֶׂא לְמִקּוֹם לְמַעַן חֲמֻשִׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה:
מָאִם אֵית חֲמֻשִׁין זַפְאִין בְּגוֹ קִרְתָּא הַבְּרָגְז תַּשְׁיִצִי וְלֹא תַשְׁבּוּק לְאַתְרָא בְּדִיל תַּחֲשִׁין זַפְאִין דְּבִגְנוּה:

אוּלִּי יֵשׁ חֲמֻשִׁים צְדִיקִים – עֲשָׂרָה צְדִיקִים לְכָל כְּרֶךְ וְכְרֶךְ, כִּי חֲמֻשָּׁה מְקוּמוֹת יֵשׁ. וְאִם תֹּאמַר: לֹא יִצְלָו הַצְדִּיקִים אֶת הָרָשָׁעִים, לָמָּה תְּמִית הַצְדִּיקִים?

חֲלִלָּה לָךְ מַעֲשֵׂת! כְּדָבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עַם-רָשָׁע וְהִנֵּה כַּצְדִּיק כְּרָשָׁע חֲלִלָּה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:
קוּשְׁטָא אַנּוּן דִּינָךְ מִלְמַעַבְד כְּפִתְגָמָא הַדִּין לְשִׁינְיָתָא זַפְאָה עַם חֲיִיבָא וַיְהִי זַפְאָה כְּחִיבָא קוּשְׁטָא אַנּוּן דִּינָךְ הַדִּין כָּל אֶרֶץ בְּרַם יַעֲבִיד דִּינָא:

חֲלִילָּה לָךְ – חוֹלִין הוּא לָךְ, יֹאמְרוּ: כִּךָ הוּא אֲמִנּוּתוֹ, שׁוֹטֵף הַכֹּל צְדִיקִים וְרָשָׁעִים, כִּךָ עֲשִׂיתָ לְדוֹר הַמְּבוּל וְלְדוֹר הַפִּלְגָּה! **כְּדָבָר הַזֶּה** – לֹא הוּא וְלֹא כִּיּוֹצֵא בּוֹ. **חֲלִילָּה לָךְ** – לְעוֹלָם הִבָּא. **הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ** – נִקּוּד בְּחֻט"ף פֶּתַח ה"א שֶׁל "הַשֹּׁפֵט", לְשׁוֹן תְּמִיָּה: וְכִי מִי שֶׁהוּא שׁוֹפֵט לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט אֲמֵת?

וַיֹּאמֶר י-הוָה אִם-אֲמַצָּא בְּסָדָם חֲמֻשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאֲתִי לְכָל-הַמִּקּוֹם בַּעֲבוּרָם:
וַאֲמַר יִי אִם אֲשַׁכַּח בְּסָדוּם חֲמֻשִׁין זַפְאִין בְּגוֹ קִרְתָּא וְאֶשְׁבּוּק לְכָל אֶתְרָא בְּדִילָהוֹן:

אִם אֲמַצָּא בְּסָדוּם... לְכָל הַמִּקּוֹם – לְכָל הַכְּרָכִים. וְלִפִּי שֶׁסָדוּם הִיָּתָה מְטוֹרְפוּלִין וְחִשּׁוּבָה מִכָּלָם, תִּלָּה בָּהּ הַכְּתוּב.

וַיֵּצֵא אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר
וְאַנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָ:

וַאֲתִיב אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא כֵּעַן עָרִיטִי לְמַלְלָא קָדָם יְיָ וְאַנָּא
עֶפֶר וְקָטָם:

הואֵלְתִּי – רָצִיתִי, כְּמוֹ: "וַיֹּאֶל מֹשֶׁה". **וְאַנְכִּי עֶפֶר וְאֶפֶר** – וּכְבֹּד הָיִיתִי רָאוּי לְהִיּוֹת עֶפֶר עַל יְדֵי הַמַּלְכִּים, וְאֶפֶר עַל יְדֵי הַנְּמוּדִים, לְיֹלֵי רַחֲמֶיךָ אֲשֶׁר עֲמָדוֹ לִי.

אֲוִלֵי יִתְסִרֹן תִּמְשִׁיב
בְּתִמְשִׁיבָה אֶת-כָּל-הָעִיר
שֵׁם אֲרֻבָּעִים וְחִמְשָׁה:

מָאֵם יַחְסְרוּן חַמְשִׁין וּפְאִין חַמְשָׁא הִתְחַבִּיל בְּתַמְשָׂא יֵת
כָּל קֶרְתָּא וְאָמַר לֹא אֶחְבִּיל אִם אֲשַׁכַּח תַּמָּן אֲרַבְעִין
וְתַמְשָׂא:

הַתְּשׁוּתִית בַּחֲמִישָׁה – וְהָלֹא הוּא תִשְׁעָה לְכָל כְּרֹךְ, וְאַתָּה צְדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם תִּצְטָרֵר עִמָּהֶם.

וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲוֵלִי יִמָּץ
וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעֶבֶר הָאֲרָבָעִים:

וְאוֹסִיף עוֹד לְמַלְלָא קְדָמוֹהִי וְאָמַר מָאֵם יִשְׁתַּכְּחוֹן תַּמָּן
אֲרָבְעִין וְאָמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא בְּדִיל אֲרָבְעִין:

אוֹלֵי יִמְצְאוּן שֵׁם אֲרֻבָּעִים – וַיִּמְלְטוּ אֲרֻבָּעָה הַכְּרָכִים. וְכֵן שְׁלֹשִׁים יִצְיָלוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם, אוֹ עֶשְׂרִים יִצְיָלוּ שְׁנַיִם מֵהֶם, אוֹ עֶשְׂרָה יִצְיָלוּ אֶחָד מֵהֶם.

וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יִתֵּר לֹא-דָנִי וּבְדִבְרָה אוֹלִי וּמַצְאוֹן שֵׁם
שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם-אֶמְצָא שֵׁם שְׁלֹשִׁים:

וַיֹּאמֶר לֹא כִעֵן יִתְקַף רוּגְזָא דִּיךְ וְאַמְלִיל מָאם יִשְׁתַּכְּחוּן
מִמֶּן תִּלְתִּין וַיֹּאמֶר לֹא אַעֲבִיד גְּמִירָא אִם אֲשַׁכַּח מִמֶּן
תִּלְתִּין:

וַיֹּאמֶר הַהִיגָא הוּאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל־אֱלֹהֵי יִמְצָאוֹן
שֵׁם עֲשָׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲיֵת בְּעֶבֶר הָעֲשָׂרִים:

וַאֲמַר הָא כְּעַן אֶסְגִּיתִי לְמַלְלָא קָדָם יְיָ מָאֵם יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּךְ
עֶסְרִין וַאֲמַר לֹא אֶתְחִיל בְּדִיל עֶסְרִין:

הוא־לְתִי – רָצִיתִי, כְּמוֹ: "וַיֹּאֶל מֹשֶׁה".

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יֵחָר לֹא-דָנִי וּבְאֲדָבָרָה אֶךְ-הַפְעַם אוֹלִי
יִמְצְאוּן שֵׁם עֲשֵׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲיֶת בַּעֲבוּר הָעֲשֵׂרָה:

וַיֹּאמֶר לֹא כֵעֵן יִתְקַף רוּגְזָא דִּי וַאֲמַלְלִיל בָּרַם זְמָנָא הָדָא
מָאם יִשְׁתַּכְחֹן תַּמָּן עֶסְרָא וַאֲמַר לֹא אֶתְפִּיל בְּדִיל עֶסְרָא:

אולי ימצאון שם עשירה – על הפחות לא בקש. אמר: דור המבול היו שמונה, נח ובניו ונשיהם, ולא הצילו על דורם. ועל תשעה על ידי צרוף כפר בקש ולא מצא.

וַיֵּלֶךְ י-הוָה בְּאֶשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם נָשָׂב לְמָקוֹמוֹ:

וְאֶסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי כַּד שִׁיבִי לְמַלְלָא עִם אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרִיהּ:

וַיֵּלֶךְ ה'... – פִּינֶן שֶׁנִּשְׁמַתְמָן הַסִּיגִיגוֹר הֵלֶךְ לוֹ הַצֵּין. **וְאַבְרָהָם שָׁב לְמָקוֹמוֹ** – נִסְמַלְק הַצֵּין נִסְמַלְק הַסִּיגִיגוֹר, וְהַסִּיגִיגוֹר מִמָּוֶרָה. וּלְפִיכָּה: "וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדוֹמָה" – לְהַשְׁחִית.

עשלי עשי

פְּרֻשַׁת הַפִּיכָת סְדוּם

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַ
בָּנֵי עֵר־סֹדֶם
אֲפִים אֶרְצָה:

וַיֵּאָדָם לֵאמֹר מִלֵּאכָנִיָּא לְסָדוּם בְּרִמְנָשָׁא וְלוֹט יִתִּיב בְּתַרְעָא דְסָדוּם וַחֲזָא לוֹט וְקָם לְקַדְמוּתָהוֹן וּסְגִיד עַל אֲפֻהֵי עַל אֲרַעָא:

שני – והשלישי שפא לבשר את שרה: כיון שעשה שליחותו נסתלק לו. **המלאכים** – ולהלן קראם "אנשים"? כשהיתה שכינה עמם קראם "אנשים". דבר אחר: אצל אברהם נפחו גדול והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים, קראם "אנשים". ואצל לוט קראם "מלאכים". **בערב** – וכי כל כך שהיו המלאכים מחברין לסדום? אלא מלאכי רחמים היו, וממתנים שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא. ולוט ישב בשער סדום – "ישב" כתיב, אותו היום מנחה שופט עליהם. **וירא לוט...** – מבית אברהם למד לחזר על האורחים.

וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא
וּרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְיֵן
כִּי בִרְחוּב גִּלְיֹן:

וַיֹּאמֶר בְּבִעְיָם כִּעֲנֵן רַב־נִי זִוְרוּ כִּעֲנֵן לְבֵית עֲבָדְכֶם וּבֵיתִי וְאַסְחוּ רֶגְלֵיכֶם וּמִתְקַדְּמוֹן וּמִתְהַכִּין לְאוֹרַחְכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא אֶל־לִהְיוֹן בְּרַחֲוֵבָא גְבִית:

הִנֵּה נָא אֲדֹנָי – הִנֵּה נָא אִתְּם אֲדֹנָיִם לִי אֲחֵר שְׁעַבְרְתֶּם עָלַי. דְּבָר אַחֵר: "הִנֵּה נָא" – צְרִיכִים אִתְּם לָמַת לֵב עַל הָרָשָׁעִים הִלְלוּ שְׁלֵא יִכְרִיו בְּכֶם. וְזוּ הִיא עֲצָה נְכוּנָה: **סוּרֵי נָא** – עֲקֻמוּ אֶת הַדָּרָד לְבִיתִי דְרָד עֲמֻלְתוֹן, שְׁלֵא יִכְרִיו שְׂאֲתֶם נִכְנְסִין נָשָׁם, לְכֹד נֶאֱמַר "סוּרוּ". וַיֹּאמְרוּ **לֹא** – וּלְאַבְרָהָם אָמְרוּ "כֹּן תַעֲשֶׂה": מִכָּאן שֶׁמִּסְרְבִין לְקַטֵּן וְאִין מִסְרְבִין לְגַדּוֹל. **כִּי בְרַחוּב גִּלְיָן** – הָרִי "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֵלֶּא", שְׂאֲמְרוּ: לֹא נִסּוּר אֶל בֵּיתָד אֵלֶּא בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר גִּלְיָן.

וַיַּפְצְרֵם בָּם מֵאֵד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אֶפֶה וַיֹּאכְלוּ:	וְאַתְּקִיף בְּהוֹן לַחֲדָא וְזָרו לְוִתְיָה וְעָאֵלו לְבֵיתְיָה וְעַבְד לַהוֹן מִשְׁתֵּיָא וּפְטִיר אָפֵא לַהוֹן וְאָכְלוּ:
וַיִּסְרוּ אֵלָיו – עָקְמוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְצַד בֵּיתוֹ. וּמִצּוֹת אֶפֶה – פֶּסַח הָיָה.	
טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאִנְשֵׁי הָעִיר אִנְשֵׁי סֹדֶם נִסְכּוּ עַל-הַבַּיִת מִנְעַר וְעַד-זָקָן כָּל-הָעָם מִקְצָה:	עַד לֹא שָׁכִיבוּ וְאִנְשֵׁי קִרְתָּא אִנְשֵׁי סֹדֶם אִקִּיפוּ עַל בֵּיתָא מְעוּלִימָא וְעַד סָבָא כָּל עַמָּא מְסוּפִיָּה:
טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאִנְשֵׁי הָעִיר אִנְשֵׁי סֹדֶם – כֹּךְ נִדְרַשׁ בִּבְרָאשִׁית רַבָּה: "טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאִנְשֵׁי הָעִיר" הֵיוּ בְּפִיָּהֶם שֶׁל מְלָאכִים, שֶׁהָיוּ שׂוֹאֲלִים לָלוּט מִה טִיבִם וּמַעֲשֵׂיהֶם? וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: רַבָּם רָשָׁעִים. עוֹדֶם מְדַבְּרִים בָּהֶם, וְ"אִנְשֵׁי סֹדֶם..." וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וְאִנְשֵׁי הָעִיר" אִנְשֵׁי רָשָׁע "נִסְכּוּ עַל הַבַּיִת". עַל שֶׁהָיוּ רָשָׁעִים נִקְרָאִים אִנְשֵׁי "סֹדֶם", כְּמוֹ שֶׁאִמַּר הַפֶּתוּב: "וְאִנְשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחַטָּאִים". כָּל הָעָם מִקְצָה – מִקְצָה הָעִיר עַד הַקְצָה, וְשָׂאוּ אֶחָד מוֹחָה בְּיָדָם, וְשָׂאֲפֵלוּ צָדִיק אֶחָד אִין בָּהֶם.	
וַיִּקְרָאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיאָם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֲתָם:	וַיִּקְרוּ לָלוֹט וְאָמְרוּ לֵיהּ אֵן גּוּבְרִיָּא דָּאֵתוּ לְוִתְךָ בְּלִילְיָא אֲפִיקְנוּן לְוִתְנָא וְנִדַּע יִתְהוֹן:
וְנִדְעָה אוֹתָם – בְּמִשְׁכַּב זָכָר, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אִישׁ".	
וַיַּצֵּא אֲלֵיהֶם לוֹט הַפֶּתַחַה וְהַדָּלַת סָגָר אַחֲרָיו:	וַנִּפֵּק לְוִתְהוֹן לוֹט לְתַרְעָא וְדִשָּׂא אֶחָד בְּתַרוּהֵי:
וַיֹּאמֶר אֶל-גָּא אַחֵי תַרְעוּ:	וְאָמַר בְּבַעו כְּעַן אַחֵי לֹא תִבְאָשׁוּן:
הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדָעוּ אִישׁ אוֹצִיאָה־נָא אֹתָהֶן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם וְכָּל לְאֲנָשִׁים הָאֵל אֶל-מַעֲשָׂיו דְּכָר כִּי-עֲלִיָּן בָּאוּ בְּצַל קִרְתִּי:	הָא כְּעַן לִי תַרְתִּין בְּנִין דְּלֹא יָדְעוּנִין גְּבַר אֲפִיק כְּעַן יִתְהוֹן לְוִתְכוֹן וְעַבִּידוּ לַהוֹן כְּדַמְקִין בְּעֵינֵיכוֹן לְחוּד לְגוּבְרִיָּא הָאֵלִין לֹא תַעֲבִדוּן מִדְּעַם אַרִי עַל כֵּן עָאֵלוּ בְּטַלַּל שְׁרִיתִי:
הָאֵל – כְּמוֹ "הָאֵלָה". כִּי עַל כֵּן בָּאוּ – כִּי הִטּוּבָה הַזֹּאת מַעֲשָׂיו לְכַבּוּדִּי, עַל אֲשֶׁר "בָּאוּ בְּצַל קוֹרְתִּי". תַּרְגוּם: "בְּטַלַּל שְׁרִיתִי", תַּרְגוּם שֶׁל "קוֹרָה" – "שְׁרִיתָא".	עַל אֲשֶׁר "בָּאוּ בְּצַל קוֹרְתִּי". תַּרְגוּם: "בְּטַלַּל שְׁרִיתִי", תַּרְגוּם שֶׁל "קוֹרָה" – "שְׁרִיתָא".
וַיֹּאמְרוּ גִּשְׁ-הִלָּאָה וַיֹּאמְרוּ הָאָחָד בָּא-לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֲתָה נָרַע לָךְ מִמֶּה וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בָּלוֹט מֵאֵד וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁכֵר הַדָּלַת:	וְאָמְרוּ קִרְב לְהִלָּאָה וְאָמְרוּ חַד אֲתָא לְאִתּוֹתְבָא וְהָא דָּאִין דִּינָא כְּעַן נִבְאִישׁ לָךְ מִדִּילְהוֹן וְאַתְּקִיפוּ בְּגוּבְרָא בָלוֹט לַחֲדָא וַיִּקְרִיבוּ לְמַתְבַּר דִּשָּׂא:
וַיֹּאמְרוּ גִשׁ הִלָּאָה – וְדָבָר נְזִיפָה הוּא, לֹאִמַּר: אִין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לָךְ! וְדוּמָה לוֹ: "קִרְב אֵלֶיךָ אֵל תַּגֵּשׁ בִּי". וְכֵן: "גִּשְׁה לִי וְאִשְׁכָּה" – הַמִּשְׁחָה לְצַדִּיךְ בְּעִבּוּרִי וְאִשְׁבֹּב אֲצִלְךָ. אִתָּהּ מְלִיץ עַל הָאוֹרְחִים, אִיךָ מְלָאָה לְכַד? [עַל שֶׁאָמַר לָהֶם עַל הַבָּנוֹת אָמְרוּ לוֹ: גִּשׁ הִלָּאָה – לְשׁוֹן נִחַת. וְעַל שֶׁהָיָה מְלִיץ עַל הָאוֹרְחִים: הָאָחָד בָּא לְגוֹר – אָדָם נָכְרִי יַחֲדִי אִתָּהּ בִּינִינוּ, שִׁבְאַתָּ לְגוֹר, וַיִּשְׁפּוֹט שְׁפוֹט – וְנַעֲשִׂיתָ מוֹכִיחַ אוֹתָנוּ? הַדָּלַת – הִיא הַסּוֹכְכַת לְנַעוֹל וּלְפִתּוֹחַ.	
וַיִּשְׁלַחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת-יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת-לוֹט אֲלֵיהֶם הַבַּיִתָּה וְאֶת-הַדָּלַת סָגָרוּ:	וְאוֹשִׁישׁוּ גּוּבְרִיָּא יֵת יִדְיָהוֹן וְאִעִילוּ יֵת לוֹט לְוִתְהוֹן לְבֵיתָא וְיֵת דִּשָּׂא אֶחָדוּ:
וְאֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-פָּתַח הַבַּיִת הֵפוּ בַּסִּנּוּרִים מִקְטָן וְעַד-גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח:	וְיֵת גּוּבְרִיָּא דְּבַתְרַע בֵּיתָא מַחוּ בְּשִׁבְרִיָּא מְזַעִירָא וְעַד רַבָּא וְלֹאִיאוּ לְאִשְׁפַּחַת תַּרְעָא:
פֶּתַח – הוּא הַחֹלֶל שֶׁבּוּ נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין. בַּסִּנּוּרִים – מִכַּת עוֹרוֹן. מִקְטָן וְעַד גָּדוֹל – הַקְטָנִים הַתְּחִילוּ בְּעִבְרָה תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִנְעַר וְעַד זָקָן". לְפִיכָךְ הַתְּחִילָה הַפּוֹרְעָנוֹת מֵהֶם.	
וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל-לוֹט עַד מִי-לָךְ פָּה תִתֵּן וּבִנְיָה וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ בַּעֲרִיר הוֹצֵא מִן-הַמָּקוֹם:	וְאָמְרוּ גּוּבְרִיָּא לָלוֹט עוֹד מָא לָךְ הִכָּא תַתְנָא וּבִנְיָה וּבְנֹתְךָ וְכָל דְּלָךְ בְּקִרְתָּא אֲפִיק מִן אִתְרָא:
עוֹד מִי לָךְ פָּה – פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: מִי יֵשׁ לָךְ עוֹד בַּעֲרִיר הַזֹּאת חוּץ מֵאִשְׁתְּךָ וּבְנוֹתֶיךָ שְׁבִיבִית. תַּתֵּן וּבִנְיָה וּבְנֹתֶיךָ – וְאִם יֵשׁ לָךְ תַּתֵּן אוֹ בָּנִים וּבָנוֹת, "הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם". וּבִנְיָה – בְּנֵי בְנוֹתֶיךָ הַנְּשׂוּאוֹת. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: "עוֹד" – מֵאֲחֵר שְׁעוֹשִׁין נִבְלָה כְּזֹאת, "מִי לָךְ" פֶּתַח חוּץ פֶּה לְלַמֵּד סִיגוּרִיָּא עֲלֵיהֶם? שֶׁכָּל הַלֵּילָה הָיָה מְלִיץ עֲלֵיהֶם טוֹבוֹת. קָרִי בִיה: "מִי לָךְ פָּה".	
כִּי-מִשְׁתַּחֲתִים אֲנֻחְנוּ אֶת-הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-גִדְלָה צַעֲקָתָם אֶת-פָּנָי י-הוָה וַיִּשְׁלַחַנִי י-הוָה לְשַׁחֲתָהּ:	אַרִי מַחְבְּלִין אֲנֻחְנָא יֵת אִתְרָא הָדִין אַרִי סְגִיאַת קְבִילַתְהוֹן קָדָם יְיָ וְשִׁלְחָנָא יְיָ לְתַבְלוּתָהּ:

וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר | אֶל־חֲתָנָיו | לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קוֹמוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחִית י־הָיָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַמִּצְחָק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו:

וַנִּפְק לֹוט וּמִלְלִיל עִם חֲתָנָוְהִי נָסְבִי בְּנִתְיָה וַאֲמַר קוֹמוּ פוּקוּ מִן אֶתְרָא הַדִּין אַרִי מִתְבִּיל יִי יֵת קֶרְתָּא וְהָיָה כַמִּתְיִיד בְּעֵינֵי חֲתָנָוְהִי:

חֲתָנָיו – שְׁמֵי בָנוֹת גִּשְׁוֹאוֹת הָיוּ לוֹ בְּעִיר. לֵקְחֵי בְנוֹתָיו – שְׁאוֹתָן שְׁבָבִית אַרוֹסוֹת לָהֶם.

וּכְמוֹ הַשְׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִיזוּ הַמְּלָאכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוֹם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן־תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר:

וּכְמִסְק צִפְרָא הָיָה וּדְחִיקוּ מְלָאכִיָּא בְּלוֹט לְמִימַר קוֹם דְּבַר יֵת אֶתְמַד וְיֵת תְּרַמִּין בְּנִתְמַד דְּאִשְׁתְּכִתָּא מִהִימָנָן עֲמָד דְּלִמָּא תִלְקִי בְּחוּבֵי קֶרְתָּא:

וַיֵּאֲצִיזוּ – כַּתְּרָגוֹמוֹ: "וּדְחִיקוּ", מִקְרוֹהוּ. הַנִּמְצָאֹת – הַמְּזֻמָּנוֹת לָךְ בַּבֵּית לְהַצִּילָם. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה יֵשׁ, וְזֶה יוֹשִׁבוֹ שֶׁל מִקְרָא. תִּסָּפֶה – תִּהְיֶה כָּלָה. "עַד תּוֹם כָּל הַדּוֹר" מִתּוֹרָגָם "עַד דְּסָף כָּל דְּרָא".

וַיִּתְּמַהֲמָהּ | וַיִּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בִּידָו וּבִיד־אִשְׁתּוֹ וּבִיד־שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחִמְלַת י־הָיָה עָלָיו וַיֵּצְאָהּ וַיַּנְחֶהּ מִחוּץ לָעִיר:

וַאֲתַעֲפֹב וְאֶתְקִיפוּ גְבֵרִיא בִידֶיהָ וּבִיד אֶתְתִּיָּה וּבִיד תְּרַמִּין בְּנִתְיָה בְּדָחַס יִי עָלוּהִי וְאִפְקוּהִי וְאִשְׁרִיּוּהִי מִבְּרָא לְקֶרְתָּא:

וַיִּתְּמַהֲמָהּ – בְּדִי לְהַצִּיל אֶת מְמוֹנָו. וַיִּחְזִיקוּ – אַחַד מֵהֶם הָיָה שְׁלִיחַ לְהַצִּילוֹ, וַתְּבָרוּ לְהַפּוֹד אֶת סְדוֹם. לָכֵן נֶאֱמַר "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ", וְלֹא נֶאֱמַר "וַיֹּאמְרוּ".

וַיְהִי כִהוֹצִיָאֻם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ עַל־נַפְשֶׁךָ וְאֶל־תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאֶל־תַּעֲמִיד בְּכִל־הַכֶּפֶר הַתָּרָה הַמֶּלֶךְ פֶּן־תִּסָּפֶה:

וְהָיָה כִּד אִפְיָק יִתְהוֹן לְבָרָא וַאֲמַר חוּס עַל נַפְשֶׁךָ לֹא תִסָּתְכִי לְאַחֲרָךְ וְלֹא תִקוּם בְּכָל מִישְׁרָא לְטוֹרָא אִשְׁתִּיזָב דְּלִמָּא תִלְקִי:

הַמֶּלֶךְ עַל נַפְשֶׁךָ – דִּבְרָה לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת, אֵל תַּחוּס עַל הַמְּמוֹן. אֵל תְּבִיט אַחֲרֶיךָ – אֵתָּה הִרְשַׁעְתָּ עִמָּהֶם, וּבְזָכוֹת אֲבָרְהָם אֵתָּה גָצַל. אֵינְךָ כְּדֹאי לְרֹאוֹת בְּפוֹרְעָנוּתָם וְאֵתָּה גָצַל. בְּכָל הַכֶּפֶר – כֶּפֶר הִירְדֵן. הַתָּרָה הַמֶּלֶךְ – אֶצֶל אֲבָרְהָם בְּרַח, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּהָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲמֶק מִשְׁם הַתָּרָה". וְאֵף עַכְשָׁיו הָיָה יוֹשֵׁב שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֵתָּה בַּתְּחִלָּה". וְאֵף עַל פִּי שְׁכָתוֹב "וַיֵּצְאֵהוּ אֲבָרָם...", אֵתָּה לִים הִרְבָּה הָיוּ לוֹ וְנִמְשְׁכוּ עַד חֲבָרוֹן. הַמֶּלֶךְ – לִשׁוֹן הַשְּׁמִטָּה, וְכֵן כָּל "הַמֶּלֶטָה" שֶׁבְּמִקְרָא אִישׁמוֹצִי"ר בְּלַע"ז. וְכֵן: "וְהַמֶּלִּטָּה זָכָר", שֶׁנִּשְׁמַט הַעֶבֶר מִן הַתְּרָחִם; "כַּצָּפוֹר גְּמִלְטָה"; "לֹא יָכֹלוּ מֶלֶט מִשָּׂא", לְהַשְׁמִיט מִשָּׂא הָרָעִי שֶׁבְּנִקְבֵיהֶם.

וַיֹּאמֶר לֹוט אֲלֵהֶם אֶל־נָא אֲדֹנָי:

וַאֲמַר לֹוט לְהוֹן בְּבָעוּ יִי:

אֵל נָא אֶ־דָּנִי – רַבּוֹתֵינוּ אֲמָרוּ שֶׁשָּׁם זֶה קִדְשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשִׁי" – מִי שֶׁיֵּשׁ בִּידָו לְהַחֲיוֹת וּלְהַחֲיוֹת. וְתַרְגוּמוֹ: "בְּבָעוּ כַעַן יִי". אֵל נָא – אֵל תֹּאמְרוּ אֵלֵי לְהַמֶּלֶךְ הַתָּרָה. נָא – לִשׁוֹן בִּקְשָׁה.

הִנֵּה־נָא מֵצָא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ וּתַגְדֵּל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת־נַפְשִׁי וְאֵנֹכִי לֹא אוֹכַל לְהַמְלִיט הַתָּרָה פֶּן־תִּדְבַקְנִי הָרָעָה וְנָתִיתִי:

הָא כַעַן אֲשַׁכַּח עֲבָדְךָ רַחֲמִין קְדָמְךָ וְאַסְגִּיתָא טִיבוּתְךָ דַּעֲבָדְתָּ עִמִּי לְקִיָּמָא יֵת נַפְשִׁי וְאַנָּא לִית אָנָּא יָכִיל לְאַשְׁתִּיזָבָא לְטוֹרָא דְּלִמָּא תַּעֲרַעְנָנִי בְּשִׁתָּא וְאַמוֹת:

פֶּן תִּדְבַקְנִי הָרָעָה – כְּשֶׁהֵייתִי אֶצֶל אֲנָשֵׁי סְדוֹם, הָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי בְנֵי הָעִיר, וְהֵייתִי נִרְאָה צָדִיק וְכֹדַי לְהַנְצִל. וְכִשְׁאַבָּא אֶצֶל צָדִיק אֲנִי כְרִשָּׁע. וְכֵן אֲמָרָה הַצִּרְפִּית לְאַלְיָהּ: "בָּאת אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עוֹנִי" – עַד שֶׁלֹּא בָאת אֶצְלִי הָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי עִמִּי, וְאַנִּי צָדִיק בְּיָנֵיהֶם. וּמִשְׁבָּאתָ אֶצְלִי, לִפִּי מַעֲשִׂיד אֲנִי רִשָּׁעָה.

הִנֵּה־נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה לָנוּס שְׁמָה וְהָיָה מַצָּעַר אֲמִלְטָה נָא שְׁמָה הֲלֹא מַצָּעַר הוּא וְתַחֲזִי נַפְשִׁי:

הָא כַעַן קֶרְתָּא הַזֵּאת קָרִיבָא לְמַעַרְק לְתַמָּן וְהָיָה זַעֲרִיא אִשְׁתִּיזָב כַּעַן לְתַמָּן הֲלֹא זַעֲרִיא הִיא וְתַתְקִיָּים נַפְשִׁי:

הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה – קָרְבָּה יִשְׁיבָתָהּ, נִתְיָשְׁבָה מִקְרוֹב, לִפְיָךְ לֹא נִתְמַלְאָה סָתָהּ עֲדִין. וְיֵמָּה הִיא קָרִיבָתָהּ? מִדּוֹר הַפְּלָגָה, שֶׁנִּתְפַּלְגוּ הָאֲנָשִׁים וְהַתְּחִילוּ לְהִתְיָשֵׁב אִישׁ אִישׁ בְּמִקְוָמוֹ. וְהִיא הָיְתָה בְּשִׁנַּת מוֹת פֶּלֶג, וּמִשָּׁם עַד כָּאֵן חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, שֶׁפֶּלֶג מֵת בְּשִׁנַּת אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה לְאַבְרָהָם. כִּיצַד? פֶּלֶג חֵי אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת רַעְוֵי מֵאֲתָמִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה, צָא מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם כְּשָׁנוּלֵד שְׁרוּג, וּמִשְׁרוּג עַד שְׁנוּלֵד נִחוּר שְׁלֹשִׁים, הָרִי שְׁשִׁים וּשְׁתַּיִם. וּמִנְחוּר עַד שְׁנוּלֵד תַּרַח עֶשְׂרִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה, הָרִי תִשְׁעִים וְאַחַת. וּמִשָּׁם עַד שְׁנוּלֵד אֲבָרָהָם שְׁבָעִים, הָרִי מֵאָה שְׁשִׁים וְאַחַת. מֵן לָהֶם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, הָרִי מֵאֲתָמִים וְתִשְׁעֵי. וְאוֹתָהּ שָׁנָה הָיְתָה שְׁנַת הַפְּלָגָה. וְכִשְׁנִתְחַרְבָּה סְדוֹם הָיָה אֲבָרָהָם בֶּן תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה, הָרִי מִדּוֹר הַפְּלָגָה עַד כָּאֵן חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. וְצוּעַר אַחֲרָהּ יִשְׁיבָתָהּ אַחֲרֵי יִשְׁיבַת סְדוֹם וְתִכְרוּמֶיהָ שָׁנָה אַחַת, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲמִלְטָה נָא" – "נָא" בְּגִימָטְרִיא חֲמִשִּׁים וְאַחַת. הֲלֹא מַצָּעַר הוּא – וְהֲלֹא עוֹנוֹתֶיהָ מוֹעֲטִין, וְיָכוֹל אֵתָּה לְהַנִּיחָהּ וְתַחֲזִי נַפְשִׁי בָּהּ, וְזֶה מִדְרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: הֲלֹא עִיר קִטְנָה הִיא וְאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט, אֵין לָךְ לְהַקְפִּיד אִם תִּנְיָחָהּ וְיִתְחַזֵּי נַפְשִׁי בָּהּ.

רַבִּיעִי

וַיֹּאמֶר אֲלָיו הִנֵּה נִשְׁאֲתִי פְּנִיָּךְ גַּם לְדַבֵּר תִּהְיֶה לְבִלְתִּי וַאֲמַר לִיָּה הָא גְּסִיבִית אַפְּךָ אֶף לְפַתְגָּמָא הַדִּין בְּדִיל דְּלֹא

למהפכי ית קרתא דבעיתא עליה:	הפכי אתהעיר אשר דברת:
גם לדבר הזה – לא דנה שאתה נצל, אלא אף כל העיר אציל בגלגלי. הפכי – "הופך אני", כמו "עד בואי", "אחרי רואי", "מדי דברי בו".	מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד-באך שמה עלי-כן קרא שם-העיר צוער:
אוחי אשתיזב לתמן ארי לא אכול למעבד פתגמא עד מיתך לתמן על כן קרא שמה דקרתא צער:	כי לא אוכל לעשות – זה ענין של מלאכים, על שאמרו "כי משחיתים אנחנו", ותלו הדבר בעצמן. לפיכך לא וזו משם עד שהוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן. כי לא אוכל – לשון יחיד. מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מציל, שאין שתי מלאכים נשלחים לדבר אחד. על כן קרא שם העיר צוער – על שם "והיא מצער".
שמשא נפק על ארעא ולוט עאל לצער:	השמש יצא על-הארץ ולוט בא צערה:
וי-הנה המטיר על-סדם ועל-עמרה גפרית ואש מאת י-הוה מן-השמים:	וה' המטיר – כל מקום שנאמר "וה" – הוא ובית דינו. המטיר על סדם – בעלות השחר, כמו שנאמר: "וכמו השחר עליה" – שעה שהלכנה עומדת בקריע עם החמה. לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללכנה, אמר הקדוש ברוך הוא: אם אפרע מהם ביום, יהיו עובדי לכנה אומרים: אלו הנה בלילה שהלכנה מושלת – לא היינו חרבין. ואם אפרע מהם בלילה, יהיו עובדי החמה אומרים: אלו הנה ביום כשהחמה מושלת – לא היינו חרבין. לכן פתיב "וכמו השחר עליה", ונפרע מהם בשעה שהחמה והלכנה מושלים. המטיר... גפרית ואש – בתחלה מטר, ונעשה גפרית ואש. מאת ה' – דרך המקראות לדבר כן, כמו: "נשי למך", ולא אמר "נשי". וכן אמר דוד: "קחו עמכם את עבדי אדוניכם", ולא אמר "עבדי". וכן אמר אהשורוש "בשם המלך", ולא אמר "בשמי". אף כאן אמר "מאת ה'", ולא אמר "מאמו". מן השמים – הוא שאמר הכתוב: "כי בם דין עמים..." כשבא ליסר הבריות, מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדם. וכשבא להוריד הפן – מן השמים: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים".
והפך ית קרוינא האלין וית כל מישרא וית כל יתבי קרוינא ויצמחה דארעא:	ויהפך אתהערים האל ואת כלהפכר ואת כלי-ישבי הערים וצמח האדמה:
ויהפך את הערים... – ארבעתם יושבות בסלע אחד, והפכן מלמעלה למטה, שנאמר: "בסלמיש שלח ידו..."	ותבט אשתו מאחריו ויהי נציב מלח:
ותבט אשתו מאחריו – מאחריו של לוט. ויהי נציב מלח – במלח חטאה ובמלח לקתה. אמר לה: תני מעט מלח לאורחים הללו! אמרה לו: אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה?	וישכם אברהם בבקר אל-המקום אשר-עמד שם את-פני י-הוה:
ואקדים אברהם בצפרא לאתרא דשמיש תמן בצלו קדם יי:	וישקה על-פני סדם ועמרה ועל-כל-פני ארץ הפכר ויכרא והנה עליה קיטר הארץ פקיטר הפכשון:
ואסתכי על אפי סדם ועמרה ועל כל אפי ארע מישרא וחזא והא סליק תננא דארעא פתננא דאתונא:	קיטור – תימור של עשן, טורקא בלע"ז. כבשן – חפירה ששורפין בה את האבנים לסיד, וכן כל "כבשן" שבתורה.
והנה בתבלות יי ית קרוי מישרא ודכיר יי ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפיכתא כד הפך ית קרוינא דהנה יתיב בהון לוט:	ויזכור א-להים את אברהם – מהו זכירתו של אברהם על לוט? נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה "אחותי היא", ולא גלה הדבר שהיה חס עליו. לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו.
וישקה לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב במערה הוא ושתי בנתיו:	כי ירא לשבת בצוער – לפי שהיתה קרובה לסדום.
ותאמר הבכירה אליהצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כלהארץ:	ואמר רבתא לזעירתא אבונא סיב וגבר לית בארעא למיעל עלנא פאורח כל ארעא:
אבינו זקן – ואם לא עכשיו אימתי? שפא ימות או יפסוק מהוליד. ואיש אין בארץ – סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור המבול.	וישקה לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב במערה הוא ושתי בנתיו:

לָכֶּה נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יִיזוּ וְנִשְׁכָּבָה עִמּוֹ וְנִתְּנָה מֵאֲבִינוּ זָרַע:	אִתָּא נִשְׁקִי יִת אָבוּנָא חֲמָרָא וְנִשְׁכּוּב עִמִּיהּ וְנִקְיִים מֵאָבוּנָא בְּנִין:
וּתְשַׁקִּין אֶת־אֲבִיהֶן יִיזוּ בְּלִילָה הוּא וּתְבֹא הַבְּכִירָה וּתִשְׁכַּב אֶת־אֲבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ:	וְאִשְׁקִיָּאָה יִת אָבוּהוּן חֲמָרָא בְּלִילְיָא הוּא וְעֹאֲלַת רַבָּתָא וְשִׁכִּיבַת עִם אָבוּהָא וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ:
וּתְשַׁקִּין... – יִיזוּ גִזְמִין לָהֶן בְּמַעְרָה, לְהוֹצִיא מֵהֶן שְׁתֵּי אִמּוֹת. וּתִשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ – וּבִצְעִירָהּ כְּתִיב: "וּתִשְׁכַּב עִמּוֹ"? צְעִירָהּ, לִפִּי שְׁלֹא פְתַחָהּ בְּזוֹנוֹת אֶלָּא אַחוּתָהּ לְמַדְתָּהּ, חֲסִיד עֲלִיָּה הַכְּתוּב וְלֹא פֶּרַשׁ גִּנוּתָהּ. אַבְל בְּכִירָה שִׁפְתָּחָהּ בְּזוֹנוֹת פְּרִסְמָה הַכְּתוּב בְּמִפּוֹרָשׁ. וּבְקוּמָהּ שֶׁל בְּכִירָה נִקּוּד, הֲרִי הוּא כֹּאֲלוֹ לֹא נִכְתַּב. לּוֹמַר שֶׁבְּקוּמָהּ יָדַע, וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא נִשְׁמַר לִיל שְׁנֵי מַלְשָׁחוֹת.	וְהָיָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וְאִמְרַת רַבָּתָא לְזַעֲרָתָא הָא שִׁכִּיבִית רַמְשֵׁי עִם אָבִא נִשְׁקִינִיה חֲמָרָא אָף בְּלִילְיָא וְעוֹלֵי שְׁכּוּבֵי עִמִּיהּ וְנִקְיִים מֵאָבוּנָא בְּנִין:
וּתְשַׁקִּין גַּם בְּלִילָה הִהוּא אֶת־אֲבִיהֶן יִיזוּ וּתְקַם הַצְעִירָה וּתִשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ:	וְאִשְׁקִיָּאָה אָף בְּלִילְיָא הִהוּא יִת אָבוּהוּן חֲמָרָא וְקִמַּת זַעֲרָתָא וְשִׁכִּיבַת עִמִּיהּ וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ:
וּתְהַרִין שְׁתֵּי בְּזוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן:	וְעִדְיָאָה תְּהַרִין בְּנַת לוֹט מֵאָבוּהוּן:
וּתְהַרִין... – אָף עַל פִּי שְׁאִין הָאִשָּׁה מִתְּעַבְּרַת מִבִּיאָה רֹאשׁוֹנָה, אֲלוֹ שְׁלֹטוֹ בְּעֶצְמָן וְהוֹצִיאוּ עֲרוֹתָן לַחוּץ, וְנִתְּעַבְּרוּ מִבִּיאָה רֹאשׁוֹנָה.	
וּתְלַד הַבְּכִירָה בֶּן וּתְקַרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם:	וְיִלְדַּת רַבָּתָא בַּר וּקְרַת שְׁמִיהּ מוֹאָב הוּא אָבוּהוּן דְּמוֹאָבָאֵי עַד יוֹמָא דִּין:
מוֹאָב – זֶה שְׁלֹא הִיָּתָה צְנוּעָה פְּרִשָּׁה שְׁמֵאֲבִיהָ הוּא, אַבְל צְעִירָה קְרָאָתוֹ בְּלִשׁוֹן נִקְיָה. וְקִבְּלָה שְׁכָר בִּימֵי מִשָּׁה, שְׁנֵאֲמַר בְּבִנֵּי עַמּוֹן: "וְאַל תִּתְּנָה בָּם" – כָּלָל. וּבְמוֹאָב לֹא הִזְהִיר אֶלָּא שְׁלֹא יִלְחָם בָּם, אַבְל לְצַעֲרֵן הַתִּיר לוֹ.	וְזַעֲרָתָא אָף הִיא יִלְדַּת בַּר וּקְרַת שְׁמִיהּ בַּר עַמִּי הוּא אָבוּהוּן דְּבִנֵּי עַמּוֹן עַד יוֹמָא דִּין:
וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קֶדֶשׁ וּבֵין שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגֵרָר:	וַיִּסַּע מִתַּמָּן אַבְרָהָם וַיֵּתִיב בֵּין רָקַם וּבֵין חֲגָרָא וְאִתּוֹתָב בְּגֵרָר:
וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם – כְּשֶׁרָאָה שֶׁחֲרָבוּ הַכּוּרְכִּים וּפְסָקוֹ הָעוֹבְרִים וְהַשְׁבִּים, נִסַּע לוֹ מִשָּׁם. דְּבַר אַחֵר: לְהַתְּרַחֵק מִלוֹט, שֶׁיִּצְאָ עָלָיו שֵׁם רָע שְׂבָא עַל בְּנוֹתָיו.	וַיִּסַּע מִתַּמָּן אַבְרָהָם עַל שָׂרָה אֶתְתִּיהּ אֶחָת הִיא וַיִּשְׁלַח אַבְימֶלֶךְ מֶלֶךְ דְּגֵרָר וַדְּבַר יִת שָׂרָה:
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶחָתִי הִיא וַיִּשְׁלַח אַבְימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם – כֹּאֵן לֹא נָטַל רִשׁוֹת, אֶלָּא עַל פְּרָחָהּ שְׁלֹא בְּטוֹבָתָהּ, לִפִּי שֶׁכָּבֹד לְקַחָהּ לְבֵית פְּרָעָה עַל יְדֵי כֵּן. אֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ – עַל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: "אֵל הַלְקַח אֶרְוֹן... וְאֵל חֲמִיָּה", שְׁנֵיהֶם בְּלִשׁוֹן "עַל".
וַיָּבֹא אֶ־לֵהִים אֶל־אַבְימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלַת בָּעַל:	וַאֲתָא מִימַר מִן קֶדֶם יִי לְנֹת אַבְימֶלֶךְ בַּחֲלֵמָא דְּלִילְיָא וַאֲמַר לִיהּ הָאֵת מָאִית עַל עֵיסַק אֶתְתָא דְּדְּבַרְתָּא וְהִיא אֶתְתָא גַּבְרָ:
וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלָיָה וַיֹּאמֶר אֶ־דִּנִּי הִגּוּי גַּם־צָדִיק תִּהְרֹג:	וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַיב לְוִתָּהּ וַאֲמַר יִי הָעַם אָף זָכָאֵי תִקְטוּל:
לֹא קָרַב אֵלָיָה – הַמֶּלֶךְאֵד מִנְעוּ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: "לֹא נִתְּמִיד לְגִזְעֵי אֵלָיָה". הִגּוּי גַּם צָדִיק תִּהְרֹג – אָף אִם הוּא צָדִיק תִּהְרֹגְנוּ?! שְׁמָא כֶּךָ דִּרְכָּךְ לְאַבְדִּי הָאִמּוֹת חֲנָם? כֶּךָ עֲשִׂיתָ לְדוֹר הַמִּבּוּל וּלְדוֹר הַפְּלָגָה. אָף אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהִרְגָתָם עַל לֹא דְּבַר, כְּמוֹ שְׁאִתָּהּ אוֹמֵר לְהִרְגֵנִי!	הִלָּא הוּא אָמַר־לִי אֶחָתִי הוּא וְהִיא־גַם־הוּא אָמְרָהּ אֶחָתִי הוּא בְּתַם־לְבָבִי וּבְנִקְוִן כִּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת:
גַּם הוּא – לְרַבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים וְחַמְרִים שְׁלָהּ, אֵת כָּלָם שְׁאִלְתִּי וְאָמְרוּ לִי: "אֶחָיָהּ הוּא". בְּתַם לְבָבִי – שְׁלֹא דְמִיתִי לְחַטֹּא. וּבְנִקְוִין כִּפִּי – נָקִי אֲנִי מִן	

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲאֵלֶּהֶם בְּחֹלָם גַּם אֲנֹכִי יִדְעָתִי כִּי בָתֵּם-
לְבַבְךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשׂוֹךְ גַּם-אֲנֹכִי אוֹתְךָ מִחֹטְאִי לִי עַל-
כֵּן לֹא-נִתְתִּידָה לְנֹגַע אֵלַיָּהּ:

וַאֲמַר לִיה יִי בְּחֹלָמָא אַף קִדְמִי גְלִי אַרִי בְּקִשְׁיטוֹת לְבָבְךָ
עֲבַדְתָּ דָא וּמִנְעִית אַף אֲנָא יְתָךְ מִלְּמַחֲטִי קִדְמִי עַל כֵּן לֹא
שְׁבַקְתָּךְ לְמִקְרַב לְוִתָּהּ:

ידעתי כי בתם לבבך... – אמת שלא דמית מתחלה לחטוא, אבל נקיון פנים אין כאן. לא נמתידה – לא ממך הוא שלא נגעתי בה, אלא חשבתני אני אותך מחטוא ולא נמתי לך פת. וכן: "ולא נתנו א-להים". וכן: "ולא נתנו אביה לבוא".

וְעַתָּה הֵשֶׁב אֶשְׁתִּי-הָאִישׁ כִּי-נִבְיָא הוּא וַיִּתְּפַלֵּל בְּעֶדְךָ
וַחֲתִיָּה וְאִם-אֵינְךָ מְשִׁיב דַּע כִּי-מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל-
אֲשֶׁר-לָךְ:

וְכַעַן אֲתִיב אִתָּךְ גּוֹבְרָא אַרִי נִבְיָא הוּא וַיִּצְלִי עָלֶיךָ וַיִּתִּיחַ
וְאִם לִיְתָךְ מְתִיב דַּע אַרִי מָמַת תָּמוּת אַתָּה וְכָל דְּלָךְ:

השב אשת האיש – ואל תהא סבור שמא תתגבה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך ולא יתפלל עליך. כי נביא הוא – ויודע שלא נגעתי בה, לפיכך: "ויתפלל בעדך".

וַיִּשְׁפֹּם אֲבִימֶלֶךְ בְּבֶקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיִּדְבֵּר אֶת-
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד:

וַאֲקֻדִּים אֲבִימֶלֶךְ בַּצִּפְרָא וַיִּקְרָא לְכָל עַבְדֵּיהִי וַיִּמְלִיל יֵת כָּל
פְּתָגְמִיָּא הָאֵלִין קִדְמִיהוֹן וַדְחִילוּ גּוֹבְרָיָא לְתַדָּא:

וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-עֲשִׂיתָ לָּנוּ וְמַה-
חָטָאתִי לָךְ כִּי-הִבָּאתָ עָלַי וְעַל-מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדֹלָה
מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא-יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי:

וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַאֲמַר לִיה מָא עֲבַדְתָּ לָנוּא וּמָא
חָטִית לָךְ אַרִי אִיתִיתָא עָלַי וְעַל מַלְכוּתִי חוּבָא רַבָּא
עוֹבְדִין דְּלֹא כְּשָׁרִין לְאַתְעַבְדָּא עֲבַדְתָּ עִמָּי:

מעשים אשר לא יעשו – מכה אשר לא הורגלה לבא על בריה באה לנו על ידך: עצירת כל נקבים של זרע, ושל קטנים, ורעי, ואזנים, וחושם.

וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי עֲשִׂיתָ אֶת-
הַדְּבָר הַזֶּה:

וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָא חֲזִיתָא אַרִי עֲבַדְתָּא יֵת
פְּתָגְמִא הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אִין-יִרְאָתָא אֶל־לֵהִים בְּמָקוֹם
הַזֶּה וְהִרְגֹּנִי עַל-דְּבַר אֲשֶׁתִּי:

וַאֲמַר אַבְרָהָם אַרִי אֲמַרִית לַחוּד לִית דְּחֻלְתָּא דִּינִי בְּאַתְרָא
הַדִּין וַיִּקְטְלוּנִי עַל עֵיסַק אִתְּמִי:

רק אין יראת א-להים – אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו? או על עסקי אשתו שואלין אותו: "אשתך היא או אחותך היא?"

וְגַם-אֲמַנָּה אַחֲתִי בֶת-אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בֶת-אֲמִי וְתִי-לִי
לְאִשָּׁה:

וְבָרַם בְּקוֹשְׁטָא אַחֲתִי בֶת אָבָא הִיא בָרַם לֹא בֶת אֲמָא וְהָוָת
לִי לְאִתּוּ:

אחותי בת אבי היא – ובת אב מתרת לבן נח, שאין אבהות לגוי. וכדי לאמת דבריו השיכם כן. ואם תאמר: והלא בת אחיו היתה? בני בנים הרי הם כבנים, והרי היא בתו של תרח. וכך הוא אומר ללוט: "כי אנשים אחים אנחנו". אך לא בת אמי – הרינ מאם אחרת הנה.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעָו אֹתִי אֶל־לֵהִים מִבֵּית אָבִי וְאֲמַר לֵה זֶה
חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֵל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִבְּוָא
שְׁמָה אֲמַרִי-לִי אַחִי הוּא:

וְהָוָה כִּד טַעוּ עִמָּמִיָּא בְּתַר עוֹבְדִי יִדְיָהוֹן יְתִי קָרִיב יִי
לְדַחֲלַתִּיה מִבֵּית אָבָא וְאֲמַרִית לֵה דָא טִיבוּתִיךָ דְּתַעֲבָדִין
עִמָּי לְכָל אַתַּר דְּנִהָךְ לְתַמָּן אִימַרִי עָלַי אַחִי הוּא:

ויהי כאשר התעו אותי... – אונקלוס תרגם מה שתרגם. ויש לישבו עוד דבר דבר על אפניו: כשהוציאני הקדוש ברוך הוא מבית אבי להיות משוטט ונד במקום למקום, ידעתי שאעבור במקום רשעים, ואומר לה זה חסדך. כאשר התעו – לשון רבים. ואל תתמה, כי הרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי בלשון רבים: "אשר הלכו א-להים", "א-להים חיים", "א-להים קדושים", וכל לשון "א-להים" לשון רבים. וכן: "ויקח אדני יוסף", "ואדוני האדונים", "אדוני הארץ". וכן: "בעליו עמו", "והועד בבעליו". ואם תאמר: מהו לשון "התעו"? כל הגולה ממקומו ואינו מלישב קרוי "תועה", כמו: "ותלך ותמע", "תעיתי כשה אובד", "יתעו לבלי אכל", יצאו ויתעו לבקש אכלם. אמרי לי – עלי. וכן: "וישאלו אנשי המקום לאשתו", על אשתו. וכן: "ואמר פרעה לבני ישראל", כמו "על בני ישראל"; "פן יאמרו לי אשה תרגמהו".

וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֹאן וּבָקָר וְעַבְדִּים וַיִּשְׁפָּחֵת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם
וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

וַדְּבַר אֲבִימֶלֶךְ עָאן וְתוֹרִין וְעַבְדִּין וְאִמָּהוּ וַיִּהֲב לְאַבְרָהָם
וְאֲתִיב לִיה יֵת שָׂרָה אִתְּמִיהָ:

וימן לאברהם – כדי שיתפס ויתפלל עליו.

וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:

וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ הָא אֲרַעִי קִדְמָךְ בְּדַתְקִין בְּעֵינֶיךָ תִּיב:

הנה ארצי לפניך – אבל פרעה אמר לו: "הנה אשתך קח ולך" לפי שנתנא, שנתמציים שטופי זמה.

ולשירה אמר הנה נתתי אלה כסף לאחיד הנה הוא-לך
פסות עינים לכל אשר אתך ואת כל נכחת:
והוא לך פסות דיקר חלה דשליחית דברתך וחזית יתך
וית כל דעמיד ועל כל מא דאמרת אתוכחת:

ולשירה אמר – אבימלך לכבודך, כדי לפיסה: הנה עשיתי לך כבוד זה, "נתתי" ממון "לאחיד" שאמרת עליו "אחי הוא". הנה הממון והכבוד הנה לך **פסות עינים לכל אשר אתך** – יכסו עיניהם שלא יקלוק. שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר: לאחר שנתעלל בה החזירה. עקשיו שהוצרכתי לבזוז ממון ולפיסו, יודעים יהיו שעל פרחי השיבותיך ועל ידי גס. **ואת כל** – ועם כל באי עולם. **ונכחת** – יחי לך פתחון פה להתנפח ולהראות דברים נכרים הללו. ולשון "הוכחה" בכל מקום – ברור דברים, ובלע"ז אישפובי"ר. ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום: "הנה הוא לך פסות" של כבוד על "העינים" שלי ששלטו כך ובכל אשר אתך. ועל כן תרגמו: "ונחזית יתך וית כל דעמיד". ויש מדרשי אגדה, אבל ישוב לשון המקרא פרשתי.

ויתפלל אברהם אליהם-א-להים וירפא א-להים את-
אבימלך ואת-אשתו ואתהתיו וילדו:
וצלי אברהם קדם יי ואסי יי ית אבימלך וית אתתיה
ואמהתיה ואתרנחו:

וילדו – כמרגמו: "ואתרנחו", נפתחו נקביהם והוציאו, והיא "לידה" שלהם.

כיעצר עצר י-הוה בעד פל-רחם לבית אבימלך על-
דבר שרה אשת אברהם:
ארי מיחד אחד יי באפי כל פתח ולדא לבית אבימלך על
עיסק שרה אמת אברהם:

בעד כל רחם – כנגד כל פתח. על דבר שרה – על פי דבורה של שרה.

ו-הנה פקד את-שרה כאשר אמר ויעש
ו-הנה לשרה כאשר דבר:
ויי דכיר ית שרה כמא דאמר ועבד יי לשרה כמא
דמליל:

וה' פקד את שרה... – סמך פרשה זו לכאן, ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה. שנאמר: "ויתפלל..." וסמך ליה "וה' פקד את שרה" – שפקדה כבר קודם שרפא את אבימלך. פקד את שרה כאשר אמר – בהריון. כאשר דבר – בלידה. והיכן הוא אמירה, והיכן הוא דבור? אמירה: "ויאמר א-להים אבל שרה אשתך..." דבור: "הנה דבר ה' אל אברהם" בברית בין הבתרים, ושם נאמר "לא יירשך זה..." , והביא היורש משרה. ויעש ה' לשרה כאשר דבר – לאברהם.

ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר-דבר
אתו א-להים:
ועדיאת וילדת שרה לאברהם בר לסיבתוהי לזמנא
דמליל יתיה יי:

למועד אשר דבר אתו – "דמליל יתיה", את המועד אשר דבר וקבע פשאמר לו: "למועד אשוב אליך". שרט לו שריטה בכותל, אמר לו: כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה האחרת – תלד.

ויקרא אברהם את-שם-בנו הנולד-לו אשר-ילדה-לו
שרה יצחק:
ויקרא אברהם ית שום בריה דאתיליד ליה דילידת ליה
שרה יצחק:

וימל אברהם את-יצחק בנו בן-שמנת ימים כאשר צוה
אתו א-להים:
וגזר אברהם ית יצחק בריה בר תמניא יומין כמא דפקיד
יתיה יי:

חמישי

ואברהם בן-מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו:
ותאמר שרה צחק עשה לי א-להים פל-השמע יצחק
לי:
ואמרת שרה חדוא עבד לי יי כל דשמע יחדי לי:

יצחק לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה: הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק הנה בעולם.

ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה פיי-לדתי
בן לזקניו:
ואמרת מהימן דאמר לאברהם וקיים דתוניק בנין שרה
ארי ילידית בר לסיבתוהי:

מי מלל לאברהם – לשון שבח וחשיבות, ראו מי הוא וכמה הוא גדול, שומר הבטחתו ומבטיח ועושה. מלל – שנה הכתוב ולא אמר "דבר". גימטריא שלו מאה, כלומר: לסוף מאה לאברהם היניקה בנים שרה. ומהו "בנים" לשון רבים? ביום המשמה הביאו השורות בנינו עמקו והניקה אותם, שהיו

אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק.

ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את־יצחק: ורבא רביא ואתחסיל ועבד אברהם משתיא רבא ביומא דאתחסיל יצחק:

ויגמל – לסוף עשרים וארבעה חדש. משתה גדול – נשקיו שם גדולי הדור: שם ועבר ואבימלך.

ותרא שרה את־בן־הגר המצרית אשר־ילדה לאברהם מצחק: וחזת שרה ית בר הגר מצריתא דילידת לאברהם מתייה:

מצחק – לשון עבודה זרה, כמו שגאמר: "ויקומו לצחק". דבר אחר: לשון גלוי עריות, כמה דתימא: "לצחק ביי". דבר אחר: לשון רציחה, כמו "יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו...".

ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת־בנה פי לא יירש בן־האמה הזאת עם־בני עם־יצחק: ואמרת לאברהם תריף אמתא דא וית ברה ארי לא יירת בר אמתא דא עם ברי עם יצחק:

עם בני עם יצחק – מכיון שהוא בני אפלו אם אינו הגון כיצחק, או הגון כיצחק אפלו אינו בני – אין זה כדאי לירש עמו. קל וחומר "עם בני עם יצחק", ששתיקו בו.

וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו: ובאיש פתגמא לתדא בעיני אברהם על עיסק בריה: על אודות בנו – ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו: על שאומרת לו לשלחו.

ויאמר א־להים א־לאברהם אל־ירע בעיניך על־הנער ועל־אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה פי ביצחק יקרא לך נרע: ואמר יי לאברהם לא יבאש בעינך על עולימא ועל אמתך כל דתימר לך שרה קביל מנה ארי ביצחק ותקרוו לך בנך:

שמע בקלה – למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות.

וגם את־בן־האמה לגוי אשימנו פי נרעך הוא: ואף ית בר אמתא לעמא אשויניה ארי ברך הוא:

וישכם אברהם | בפקר וינקח־לחם וחמת מים ויתן אל־הגר שם על־שכמה ואת־הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע: ואקדים אברהם בצפרא ונסיב לחמא ורוקבא דמיא ויהב להגר שוי על כתפה וית רביא ושלחה ואזלת ושעת במדבר באר שבע:

לחם וחמת מים – ולא כסף וזהב? לפי שהיה שונא על שיצא לתרבות רעה. ואת הילד – אף הילד "שם על שכמה", שהכניסה בו שרה עין רעה, ואחזתו חמה, ולא יכול לילך ברגליו. ותלך ותתע – חזרה לגלילי בית אביה.

ויכלו המים מן־החמת ותשגך את־הילד תחת אחד השיחם: ושלמו מנא מן רוקבא ורמת ית רביא תחות חד מן אילניא:

ויכלו המים – לפי שדרך חולים לשותות הרבה.

ותלך ותשב לה מנגד הרחק במטחי קשת פי אמרה אל־אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את־קלה ותבך: ואזלת ויטיבת לה מקביל ארתיקת כמיגד בקשתא ארי אמרת לא אחזי במותיה דרביא ויטיבת מקביל וארימת ית קלה ובכת:

מנגד – מרחוק. במטחי קשת – כשתי טיחות, והוא לשון ירית חץ בלשון משנה: "שהטיח באשתו", על שם שהנרע יורה פחץ. ואם תאמר: הנה לו לכתוב "במטחי קשת"? משפט הני"ו לכנס לכאן, כמו: "בסגני הסלע", מגזרת "והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא", ומגזרת "יחוגו ויגועו כשכור". וכן: "קצוי ארץ", מגזרת "קצה". ותשב מנגד – כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק.

וישמע א־להים את־קול הנער ויקרא מלאך א־להים | אל־הגר מן־השמים ויאמר לה מה־לך הגר אל־תיראי כִּי־שמע א־להים א־ל־קול הנער באשר הוא־שם: ושמיע קדם יי ית קליה דרביא וקרא מלאכא דיי להגר מן שמיא ואמר לה מא ליה הגר לא תדחלין ארי שמיע קדם יי קליה דרביא באמר דהוא תמן:

את קול הנער – מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל. באשר הוא שם – לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא גדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות. לפי שהיו מלאכי השגרת מקטרגים ואוברים: רבונו של עולם! מי שעתיד ורעו להמית בנך בצמא, אתה מעלה לו באר? והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אפרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזהו: "באשר הוא שם". והיכן המית את ישראל

בצמא? כְּשֶׁהִגְלִים נְבוּכַדְנֶצַּר, שְׁנָאָמֶר: "מִשָּׂא בַעֲרַב... לְקִרְאָת צִמָּא הִתִּיּוּ מִים..." – כְּשֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתָם אֶצֶל עַרְבִיִּים הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְשׁוֹבֵיָהֶם: בְּכֻשָּׁה מִכֶּם הוֹלִיכּוּנוּ אֶצֶל בְּנֵי דוֹדְנוּ יִשְׁמַעֵאל וִירְחָמוּ עָלֵינוּ, שְׁנָאָמֶר: "אוֹרְחוֹת דְּדָנִים", אֵל תִּקְרִי "דוֹדָנִים" אֵלָּא "דוֹדִים". וְאֵלּוּ יוֹצְאִים לְקִרְאָתָם, וּמִבִּיאִין לָהֶם בֶּשֶׂר, וְדָג מְלוּחַ, וְגוֹדוֹת נְפוֹתִים. כִּסְבּוּרִים יִשְׂרָאֵל שְׁמֵלָאִים מִים, וּכְשִׁמְכְּנִיסוּ לְתוֹךְ פִּיּוּ וּפּוֹתְחוּ, הָרוּחַ נִכְנָסַת בְּגוּפוֹ וּמֵת.

קוּמִי שְׂאִי אֶת־הַנֶּעֱר וְהַתְּנִיקִי אֶת־גִּידְךָ בּוֹ כִּי־לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימְנוּ: קוּמִי טוֹלִי יָת רַבִּנָּא וְאַתְקִיפִי יָת יְדִידְךָ בֵּיהּ אָרִי לְעַם סָגִי אֲשִׁוּיָּיָהּ:

וַיִּפְקַח אֶ־לֵהִימ אֶת־עֵינָיָהּ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמֶלֶת מַיִם וַתִּשָּׁק אֶת־הַנֶּעֱר: וּגְלָא יֵי יָת עֵינֵהָּ וַחֲזוּת בִּירָא דְּמִיָּא וְאַזְלַת וּמְלַת יָת רִיקָבָא מִיָּא וְאַשְׁקִיאַת יָת רַבִּנָּא:

וַיְהִי אֶ־לֵהִימ אֶת־הַנֶּעֱר וַיִּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה קִשְׁת: וַהֲוָה מִימְרָא דִּי בְּסַעְדִּיהּ דְּרַבִּנָּא וּרְבָּא וַיְתִיב בַּמִּדְבָּרָא וַהֲוָה רַבִּי קִשְׁתָּא:

רֹבֵה קִשְׁת – יוֹרֵה חֲצִים בְּקִשְׁת. קִשְׁת – עַל שֵׁם הָאֲמֻנּוֹת, כְּמוֹ: חֲמָר, גַּמֵּל, צִיד; לְפִיכָךְ הִשִּׁי"ן מוֹדַגְשֶׁת. הָיָה יוֹשֵׁב בַּמִּדְבָּר וּמִלְּסַטָּם אֶת הָעוֹבְרִים, הוּא שְׁנָאָמֶר: "יָדוּ בְּכָל..."

וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר פֶּאֶרְוָן וַתִּקַּח־לּוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאַרְץ מִצְרַיִם: וַיְתִיב בַּמִּדְבָּרָא דְּפֶאֶרְוָן וַנְּסִיבַת לִיהּ אִמִּיהּ אֶתְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

מֵאַרְץ מִצְרַיִם – מִמָּקוֹם גְּדוּלְיָהּ, שְׁנָאָמֶר: "וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית..." הֵיכְנּוּ דְאִמְרֵי אֲנָשִׁי: זְרוּק חוּטְרָא לְאוּרָא אַעֲקַרְיָה קִאִי.

שִׁישִׁי פְרִישַׁת בְּרִית בְּאֵר שִׁבְע וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכָל שׁוּר־צָבָאוּ אֶל־אֲבֵרָהֶם לֵאמֹר אֶ־לֵהִימ עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה: וַהֲוָה בַּעַדְנָא הַהוּא וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכָל רַב חֵילִיָּה לְאֲבֵרָהֶם לְמִימַר מִימְרָא דִּי בְּסַעְדָּךְ בְּכָל דְּאַתָּ עֹבִיד: אֶ־לֵהִימ עִמָּךְ – לְפִי שְׂרָאוּ שְׁיִצָּא מִשְׁכּוֹנַת סְדוֹם לְשָׁלוֹם, וְעַם הַמְּלָכִים נִלְחַם וּנְפָלוּ בִּידּוֹ, וַנְּפַקְדָּה אֶשְׁתּוּ לְזִקְוָנָיו.

וַעֲתָה הַשִּׁבְעָה לִי בָּא־לֵהִימ הִנֵּה אִם־תִּשְׁקָר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדִי כַחֲסֵד אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־גָּרְתָּהּ בָּהּ: וּכְעַן קִיָּים לִי בְּמִימְרָא דִּי הֵכָא דְלֹא תִשְׁקַר בִּי וּבְבָרִי וּבְכָר בְּרִי כְּטִיבוּתָא דַּעֲבָדִית עִמָּךְ תַּעֲבִיד עִמִּי וְעַם אֶרְעָא דְּאַתּוּמַתְבָּת בָּהּ:

וּלְנִינִי וּלְנִכְדִי – עַד פֶּאֶר רַחֲמֵי הָאֵב עַל הַבֶּן. כַּחֲסֵד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי – שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ: "הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ".

וַיֵּאמֶר אֲבֵרָהֶם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ: וַאֲמַר אֲבֵרָהֶם אָנָּא אֲקִיָּים:

וַהֲוֹכַח אֲבֵרָהֶם אֶת־אַבְיִמֶלֶךְ עַל־אֲדוּת בְּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עִבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ: וְאוֹכַח אֲבֵרָהֶם יָת אַבְיִמֶלֶךְ עַל עֵיסַק בִּירָא דְּמִיָּא דְּאַנְסוּ עִבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ:

וַהֲוֹכַח – נְתוּכַח עִמּוֹ עַל כֹּךְ.

וַיֵּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וְגַם־אַתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִתִּי הַיּוֹם: וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וְגַם־אַתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִתִּי הַיּוֹם:

וַיִּקַּח אֲבֵרָהֶם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַדְּבַר אֲבֵרָהֶם עָאן וַתּוֹרִין וַיִּהֲב לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּגְזְרוּ תְרוּיָהוֹן קִיָּם:

וַיֵּצֵב אֲבֵרָהֶם אֶת־שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת הַצֹּאן לְבִדְהוֹן: וַאֲקִיָּים אֲבֵרָהֶם יָת שִׁבְעַת חוּרְפָן דְּעָאן בְּלַחֲזִיָּהוֹן:

וַיֵּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֵלֶי־אֲבֵרָהֶם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָה: וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ לְאֲבֵרָהֶם מָא אַנִּין שִׁבְעַת חוּרְפָן אֵלִין דְּאַקִימַתָּא בְּלַחֲזִיָּהוֹן:

וַיֵּאמֶר בִּי אֶת־שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תְּהִיָּה־לִּי לְעֹדָה בִּי חִפְרִיתִי אֶת־הַבָּאָר הַזֹּאת: וַאֲמַר אָרִי יָת שִׁבְעַת חוּרְפָן תִּקְבִּיל מִן יְדִי בְּדִיל דְּתִהִי לִי לְסִקְהוּ אָרִי חִפְרִית יָת בִּירָא הַדִּין:

בַּעֲבוּר תְּהִיָּה לִי זֹאת לְעֹדָה – לְשׁוֹן עֲדוּת שֶׁל נִקְבָּה, כְּמוֹ: "וְעֹדָה הַמַּצְבָּה". כִּי חִפְרִיתִי אֶת הַבָּאָר – מְרִיבִים הָיוּ עָלֶיהָ רוּעֵי אַבְיִמֶלֶךְ, וְאוֹמְרִים: אֲנַחְנוּ

תַּפְּרוּתָהּ. אָמְרוּ בִּינֵיהֶם: כֹּל מִי שִׁיתְרָאָה עַל הַבָּאָר וְנִעְלוּ הַמַּיִם לַקְרָאתוֹ – שָׁלוֹם הִיא. וְעָלוּ לַקְרָאת אַבְרָהָם.

עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בָּאָר שְׁבַע פִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ
שְׁנֵיהֶם:
עַל כֵּן קָרָא לְאַתְרָא הַהוּא בָּאָר שְׁבַע אָרִי תַּמָּן קִיִּימוּ
תְּרוּיָהוּן:

וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּבְאָר שְׁבַע וַיִּקֶּם אַבְימֶלֶךְ וּפִיכַל שָׂר־
צָבָאוֹ וַיָּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:
וַיִּגְזְרוּ קִיָּם בֵּבְאָר שְׁבַע וַקֶּם אַבְימֶלֶךְ וּפִיכַל רַב חִילִיָּה וְתָבוּ
לְאָרֶע פְּלִשְׁתָּאִי:

וַיִּטַּע אֲשֵׁל בֵּבְאָר שְׁבַע וַיִּקְרָא־שֵׁם בְּשֵׁם י־הָהָה אֵל
עוֹלָם:
וַיַּצַּב נִצְבָּא בֵּבְאָר שְׁבַע וַצְלִי תַּמָּן בְּשִׁמָּא דִּי אֵלָה עַל־מָא:

אֲשֵׁל – רַב וְשִׁמְאָל, חַד אָמַר: פְּרָדָס לְהִבְיָא מִמֶּנּוּ פִירוֹת לְאוֹרְחִים בְּסַעְדָּה. וְחַד אָמַר: פּוֹנְדֵק לְאַכְסִנְיָא, וְבוֹ כֹּל מִינֵי פִירוֹת. וּמִצִּינּוּ לְשׁוֹן "נְטִיעָה" בְּאַהֲלִים, שְׁנָאָמַר: "וַיִּטַּע אֲהֶלִי אִפְדָּנוּ". וַיִּקְרָא שֵׁם... – עַל יְדֵי אוֹתוֹ אֲשֵׁל נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל־לֹוֶה לְכָל הָעוֹלָם. לְאַחַר שְׁאוּכְלִים וְשׁוֹתִים אוֹמְרִים לָהֶם: בָּרְכוּ לָמִי שֶׁאֲכַלְתֶּם מִשְׁלוֹ! סְבוּרִים אַתֶּם שֶׁמִּשְׁלִי אֲכַלְתֶּם? מִשְׁלִי מִי שֶׁאֲמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם אֲכַלְתֶּם!

וַיִּגְר אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:
וְאַתּוֹתָב אַבְרָהָם בָּאָרֶע פְּלִשְׁתָּאִי יוֹמִין סְגִיָּאִין:

יָמִים רַבִּים – מְרַבִּים עַל שֶׁל חִבְרוֹן. בְּחִבְרוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה, וְכֹאֵן עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ, שְׁהָרִי כֵּן שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה הָיָה בְּצֵאתוֹ מִחִבְרוֹן, אוֹתָהּ שָׁנָה "וַיָּבֵא וַיָּשֶׁב בְּאֵלוּנֵי מִמָּרָא". שֶׁלֹּא מִצִּינּוּ קוֹדֶם לָכֵן שֶׁנִּתְּיָשֵׁב אֵלָּא שֵׁם, שֶׁבְּכָל מְקוֹמוֹתָיו הָיָה כְּאוֹרֶחַ חוֹנֶה וְנוֹסֵעַ וְהוֹלֵךְ, שְׁנָאָמַר: "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם", "וַיַּעֲמֵק מִשְׁם", "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִמָּה". וּבְמִצְרַיִם לֹא עָשָׂה אֵלָּא שְׁלִשָּׁה חֲדָשִׁים, שְׁהָרִי שֶׁלְּחוֹ פְּרָעָה, מִיָּד "וַיִּלְךָ לְמִסְעָיו" עַד "וַיָּבֵא וַיָּשֶׁב בְּאֵלוּנֵי מִמָּרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן", שֵׁם יָשֵׁב עַד שְׁנֵה־כֶּכֶה סְדוּם, מִיָּד "וַיִּסַּע מִשְׁם אַבְרָהָם" מִפְּנֵי בּוֹשָׁה שֶׁל לוֹט וְכֹא לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים. וְכֵן תִּשְׁעִים וְחֲמִשָּׁה שָׁנָה הָיָה, שְׁהָרִי בְּשִׁלְיִישִׁי לְמִילְתּוֹ בְּאוֹ אֲצִלוֹ הַמִּלְאָכִים, הָרִי עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה. וְכֹאֵן פְּתִיב "יָמִים רַבִּים" – מְרַבִּים עַל הָרַאשׁוֹנִים. וְלֹא כֹא הַפְּתוּב לְסֻתּוֹם אֵלָּא לְפָרִשׁ, וְאִם הָיוּ מְרַבִּים עֲלֵיהֶם שְׁמֵי שָׁנִים אוֹ יוֹתֵר הָיָה מִפְּרָשָׁם. וְעַל כִּרְחֻק אֵינָם יוֹמְרִים יוֹתֵר מִשָּׁנָה, הָרִי עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה. מִיָּד יֵצֵא מִשְׁם וְחֲזָר לְחִבְרוֹן, וְאוֹתָהּ שָׁנָה קוֹדֶמָה לְפָנֵי עֲקֻדָּתוֹ שֶׁל יִצְחָק שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים. כֹּךָ שְׁנוּיָה בְּסֻדָּר עוֹלָם.

שְׁבַעִי
פְּרִשְׁתַּת הָעֵקִידָה

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלִים נָסָה אֹת־
אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי:
וְהָיָה בְּתֵר פִּתְגָמֵיָא הָאֵלִין וַיִּי נָסִי יֵת אַבְרָהָם וַאֲמַר לִיָּה
אַבְרָהָם וַאֲמַר הָאָנָּא:

אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – יֵשׁ מְרַבּוּתֵּנוּ אוֹמְרִים: אַחֲרֵי דְבָרָיו שֶׁל שָׁטָן, שֶׁהִנֵּה מְקֻטְרָג וְאוֹמַר: מִכָּל סַעְדָּה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם, לֹא הִקְרִיב לְפָנָיו פֶּרֶךְ אֶחָד אוֹ אֵיל אֶחָד. אָמַר לוֹ: כְּלוּם עָשָׂה אֵלָּא בְּשִׁבִּיל בְּנוֹ? אֵלּוּ הֵייתִי אוֹמֵר לוֹ זָבַח אוֹתוֹ לְפָנֵי – לֹא הָיָה מֵעַכְבָּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אַחֲרֵי דְבָרָיו שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל, שֶׁהִנֵּה מִתְפָּאָר עַל יִצְחָק שֶׁמֶל כֵּן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְלֹא מִיָּחָה. אָמַר לוֹ יִצְחָק: בְּאַבְרָ אֶחָד אַתָּה מִקְרָאִי? אֵלּוּ אָמַר לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זָבַח עֲצָמָה לְפָנֵי – לֹא הֵייתִי מֵעַכְבָּ. **הִנֵּנִי** – כֹּךָ הִיא עֲנִיתָם שֶׁל חֲסִידִים, לְשׁוֹן עֲנָה הוּא וּלְשׁוֹן זְמוּן.

וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךְ אֶת־יִחִידְךָ אֲשֶׁר־אַהֲבָתָ אֹת־
יִצְחָק וְלֹךְ־לָךְ אֶל־אֶרֶץ הַמִּצְרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל
אַחַד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹיָה:
וַאֲמַר דְּבַר כַּעַן יֵת בְּרוּךְ יֵת יִחִידְךָ דְּרַחֲמִיתָא יֵת יִצְחָק
וַאיִזִּיל לָךְ לְאָרֶע פּוֹלְחָנָא וְאַסִּיקְהִי קֻדְמִי תַּמָּן לַעֲלֹתָא עַל
חַד מִן טוּרֵיָא דְּאִימַר לָךְ:

קַח נָא – אֵין "נָא" אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. אָמַר לוֹ: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, עֲמוּד לִי בְּהָה נְסִיּוֹן. שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: הָרַאשׁוֹנוֹת לֹא הָיָה כְּהֵן מִמֶּשׁ. **אֵת בְּנֶךְ** – אָמַר לוֹ: שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לִי. אָמַר לוֹ: "אֵת יִחִידְךָ". אָמַר לוֹ: זֶה יִחִיד לְאִמּוֹ, וְזֶה יִחִיד לְאִמּוֹ. אָמַר לוֹ: "אֲשֶׁר אַהֲבָתָ". אָמַר לוֹ: שְׁנֵיהֶם אֲנִי אוֹהֵב. אָמַר לוֹ: "אֵת יִצְחָק". וְלָמָּה לֹא גִלָּה לוֹ מִתַּחֲלָה? שֶׁלֹּא לְעַרְבָּבוּ פִּתְאוּם, וְתוֹזֵחַ דַּעְתּוֹ עֲלָיו וְתַטְרִף. וְכִדִּי לְחַבֵּב עֲלָיו אֵת הַמִּצְוָה, וְלָמַךְ לוֹ שֶׁכֶּר עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר. **אֶרֶץ הַמִּצְרִיָּה** – יְרוּשָׁלַיִם. וְכֵן בְּדִבְרֵי הַיָּמִים: "לְבָנוֹת אֵת בֵּית ה' בִּירוּשָׁלַיִם בְּהָר הַמִּצְרִיָּה". וּבְרַבּוּתֵּנוּ פִּרְשׁוּ: עַל שֵׁם שֶׁמִּשְׁם הוֹרָאָה יוֹצֵאָה לְיִשְׂרָאֵל. וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּמוֹ עַל שֵׁם עֲבוּדוֹת הַקְּטָרֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹר, נֶרֶד, וְשָׂאֵר בְּשָׂמִים. **וְהַעֲלֵהוּ** – לֹא אָמַר לוֹ "שִׁחֲטָהוּ", לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה חֲפִץ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁחֲטוֹ אֵלָּא לְהַעֲלֵהוּ לְהָר לַעֲשׂוֹתוֹ עוֹלָה. וּמִשְׁתַּעֲלֵהוּ אָמַר לוֹ הוֹרִידָהוּ. **אַחַד הַהָרִים** – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְהַא הַצְדִּיקִים וְאַחֲרַי כֹּךָ מַגִּלָּה לָהֶם. וְכֵל זֶה כְּדִי לְהַרְבּוֹת שְׁכָרָן. וְכֹן: "אֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ". וְכֵן בִּיּוֹנָה: "וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ אֵת הַקְרִיאָה".

וַיִּשְׁלֶם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־תַּמָּוֹ וַיִּלָּח אֶת־שָׁנֵי
נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עוֹלָה וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֵל־לֵהִים:
וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בַּצִּפּוּרָא וְנָרִיז יֵת חֲמָרִיָּה וְדְבַר יֵת תְּרִין
עוֹלִימוֹהִי עֲמִיָּה וַיֵּת יִצְחָק בְּרִיָּה וַצִּלַּח אָעִי לַעֲלֹתָא וַקֶּם
וַאֲזַל לְאַתְרָא דְּאָמַר לִיָּה יִי:

וַיִּשְׁלֶם – נִדְרָרָז לְמַצְוָה. וְיַחֲבֹשׁ – הוּא כַּעֲצָמוֹ. וְלֹא צוּה לְאַחַד מֵעַבְדָּיו, שֶׁהִתְהַבֵּה מִקְלָקֶלֶת הַשְׁוֹרָה. **אֵת שְׁנֵי נַעֲרָיו** – יִשְׁמַעֲאֵל וְאַלְיָעֶזֶר. שְׁאִין אֲדָם חָשׁוּב רִשְׁאִי לְצֵאת לְדָרֶךְ בְּלֹא שְׁנֵי אָנָשִׁים, שְׁאִם יִצְטָרֵף הָאֶחָד לְנִקְבִּיו וְיִתְרַחֵק, יִהְיֶה הַשְׁנִי עִמּוֹ. וַיִּבְקַע – תַּרְגוּם "וַצִּלַּח", כְּמוֹ: "וַצִּלְחוּ הַיָּרְדֵּן" – לְשׁוֹן בְּקוּעַ, פִּינְדַר "אֵל בָּלַע" ז.

בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-הַמָּקוֹם מֵרָחֹק:	בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-הַמָּקוֹם מֵרָחֹק:
בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי – לָמָּה אַחֵר מִלִּקְרֹאוֹתוֹ מִיָּד? כִּדִּי שְׂלֹא יֵאמְרוּ: הִמָּמּוּ וַעֲרַבְבוּ פֶתָאוֹם וּטְרַף דַּעְתּוֹ, וְאֵלּוּ הָיָה לוֹ שְׁהוּת לְהַמְלִיךְ אֵל לְבֹ – לֹא הָיָה עוֹשֶׂה. וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם – רָצָה עָנָן קָשׁוּר עַל הַהָר.	
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְשְׁבוּ-לָכֶם פֹּה עִם-הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרַר נִלְכָּה עַד-כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְשְׁבוּ-לָכֶם פֹּה עִם-הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרַר נִלְכָּה עַד-כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם:
עַד כֹּה – כְּלוֹמֵר: דֶּרֶךְ מוֹעֵט לְמָקוֹם אֲשֶׁר לְפָנָיו. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: אֶרְצָה הֵיכָן הוּא מֵה שְׁאֹמֵר לִי הַמָּקוֹם "כֹּה יִהְיֶה זֶרַעךָ". וְנִשְׁוֹבָה – תִּנָּבֵא שֶׁיִּשְׁוֹבוּ שְׁנֵיהֶם.	
וַיָּסִיב אַבְרָהָם יָת אֵעִי דַעְלָתָא וְשׁוּי עַל יִצְחָק בְּרִיה וַיְסִיב בִּידֵיהָ יָת אִישְׁתָּא וְיָת סַכִּינָא וְאַזְלוּ תַרְוִיהוֹן כַּתְּדָא:	וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-עַצְמֵי הָעֵלָה וַיִּשְׂם עַל-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת-הָאֵשׁ וְאֶת-הַמֶּאֱכָלֶת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
הַמֶּאֱכָלֶת – סַכִּין, עַל שֵׁם שְׁאוֹכֵלֶת אֶת הַבָּשָׂר כְּמָה דְּתִימָא: "וְחִרְבִּי תֹאכַל בָּשָׂר"; וְשִׁמְכָשֶׁרֶת בָּשָׂר לֹאכִילָהּ. דְּבָר אַחֵר: זֹאת נִקְרָאת "מֶאֱכָלֶת" עַל שֵׁם שִׁישְׁרָאֵל אוֹכֵלִים מִמֶּן שְׂכָרָהּ. וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו – אַבְרָהָם שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שְׁהוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת בְּנוֹ, הָיָה הוֹלֵךְ בְּרִצּוֹן וְשִׁמְחָה כִּי־יִצְחָק שְׂלֹא הָיָה מְרַגֵּשׁ בְּדַבָּר.	
וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַנֶּעֱצִים וְאִנִּי הַשֵּׁה לָעֵלָה:	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַנֶּעֱצִים וְאִנִּי הַשֵּׁה לָעֵלָה:
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ גָּלִי אִמְרָא לַעְלָתָא בְּרִי וְאַזְלוּ תַרְוִיהוֹן כַּתְּדָא:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-לֵהִים יִרְאֵה-לּוֹ הַשֵּׁה לָעֵלָה בְּנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
יִרְאֵה לּוֹ הַשֵּׁה – כְּלוֹמֵר: יִרְאֵה וַיִּבְסֵר לוֹ הַשֵּׁה. וְאִם אֵין שֵׁה: לַעְלָה בְּנִי!	
וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ הָאֵל-לֵהִים וַיָּבֹן שָׁם אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הַנֶּעֱצִים וַיַּעֲקֹל אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים:	וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ הָאֵל-לֵהִים וַיָּבֹן שָׁם אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הַנֶּעֱצִים וַיַּעֲקֹל אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים:
וַיַּעֲקֹד – יָדָיו וּרְגָלָיו מֵאַחֲזָרָיו. הַיָּדִים וְהַרְגָּלִים בְּיָסֵד הֵיא עֲקֻדָּה. וְהוּא לְשׁוֹן "עֲקֻדִּים" שֶׁהָיוּ קוֹרְסִלֵּיהֶם לְבָנִים, מָקוֹם שֶׁעוֹקְדִים אוֹתוֹן בּוֹ הָיָה נִכְרִי.	
וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׁחֹט אֶת-בְּנוֹ:	וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׁחֹט אֶת-בְּנוֹ:
וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֶּאךָ י-הוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי:	וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֶּאךָ י-הוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי:
אַבְרָהָם אַבְרָהָם – לְשׁוֹן חֲבֵה הוּא, שְׂכּוֹפֵל אֶת שְׁמוֹ.	
וַיֹּאמֶר אֶל-תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱרַר וְאֶל-תַּעֲשֵׂשׁ לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֲתָה יִדְעָתִי כִּי-יִרְאֵה אֵל-לֵהִים אֹתָהּ וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יִצְחָק מִמֶּנִּי:	וַיֹּאמֶר אֶל-תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱרַר וְאֶל-תַּעֲשֵׂשׁ לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֲתָה יִדְעָתִי כִּי-יִרְאֵה אֵל-לֵהִים אֹתָהּ וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יִצְחָק מִמֶּנִּי:
אֶל תְּשַׁלַּח – לִשְׁחוֹט. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן לִחְנֹם בְּאֵתִי לְכֹאן, אֶעֱשֶׂה בּוֹ חֲבֵלָה וְאוֹצִיא מִמֶּנּוּ מַעַט דָּם! אָמַר לוֹ: אֶל תַּעֲשֵׂשׁ לוֹ מֵאוֹמָה – אֶל תַּעֲשֵׂשׁ בּוֹ מוֹם. כִּי עֲתָה יִדְעָתִי – אָמַר רַבִּי אַבְא, אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: אֶפְרַשׁ לְפָנֶיךָ אֶת שִׁיחִתִּי. אֶתְמוֹל אִמְרַתְּ לִי: "כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע". וְחֲזַרְתָּ וְאָמַרְתָּ: "קוֹחַ נָא אֶת בְּנֶךָ". עֲקֹשְׁיוֹ אֹתָהּ אוֹמֵר לִי: "אֶל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱרַר!" אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: "לֹא אֲחַלֵּל בְּרִיתִי, וּמוֹצֵא שְׂפָתִי לֹא אֲשַׁנֶּה!" כְּשֶׁאִמְרַתִּי לָךְ "קוֹחַ" – מוֹצֵא שְׂפָתִי לֹא אֲשַׁנֶּה, לֹא אִמְרַתִּי לָךְ "שְׁחַטְהוּ" אֶלָּא "הַעֲלֵהוּ". אִסְקַמְתִּיהּ, אִתְמַתִּיהּ! כִּי עֲתָה יִדְעָתִי – מַעֲתָה יֵשׁ לִי מֵה לְהַשִּׁיב לְשֹׁטֵן וְלֹאמוֹת, הַתְּמָהִים מֵה הִיא חֲבַתִּי אֶצְלָךְ: יֵשׁ לִי פֶתַח וְכָה עֲקֹשְׁיוֹ, שְׂרֹאִים "כִּי יִרְאֵה אֵל-לֵהִים אֹתָהּ".	
וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה-אֵיל אֲחֵר נֹאֲחָז בַּסָּבִף בְּקִרְגָּיו וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לָעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ:	וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה-אֵיל אֲחֵר נֹאֲחָז בַּסָּבִף בְּקִרְגָּיו וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לָעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ:
וְהִנֵּה אֵיל – מוֹכֵן הָיָה לְכָךְ מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. אַחֵר – אַחֲרֵי שְׁאֹמֵר לוֹ הַמֶּלֶאךָ "אֶל תְּשַׁלַּח יָדְךָ", רָאֵהוּ כְּשֶׁהוּא נֹאֲחָז. וְהוּא שְׁמִתְרַגְמִינָן: "וַיִּזְקַף אַבְרָהָם יָת עֵינֹהִי כִּמְר אֵלִין". בַּסָּבִף – אֵילָן. בְּקִרְגָּיו – שֶׁהָיָה רִץ אֶצֶל אַבְרָהָם, וְהִשְׁטֵן סוֹכְכּוֹ וּמַעֲרַבְכּוֹ בְּאֵילָנוֹת. תַּחַת בְּנוֹ – מֵאַחֵר שֶׁכָּתוּב "וַיַּעֲלֵהוּ לָעֵלָה", יִזְקַף אַבְרָהָם יָת עֵינֹהִי כִּמְר אֵלִין.	

לא חסר המקרא כלום, מהו "תחת בנו"? על כל עבודה שעשה ממנו ה'ה מתפלל ואומר: יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן.

ויקרא אברהם שם-המקום ההוא י-הנה ויראה אשר יאמר היום בהר י-הנה יראה:
ופלח וצלי אברהם תמן באתרא ההוא אמר קדם יי הכא יהון פלחין דריא בכין יתאמר ביומא הדין בטורא הדין אברהם קדם יי פלח:

ה' יראה – פשוטו כמרגומו: ה' יבסר ויראה לו את המקום הנה להשרות בו שכנתו, ולהקריב כאן קרבנות. **אשר יאמר היום** – שיאמרו לימי הדורות עליו: בהר זה "יראה" הקדוש ברוך הוא לעמו. **היום** – היםים העתידין, כמו "עד היום הנה" שבכל המקרא. שכל הדורות הבאים מקוראים את המקרא הנה אומרים: "עד היום הנה" על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה: "ה' יראה" עקדה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר "היום הנה", בכל דורות הבאים, "בהר ה' יראה" אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

ויקרא מלאך י-הנה אל-אברהם שנית מן-השמים:
ויאמר בי נשבעתי נאמ-י-הנה כי יען אשר עלשית את הדבר הנה ולא חשכת את-בנה את-יחידה:
ואמר במימרי קיימית אמר יי ארי חלה דעבדתא ית פתגמא הדין ולא מנעמא ית ברך ית יחידה:

פי-ברך אברכך והרבה ארבה את-זרעך פכוכבי השמים וכחול אשר על-שפת הים וירש זרעך את שער איביו:
ארי ברךא אברכנך ואסגאה אסגי ית בנך פכוכבי שמיא וכחלא דעל פיה ימא ויירתון בנך ית קרוי סנאיהון:

ברך אברכך – אסת לאב ואסת לבן. **והרבה ארבה** – אסת לאב ואסת לבן.
והתברכו בזרעך כל גויי הארץ לעב אשר שמעת בקלי:
ויתברכו בדיל בנך כל עממי ארעא חלה דקבילתא למימרי:

וישב אברהם אל-נערו ויקמו וילכו יחדו אל-באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:
ותב אברהם לות עולימוהי וקמו ואזלו פתדא לבאר שבע ויטיב אברהם בבאר שבע:

וישב אברהם בבאר שבע – לא ישיבה ממש, שהרי בחברון ה'ה יושב. שמים עשרה שנים לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר: "ונגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים" – מרבים משל חברון הראשונים, והם עשרים ויש שנה כמו שפרשנו למעלה.

ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גסההוא בנים לנחור אחיה:
והנה בתר פתגמיא האלין ואתחנא לאברהם למימר הא ילידת מלכה אף היא בנין לנחור אחיה:

אחרי הדברים האלה ויגד... – בשובו מהר המזריה ה'ה אברהם מהרהר במבנות ענר אשכול וממרא! בשור הקדוש ברוך הוא שנוקדה רבקה בת זוגו. וזהו **הדברים האלה** – הרהורי דברים שהיו על ידי העקדה. **גם הוא** – אף היא השותה משפחותיה למשפחות אברהם, שמים עשרה. מה אברהם שנים עשר שבטים, שיצאו מעלב שמונה בני הגבירות וארבעה בני שפחות, אף אלו שמונה בני גבירות וארבעה בני פלגש.

את-עויץ בכרו ואת-בוז אחיו ואת-קמואל אבי ארם:
ית עויץ בוכריה וית בוז אחוהי וית קמואל אבוהי דארם:

ואת-פשד ואת-חזו ואת-פלדש ואת-ידלה ואת בתואל:
וית פשד וית חזו וית פלדש וית ידלה וית בתואל:

ובתואל ילד את-רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם:
ובתואל אוליד ית רבקה תמנא אלין ילידת מלכה לנחור אחוהי דאברהם:

ובתואל ילד את רבקה – כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה.

ופילגשו ושמיה ראומה ותלד גסההוא את-טבח ואת-גחם ואת-תחש ואת-מעכה:
ולחינתיה ושמיה ראומה וילידת אף היא ית טבח וית גחם וית תחש וית מעכה:

זְכָרְיָה

א «בַּחֲדָשׁ הַשְּׁמִינִי בַשָּׁנָה שְׁתֵּיתִים לְדַרְיוֹשׁ הָיָה דְּבַר־יְיָ הָיָה אֶל־זְכָרְיָה בֶן־בִּרְכִּיָּה בֶן־עֲדֹ הַנְּבִיא לֵאמֹר: קֶצֶף יְיָ הָיָה עַל־אֲבוֹתֵיכֶם קֶצֶף: וַאֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת שׁוּבוּ אֵלַי נָאִם יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת וְאָשׁוּב אֲלֵיכֶם אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת: וְאֶל־תִּהְיוּ כְּאֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר קָרְאוּ־אֲלֵיהֶם הַנְּבִיאִים הָרַאשׁוֹנִים לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת שׁוּבוּ נָא מִדְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם הָרָעִים וְלֹא שְׁמַעוּ וְלֹא־הִקְשִׁיבוּ אֵלַי נָאִם־יְיָ הָיָה: וְאֲבוֹתֵיכֶם אֵיךְ־הָיָה וְהַנְּבִיאִים הִלְעוּלָם יַחֲיוּ: וְאָדָּא דְּבַר־יְיָ וְחִלִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־עַבְדִּי הַנְּבִיאִים הַלֹּא הַשִּׁיגוּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשׁוּבוּ וַיֹּאמְרוּ כֹּאֲשֶׁר זָמַם יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת לַעֲשׂוֹת לָנוּ כְּדַרְכֵּינוּ וּכְמַעַלְלֵינוּ כֹּן עָשָׂה אִתָּנוּ: בְּיוֹם עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַעֲשֻׁתִּי־עֲשׂוֹר חֲדָשׁ הוּא־חֲדָשׁ שִׁבְטִי בַשָּׁנָה שְׁתֵּיתִים לְדַרְיוֹשׁ הָיָה דְּבַר־יְיָ הָיָה אֶל־זְכָרְיָה בֶן־בִּרְכִּיָּה בֶן־עֲדֹ הַנְּבִיא לֵאמֹר: הִרְאִיתִי וְהִלֵּילָה וְהִנֵּה־אִישׁ רֹכֵב עַל־סוּס אָדָם וְהוּא עֹמֵד בֵּין הַהַדְסִים אֲשֶׁר בַּמַּצְלָה וְאֶחָדֵיהֶם סוּסִים אֲדָמִים שָׂרָקִים וּלְבָנִים: וַאֲמַר מֶה־אֵלֶּה אֲדַגִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי אֲנִי אֶרְאֶךָ מֶה־הִמָּה אֵלֶּה: וַיַּעַן הָאִישׁ הָעֹמֵד בֵּין־הַהַדְסִים וַיֹּאמֶר אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁלַח יְיָ הָיָה לְהַתְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ: וַיַּעַן אֶת־מַלְאָךְ יְיָ הָיָה הָעֹמֵד בֵּין הַהַדְסִים וַיֹּאמְרוּ הִתְהַלֵּכְנוּ בָּאָרֶץ וְהִנֵּה כָּל־הָאָרֶץ יִשְׁבֶּת וְשָׁקֶטָה: וַיַּעַן מַלְאָךְ־יְיָ הָיָה וַיֹּאמֶר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת עַד־מָתִי אִתָּה לֹא־תִרְחַם אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֵת עַרְיָ יְהוּדָה אֲשֶׁר זַעַמְתָּה זֶה שְׁבָעִים שָׁנָה: וַיַּעַן יְיָ הָיָה אֶת־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי דְּבָרִים טוֹבִים דְּבָרִים נְחֻמִּים: וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי קָרָא לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת קִנְיַתִּי לִירוּשָׁלַם וּלְצִיּוֹן קִנְיַתִּי גְדוּלָּה: וַיִּקְצֹף גְּדוּלִּי אֲנִי קֶצֶף עַל־הַגּוֹיִם הַשְּׂאֻנָּגִים אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִי מֵעַט וְהִמָּה עֲזָרוּ לְרָעָה: וַיִּלְכֹּן כֹּה־אָמַר יְיָ הָיָה שְׁבִיתִי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבְנֶה בָּהּ נָאִם יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת וְקוּ יִנָּשֶׂה עַל־יְרוּשָׁלַם: וַיִּעוֹד וְקָרָא לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת עוֹד תִּפּוּצְאָנָה עַרְיָ

מֵטוֹב וְנָחֵם יְיָ הָיָה עוֹד אֶת־צִיּוֹן וּבְחָר עוֹד בִּירוּשָׁלַם:

ב «וַאֲשָׁא אֶת־עֵינַי וַאֲרָא וְהִנֵּה אַרְבַּע קַרְנוֹת: וַאֲמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי מֶה־אֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֵלַי אֵלֶּה הַקַּרְנוֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת־יְהוּדָה אֶת־יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַם: וַיִּרְאֵנִי יְיָ הָיָה אַרְבָּעָה תְּרָשִׁים: וַאֲמַר מֶה אֵלֶּה בָּאִים לַעֲשׂוֹת וַיֹּאמֶר לֵאמֹר אֵלֶּה הַקַּרְנוֹת אֲשֶׁר־זָרוּ אֶת־יְהוּדָה כְּפִי־אִישׁ לֹא־נִשְׂא רֹאשׁוֹ וַיָּבֹאוּ אֵלֶּה לְהַתְּרִיד אֹתָם לִידֹּת אֶת־קַרְנוֹת הַגּוֹיִם הַנִּשְׂאִים קָרוּ אֶל־אָרֶץ יְהוּדָה לְזִרוּתָהּ: וַאֲשָׁא עֵינַי וַאֲרָא וְהִנֵּה־אִישׁ וּבִידּוֹ תָּבַל מִדָּה: וַאֲמַר אָנָּה אִתָּה הִלֵּךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי לְמַד אֶת־יְרוּשָׁלַם לְרֹאשׁוֹת כְּמֶה־רַחֲמָהּ וְכִמָּה אֶרְכָּהּ: וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי יָצָא וּמַלְאָךְ אֲחֵר יָצָא לְקִרְיַת־יְרוּשָׁלַם אֵלּוֹ רֵץ דְּבַר אֶל־הַנְּעָר הַלֵּז לֵאמֹר פְּרוּזוֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַם מֵרַב אָדָם וּבִהְמָה בְּתוֹכָהּ: וַאֲנִי אֶהְיֶה־לָּהּ נָאִם־יְיָ הָיָה חֲמוּמָה אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ: הָיָה הָיָה וַיִּסּוּ מֵאָרֶץ צָפוֹן נָאִם־יְיָ הָיָה כִּי כֹּה־אֶרְבָּע רִוחוֹת הַשָּׁמַיִם פָּרְשׁוּתִי אֲתֶכֶם נָאִם־יְיָ הָיָה: וְהָיָה צִיּוֹן הַמְּלֵטִי יוֹשֶׁבֶת בְּת־בְּבֵל: וְכִי כֹה אָמַר יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת אַחֵר כְּבוֹד שְׁלַחְנִי אֶל־הַגּוֹיִם הַשְּׁלָלִים אֲתֶכֶם כִּי הִנֵּה בָכֶם נִגַּע בְּבִית עֵינֵינוּ: וְכִי הִנֵּה מִגִּיף אֶת־יְדֵי עַלְיָהֶם וְהָיוּ שְׁלָל לְעַבְדֵיהֶם וַיִּדְעָתָם כִּי־יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת שְׁלַחְנִי: וְרָגִי וְשִׁמְחִי בְּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּה־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ נָאִם־יְיָ הָיָה: וַיִּנְלֹוּ גּוֹלִים רַבִּים אֶל־יְיָ הָיָה בְּיוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעָתָ כִּי־יְיָ הָיָה צָדָה בָּאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלַיִךְ: וַיִּנְחַל יְיָ הָיָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבְחָר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: וְהָיָה כָּל־בָּשָׂר מִפָּנַי יְיָ הָיָה כִּי נִעֹר מִמַּעַן קֹדֶשׁוֹ:

ג «וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְיָ הָיָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשַׁטָּנוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ הָיָה אֶל־הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר יְיָ הָיָה בְּךָ הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר יְיָ הָיָה בְּךָ הַבְּחָר בִּירוּשָׁלַם הָלֹא זֶה אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים

לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ויאמר ישימו צניף טהור על-ראשו וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשוהו בגדים ומלאך י-הוה עמד: ויפל מלאך י-הוה ביהושע לאמר: פה-אמר י-הוה צ-באות אם-בדרך תלך ואם את-משמרתי תשמר וגם-אתה תדון את-ביתי וגם תשמר את-חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: שמע-נא יהושע! הפקן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כיי-אנשי מופת המה כיי-הנני מביא את-עבדי צמח: כי! הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח מפתח פתחה נאם י-הוה צ-באות ומשתי את-עון הארץ-ההיא ביום אחד: ביום ההוא נאם י-הוה צ-באות תקראו איש לרעהו אל-תסת גפן ואל-תסת תאנה:

ד וישוב המלאך הדבר כי ויעירני כאיש אשר-יעור משנתו: ויאמר אלי מה אתה ראה ויאמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על-ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על-ראשה: ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ואען ויאמר אל-המלאך הדבר כי לאמר מה-אלה אדני: וינען המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלא ידעת מה-המה אלה ואמר לא אדני: וינען ויאמר אלי לאמר זה דבר-י-הוה אל-זרבל לאמר לא בחיל ולא בלח כי אם-ברוחי אמר י-הוה צ-באות: מי-אתה הר-הגדול לפני זרבל למישור והוציא את-האבן הראשה תשא אות חן לה: ויהי דבר-י-הוה אלי לאמר: ידני זרבל יסדו הבית הזה וידיו תבצענה וידעת כיי-הנה צ-באות שלחני אליכם: כי מי בז ליום קטנות ושמוחו וראו את-האבן הבדיל ביד זרבל שבעה-אלה עיני י-הוה המה משוטטים בכל-הארץ: ואען ויאמר אליו מה-שני הזיתים האלה על-ימין המנורה ועל-שמאלה: ואען שנית ואמר אליו מה-שתי שכלי הזיתים אשר ביד שני צנתרות הזהב המריקים מעליהם הזהב: ויאמר אלי לאמר

הלא ידעת מה-אלה ואמר לא אדני: ויאמר אלה שני בגי-היצהר העמדים על-אדון כל-הארץ:

ה ויאשוב ואשא עיני ואראה והנה מגלה עפה: ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר אני ראה מגלה עפה ארפה עשרים באמה ורחבה עשר באמה: ויאמר אלי זאת האלה היוצאת על-פני כל-הארץ כי כל-הגנב מזה כמזה נקה וכל-הנשבע מזה כמזה נקה: היוצאתיה נאם י-הוה צ-באות ובאה אל-בית הגנב ואל-בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת-עציו ואת-אבניו: ויצא המלאך הדבר כי ויאמר אלי שוא נא עיניך וראה מה היוצאת הזאת: ויאמר מה-היא ויאמר זאת האיפה היוצאת ויאמר זאת עינם בכל-הארץ: והנה כפר עפרת נשאת וזאת אשה אחת יושבת בתוך האיפה: ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל-תוך האיפה וישלך את-אבן העופרת אל-פיה: ויאשא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה את-האיפה בין הארץ ובין השמים: ויאמר אל-המלאך הדבר כי אנה המה מולכות את-האיפה: ויאמר אלי לבנות-לה בית בארץ שנער והוכן והניחה שם על-מכנתה: ו ויאשוב ואשא עיני ואראה והנה ארבע מרפבות יצאות מבין שני הקרים והקרים הרי נחשת: במרפבה הראשנה סוסים אדמים ובמרפבה השנית סוסים שחורים: ובמרפבה השלישית סוסים לבנים ובמרפבה הרבעית סוסים ברדים אמצים: ואען ויאמר אל-המלאך הדבר כי מה-אלה אדני: וינען המלאך ויאמר אלי אלה ארבע רוחות השמים יוצאות מהתנצב על-אדון כל-הארץ: ואשר-בה הסוסים השחורים יצאים אל-ארץ צפון והלבנים יצאו אל-אחריהם והברדים יצאו אל-ארץ התימן: והאמצים יצאו ויבקשו ללכת להתהלך בארץ ויאמר לכו התהלכו בארץ ותתהלכנה בארץ: וינעק אתי וידבר אלי לאמר ראה היוצאים אל-ארץ צפון הניחו את-רוחי

בְּאֶרֶץ צָפוֹן: וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: לְקוֹחַ מֵאֵת הַגּוֹלָה מִחֻלְדִּי וּמֵאֵת טוֹבִיָּה וּמֵאֵת יִדְעִיָּה וּבֵאתָ אִתָּהּ בְּיוֹם הַהוּא וּבֵאתָ בֵּית יִשְׁשִׁיָּה בֶן-צִפְנָנִיָּה אֲשֶׁר-בָּאוּ מִבָּבֶל: וְלִקְחָתָהּ כֶּסֶף-וְזָהָב וְעָשִׂיתָ עֲטֹרוֹת וְשִׁמְתָהּ בְּרֹאשׁ יְהוֹשָׁע בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל: וְאַמְרָתָה אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה צ-בָאוֹת לֵאמֹר הִנֵּה-אִישׁ צֶמַח שְׁמוֹ וּמִתְחַתֵּיו יִצְמָח וּבְנָה אֶת-הַיִּכָּל י-הוָה: וְיִהְיֶה יְבִנָּה אֶת-הַיִּכָּל י-הוָה וְהוּא יִשְׂאָה הוּד וַיָּשֶׁב וּמָשַׁל עַל-כְּסָאוֹ וְהָיָה כֹהֵן עַל-כֶּסֶף וְעָצָת שְׁלוֹם תִּהְיֶה בֵּין שְׂנֵיהֶם: וְהָעֲטוֹת תִּהְיֶה לְחֹלֶם וּלְטוֹבִיָּה וּלְיִדְעִיָּה וּלְחֹן בֶּן-צִפְנָנִיָּה לְזַכָּרוֹן בְּהַיִּכָּל י-הוָה: וְיִרְחוּקִים יָבֹאוּ וּבְנוּ בְּהַיִּכָּל י-הוָה וַיִּדְעָתֶם כִּי-י-הוָה צ-בָאוֹת שִׁלַּחְנִי אֵלֵיכֶם וְהָיָה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּן בְּקוֹל י-הוָה א-לֵהֵיכֶם:

ז וַיְהִי בַשָּׁנָה אַרְבַּע לְדַרְגֻּשׁ הַמֶּלֶךְ הָיָה דְבַר-יְהוָה אֶל-זַכְרְיָה בְּאֶרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּכֶסֶלוֹ: וַיִּשְׁלַח בֵּית-אֵל שְׂרָאָצָר וְרָגִם מֶלֶךְ וְאַנְשָׁיו לְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי י-הוָה: לֵאמֹר אֶל-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר לְבֵית-יְהוָה צ-בָאוֹת וְאֶל-הַנְּבִיאִים לֵאמֹר הֲאִבְכֶּה בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הַנֶּזֶר כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֶה כִּמָּה שָׁנִים: וַיְהִי דְבַר-יְהוָה צ-בָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: אֲמַרְ אֶל-כָּל-עַם הָאָרֶץ וְאֶל-הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר כִּי-צִמְתֶּם וְסָפוּד בַּחֲמִישִׁי וּבִשְׁבִיעִי וְזֶה שִׁבְעִים שָׁנָה הָצוּם צִמְתִּנִּי אָנִי: וְכִי תֹאכְלוּ וְכִי תִשְׁתּוּ הֲלוֹא אַתֶּם הָאֲכָלִים וְאַתֶּם הַשֹּׁתִים: הֲלוֹא אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא י-הוָה בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בַּהֲיוֹת יְרוּשָׁלַם יֹשֶׁבֶת וְשָׁלוֹה וְעָרִיָּה סְבִיבָתֶיהָ וְהַגֶּגֶב וְהַשְּׂפֵלָה יֹשֵׁב: וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-זַכְרְיָה לֵאמֹר: כֹּה אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת לֵאמֹר מִשְׁפָּט אָמַת שְׁפֹטוּ וְחָסְדוֹ וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו: וְאַל־מָנָה וַיְתוֹם גֵּר וְעָנִי אֶל-תַּעֲשֹׂקוֹ וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל-תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם: וַיִּמָּאֲנוּ לְהַקְשִׁיב וַיִּתְּנוּ כְּתָף סָרְרַת וְאַזְנוֹתֵיהֶם הִכְבִּידוּ מִשְׁמוּעַ: וְלִפְנֵי שְׁמוֹ שְׁמִיר מִשְׁמוּעַ אֶת-הַתּוֹרָה וְאֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח י-הוָה צ-בָאוֹת בְּרוּחוֹ בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל מֵאֵת י-הוָה צ-בָאוֹת: וַיְהִי

כַּאֲשֶׁר-קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ כִּן יִקְרְאוּ וְלֹא אֲשַׁמְעַ אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת: וְאַסְעֹרֶם עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם וְהָאָרֶץ נִשְׁמָה אַחֲרֵיהֶם מֵעֵבֶר וּמִשָּׁב וַיִּשְׁימוּ אָרֶץ-תְּמַדָּה לְשִׁמָּה:

הלכות טוען ונטען פרק טז

טז, א ראובן שמכר שדה לשמעון, והיה לוי מעדי השטר, ובא לוי לערער על השדה, ולטען שראובן גזל אותה ממנו אין שומעין לו, ואין משגיחין על ראיות שיביא על אותה שדה, וחרי אבד כל זכותו: שאומרין לו היאך תעיד על המכר, ותחזור ותערער.

טז, ב וכן אם העיד לוי בשטר שכתוב בו השדה הפלוגית שלראובן מצד מזרח, או מערב הואיל ועשה השדה סימן לאחר, והעיד בשטר אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער: שאומרין לו היאך תעיד בשטר זה שכתוב בו השדה הזאת מצד פלוגי, ותחזור ותערער עליה.

טז, ג טען העד ואמר, תלם אחד הוא שעשיתי סימן ולא כל השדה, ואותו התלם הסמוך למצר בלבד, הוא שלראובן חרי זו טענה הנשמעת; ויש לו לערר על כל השדה, חוץ מאותו התלם.

טז, ד אין כל הדברים אמורים, אלא באחד מעדי השטר שבא לערער. אבל הדין שקנים השטר יש לו לערער, מפני שיכול לטען ולומר, לא ידעתי מה היה כתוב בשטר: מפני שיש לדינן לקנים את השטר, אף על פי שלא קראוהו. אבל העדים אין חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו בלשון ודקדקו בו.

טז, ה בא שמעון, ונמלך בלוי ואמר לו, חריני קונה שדה פלוגית מראובן, בעצתך שנקנה אותה, אמר לו לוי לך וקנה, טובה היא יש לו ללוי לערער עליה, ולא אבד את זכותו: שחרי לא עשה מעשה; ויש לו לומר רצוני היה שתצא מתחת יד ראובן שהוא

אלם, כדי שאתבענה בדין ואקח שדי.

טז, ו ראובן שערער על שמעון, ושמעון אומר איני יודע מה אתה סה, אלא שדה זו מלוי לקחתיה, וחרי עדים שאכלתיה שני חזקה אמר לו ראובן וחרי יש לי עדים שבערב באת אלי ואמרת לי, מכר לי שדה זו אין זו ראיה; ויש לשמעון לומר רציתי לקנות ממך, כדי שלא תערער ולא תטריחני בדין, אף על פי שאיני יודע אם היא לך, או אינה. וכן כל פיוצא בזה. ואם לא טען שמעון טענה זו, אין טוענין לו.

טז, ז ראובן שערער על שמעון, והביא עדים ששדה זו שלו, ושמעון שבתוכה טוען, אתה מכרתה לי ואכלתיה שני חזקה, וראובן אומר, גזל אכלת בין שלא היו שם עדים שאכל כלל, בין שהיה שם עד אחד שאכלה שלוש שנים אינו חייב להחזיר הפרות שאכל, שחרי הוא אומר שלי אכלתי; ואין עליו עדים שמחזירין אותו בפרות, שחרי מעצמו חודה. וזה העד שהעיד שאכלה שלוש שנים, ליפות בוחו שלאוכל הוא בא, ואלו היה עמו אחר, היתה השדה עומדת בידו. לפיכך ישבע ראובן הסת שלא מכר, ותחזור לו השדה; וישבע שמעון הסת שאינו חייב לו כלום בפרות שאכל, ויפטר.

טז, ח היו שני עדים מעידים על שמעון שאכלה פחות משני חזקה, וחזיר כל הפרות שאכל. ואפלו היה עד אחד חייב להחזיר על פיו, שחרי אינו מבחיש העד, אלא אומר אמת העיד ואכלתי שתי שנים, ושלי אכלתי; ונמצא מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשילם.

טז, ט כל המחזיר להחזיר הפרות אם לא היו ידועין, ואין בית דין יכולין לשער אותן בשכר הכתים וכיוצא בו שהוא ידוע, אלא היו פרות אילן או פרות שדה, שאינן ידועין הואיל ואין כאן טענה ודאית, ישלם מה שיודה בו שאכלו; ומחרימין על מי שאכל יותר, ולא ישלם.

טז, י כל המחזיר קרקע מתחת ידו אם שכרה לאחרים פשהיה מחזיק בה, והיו השוכרין קימין מוציאין מהן השכר פעם שניה, ונותנין לבעל הקרקע; וחוזרין ותובעין זה ששכר להם, מקום שאינו שלו.

טז, יא אסור לאדם לטען טענת שקר, כדי לענות הדין או כדי לעכבו. ביצד: היה נושה בחברו מנה לא וטעננו במאתים, כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה. היה נושה בו מנה, וטעננו מאתים לא יאמר אכפר בכל בבית דין ואודה לו במנה ביני לבינו, כדי שלא אתחייב לו שבועה.

טז, יב היו שלושה נושין מנה מנה באחד, וכפר בהן לא יהיה אחד תובע, ושנים מעידים, וכשיוציאו ממנו, יחלקו. ועל דברים אלו וכיוצא בהן, הזהיר הכותב ואמר "מדבר שקר, תרחק".

הלכות נחלות

מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות נחלות פרק א

א, א סדר נחלות כך הוא: מי שמת יירשנהו בנים, והם קודמין לכל; והזכרים קודמין לנקבות, בכל מקום אין לנקבה עם הזכר, ירשה. אם אין לו בנים, יירשנו אביו; ואין האם יורשת את בניה, ודבר זה מפי הקבלה. וכל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו קודמין.

א, ב לפיכך מי שמת, בין איש בין אשה אם הניח בן, יורש הכל. לא נמצא לו בן בעולם, מעינין על זרעו שלבן: אם נמצא לבנו זרע, בין זכרים בין נקבות אפלו בת בת בנו, עד סוף העולם היא תירש את הכל. לא נמצא לו זרע בן, חוזרין אצל הבת.

א, ג היתה לו בת, תירש את הכל. לא נמצאת לו בת בעולם, מעינין על זרע הבת: אם נמצא לה זרע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף העולם הוא יורש הכל. לא נמצא לו זרע בת, חוזרת תירשנה לאביו.

א, ד אם לא היה אביו קנים מעינין על זרע האב, שחן אחי המת: נמצא לו אח או זרע אח, יורש הכל. ואם לאו, חוזרין אצל האחות: נמצאת לו אחות או זרעה, יירשו הכל. ואם לא נמצא לו זרע אחים הואיל ואין לאב זרע, תחזור תירשנה לאבי האב.

א, ה לא היה אבי האב קנים מעינין על זרעו שלאבי האב, שחן אחי אביו שלמת; והזכרים קודמין לנקבות, וזרען שלזכרים קודמין לנקבות, כמו שהיה הדין בזרעו שלמת עצמו. לא נמצאו אחים לאביו, לא הם ולא זרען תחזור תירשנה לאבי האב. ועל הדרך הזאת נחלה ממשמששת ועולה, עד ראובן.

א, ו נמצאת אומר הפן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו שלבן קודמין לבת. והבת קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם לאחי המת,

מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ יוֹצְאֵי יִרְכּוֹ. וְהָאֵח קוֹדֵם לְאַחֹת,
וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוֹ שְׁלֹאֵח קוֹדֵמִין לְאַחֹת.
וְאַחֹת קוֹדֶמֶת לְאָבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוֹ
קוֹדֵמִין לְאָבִי אָבִיהָ.

א, וְאָבִי הָאָב קוֹדֵם לְאָחִי אָבִיו שְׁלֵמֶת, וְאָחִי
אָבִיו קוֹדֵם לְאַחֹת אָבִיו, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוֹ
שְׁלֹאֵחִי אָבִיו קוֹדֵמִין לְאַחֹת אָבִיו, וְאַחֹת
אָבִיו קוֹדֶמֶת לְאָבִי אָבִי אָבִיו שְׁלֵמֶת, וְכֵן
כָּל יוֹצְאֵי יִרְכּוֹ שְׁלֹאֵחֹת אָבִיו קוֹדֵמִין לְאָבִי
אָבִי אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוֹלֵךְ וְעוֹלָה, עַד רֹאשׁ
הַדּוֹרוֹת; לְפִיכָךְ אֵין לָךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִין
לוֹ יוֹרֵשׁ.

א, ח מִי שְׁמֵת וְהִנִּיחַ בֵּת וּבֵת הֵבֶן אֶפְלוֹ בֵּת
בֵּת בֵּת הֵבֶן עַד סוֹף כְּמוֹת הַדּוֹרוֹת הִיא קוֹדֶמֶת
וְתִירֵשׁ הַכֵּל, וְאֵין לְבֵת כְּלוּם. וְהוּא חֲדִין
לְבֵת הָאֵח עִם הָאַחֹת, וּלְבֵת בֶּן אָחִי אָבִיו
עִם אָחֹת אָבִיו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶן.

א, ט מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וּמָתוּ הַשְּׁנַי בָּנִים
בְּחַיּוֹ, וְהִנִּיחַ הֵבֶן הָאֶחָד שְׁלוֹשָׁה בָנִים, וְהִנִּיחַ
הֵבֶן הַשְּׁנַי בֵּת אַחַת, וְאַחֲרַ כֵּךְ מָת חֲזָקוֹ
נִמְצְאוּ שְׁלֹשֶׁת בָּנֵי בְנוֹ יוֹרְשִׁין חֲצִי הַנִּחְלָה,
וּבֵת בְּנוֹ יוֹרֵשֶׁת חֲחָצִי: שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ
חֶלֶק אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוֹלְקִין בָּנֵי הָאֲחִים,
וּבָנֵי אָחִי הָאָב, עַד רֹאשׁ הַדּוֹרוֹת.

א, י מְשַׁפַּחַת הָאָב אֵינָה קְרוּיָה מְשַׁפָּחָה, וְאֵין
יֹרֵשָׁה אֵלָּא לְמְשַׁפַּחַת הָאָב; לְפִיכָךְ הָאֲחִים מִן
הָאָב, אֵין יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה, וְהָאֲחִין מִן הָאָב,
יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה. וְאַחָד אָחִיו שֶׁהוּא מֵאָבִיו
בְּלִבָּד, אוֹ אָחִיו שֶׁהוּא מֵאָבִיו וּמֵאִמּוֹ.

א, יא כָּל הַקְּרוֹבִין בְּעֵבֶרָה, יוֹרְשִׁין בְּכַשְׂרִים.
פִּיצָד: כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִמֶּזֶר, אוֹ אִח מִמֶּזֶר
חֲרִי אֵלּוֹ כְּשֶׁאֵר הַבָּנִים וְכְשֶׁאֵר הָאֲחִים,
לִנְחָלָה. אֲבָל בְּנוֹ מִן הַמְּשַׁפָּחָה, אוֹ מִן הַנְּכָרִית

אֵינּוּ בֶּן לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינּוּ יוֹרֵשׁ כָּלָל.
א, יב הָאִשָּׁה אֵינָה יוֹרֵשֶׁת אֶת בַּעְלָהּ כָּלָל;
וְהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת כָּל נְכָסֵי אִשְׁתּוֹ, מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים. וְהוּא קוֹדֵם לְכָל בִּירְשָׁתָּהּ, אִם עַל
פִּי שֶׁהָיָה אִסּוּרָה עָלָיו כְּגוֹן אֲלֻמָּנָה לְכוּחַן
גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכוּחַן הַדִּיּוּט. וְאִם עַל
פִּי שֶׁהָיָה קְטָנָה, וְאִם עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל חֲרֵשׁ
הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

א, יג כָּכָר בְּאֶרְצוֹ בַּחֲלָבוֹת אִישׁוֹת שְׂאִין
הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, עַד שֶׁתִּכְנַס לְרִשּׁוֹתָהּ,
וְשְׂאִין הַפִּקָּח יוֹרֵשׁ אֶת הַחֲרָשֶׁת שֶׁנִּשְׂאָה
כְּשֶׁהָיָה חֲרָשֶׁת, אֶפְלוֹ נִתְּפָקָחָה. וְשֵׁם בְּאֶרְצוֹ
שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ כָּל נְכָסֵי אִשְׁתּוֹ שְׂבָאוֹ לְרִשּׁוֹתָהּ
וְחִזְזוֹקוֹ, בֵּין נְכָסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ בְּנִדּוּנִיתָהּ
בֵּין נְכָסִים שֶׁלֹּא הַכְּנִיסָה לוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה
סֶפֶק גְּרוּשִׁין, וּמָתָה אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשָׁהּ.

א, יד בַּעַל שֶׁנִּשְׂאָה קְטָנָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מֵאוֹן
אֵינּוּ יוֹרְשָׁהּ, שְׁחָרִי אֵין כָּאֵן שֵׁם אִישׁוֹת. וְכֵן
שׁוֹטָה שֶׁנִּשְׂאָה כְּפָקָחָה, אוֹ כְּפָקָח שֶׁנִּשְׂאָה שׁוֹטָה
אֵינּוּ יוֹרְשָׁהּ, שְׁחָרִי לֹא תִקְנֶה חֲכָמִים לָחַן
נִשְׁוֹאִין.

א, טו בַּעַל שְׁמֵתָה אִשְׁתּוֹ, וְאַחֲרַ כֵּךְ מָת
אָבִיהָ אוֹ אָחִיהָ אוֹ אֶחָד מִן הַמְּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ
אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ, אֵלָּא יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ
זֶרְעָהּ, אִם הָיָה לָהּ זֶרַע; אוֹ תַחֲזוֹר הַיֹּרֵשָׁה
לְמְשַׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ: שְׂאִין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ
נְכָסִים חֲרָאוּיִין לְבֹאֹא לְאַחֲרַ מִכָּאֵן, אֵלָּא
הַנְּכָסִים שֶׁכָּכָר בָּאוּ לְרִשּׁוֹתָהּ קֹדֵם שֶׁתִּמּוֹת.

א, טז וְכֵן אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהוּא
בְּקָבֶר כְּשֶׁאֵר הַיֹּרְשִׁין שְׁלֵמְשַׁפַּחַת הָאָב.
פִּיצָד: בַּעַל שְׁמֵתָה, וְאַחֲרַ כֵּךְ מָתָה אִשְׁתּוֹ אֵין
אוֹמְרִין הוּאִיל וְהַבַּעַל הָיָה קוֹדֵם לְכָל אָדָם
בִּירְשָׁתָּהּ, כֵּךְ יוֹרְשִׁי הַבַּעַל יִקְדְּמוּ לְשֹׂאֵר

יִירָשִׁי הָאִשָּׁה; אֲלֵא יִירָשִׁי הָאִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת
בֵּית אָבִיהָ, הֵם הַיִּירָשִׁים אוֹתָהּ, אִם מֵתָה
אַחֵר בַּעֲלָהּ.

אִיז וְכֵן אֵין הֵבֵן יִירָשׁ אֶת אִמּוֹ בְּקִבְרוֹ, כִּדִּי
לְהַנְחִיל לְאָחָיו מֵאָבִיו. פִּיֶּצֶד: מִי שְׁמֵת,
וְאַחֵר כִּף מֵתָה אִמּוֹ אֵין אוֹמְרִין הוֹאִיל וְאֵלֹ
הָיָה הֵבֵן קִיָּם הָיָה קוֹדֵם, אַף יִירָשִׁין שְׁלִבָּן
קוֹדְמִין לִיִּירָשִׁיָּה שְׁלֹא־שָׁנָה זֶה, וְנִמְצָאוּ אָחָיו
מֵאָבִיו יִירָשִׁין אֶת אִמּוֹ שְׁלֹזָה, אַחֵר מוֹתָו;
אֲלֵא זָרַע בְּנָה הוּא שְׁיִרְשָׁנָה, אִם הָיָה לוֹ זָרַע.
וְאִם אֵין לוֹ זָרַע, תַּחֲזֹר נַחֲלָתָהּ לְמִשְׁפַּחַת
בֵּית אָבִיהָ.

אִיח אֲבָל אִם מֵתָה הָאִם תַּחֲלָה, וְאַחֵר כִּף
מֵת הֵבֵן אֲפִלּוּ הָיָה קָטָן בֶּן יוֹמוֹ, וְלֹא כָלוּ לוֹ
חֲדָשָׁיו הוֹאִיל וְחָיָה אַחֵר אִמּוֹ שָׁעָה אַחַת,
וּמֵת, חָרִי זֶה נֹחֵל אֶת אִמּוֹ, וּמִנְחִיל אוֹתָהּ
הַנַּחֲלָה לִיִּירָשָׁיו מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו.

הַלְבוֹת נַחֲלוֹת פָּרָק ב

ב,א הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנָכְסִי
אָבִיו, שְׁנֵאמַר "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם". פִּיֶּצֶד:
הַנִּיחַ חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְאַחֵד מֵהֶן בְּכוֹר הַבְּכוֹר
נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַמָּמוֹן, וְכָל אַחֵד מִן הָאַרְבָּעָה
הַפְּשׁוּטִין נוֹטֵל שְׁתוּת. הַנִּיחַ תְּשַׁע בָּנִים
חָרִי הָאֶחָד הַבְּכוֹר נוֹטֵל חֲמִשָּׁה, וְכָל אַחֵד מִן
הַשְּׁמוֹנָה הַפְּשׁוּטִים נוֹטֵל עֶשְׂרִי. וְכֵן עַל
הַחֲלִיקָה הַזֹּאת חוֹלְקִין לְעוֹלָם.

ב,ב בְּכוֹר שְׁנֵלֵד לְאַחֵר מִיתַת אָבִיו אֵינוֹ
נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, שְׁנֵאמַר "וְחָיָה, בְּיוֹם הַנְּחִילֹ
אֶת בָּנָיו... כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִבִּיר".
וְאִם יָצְאָה הַדָּחָתוֹ בְּחַיֵּי אָבִיו אַף עַל פִּי שְׁלֹא
יָצָא כָּל רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר הָעוֹלָם אֲלֵא לְאַחֵר
מִיתַת אָבִיו, חָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

ב,ג בְּכוֹר טַמְטוֹם שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר, אֵינוֹ

נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם; וְכֵן פְּשׁוּט שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא
זָכָר, אֵינוֹ מִמַּעַט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה: שְׁנֵאמַר
"וַיִּלְדוּ לוֹ בָּנִים", עַד שִׁיחְיָה בֶּן מִשְׁעַת לִידָה.

ב,ד פִּיֶּצֶד אֵינוֹ מִמַּעַט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה: חָרִי
שְׁחִיָּה לוֹ בֶּן בְּכוֹר, וּשְׁנַיִ פְּשׁוּטִים, וְזֶה
הַטַּמְטוֹם שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר הַבְּכוֹר נוֹטֵל
חֲצִי הַמָּמוֹן, וּכְאִלּוּ אֵין עִמּוֹ אֲלֵא שְׁנַיִ
הַפְּשׁוּטִים בְּלִבָּד; וְהַחֲצִי הַנִּשְׁאָר, חוֹלְקִין
אוֹתוֹ שְׁנַיִ הַפְּשׁוּטִין עִם הַנִּקְרַע בְּשׁוּוָה.

ב,ה קָטָן בֶּן יוֹם אַחֵד, מִמַּעַט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה;
אֲבָל לֹא הָעֶבֶר. וְכֵן שְׁנֵלֵד לְאַחֵר מִיתַת
אָבִיו, אֵינוֹ מִמַּעַט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה.

ב,ו בֶּן שְׁנַסְתַּפֵּק לָנוּ אִם הוּא בְּכוֹר אוֹ
פְּשׁוּט, כְּגוֹן שְׁנַתְּעָרֵב עִם אַחֵר אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי
שְׁנַיִם. וְכִיֶּצֶד עוֹשִׂין: אִם הַכְּרוּ, וְלִבְסוֹף
נִתְעָרְבוּ בּוֹתְבִין חֲרָשָׁא זֶה לָזָה, וְנוֹטְלִין
חֵלֶק בְּכוֹרָה עִם אֲחֵיהֶם; וְאִם לֹא הַכְּרוּ, כְּגוֹן
שְׁיִלְדוּ בְּמַחְבּוּאָה אַחַת אֵין בּוֹתְבִין חֲרָשָׁא,
וְאֵין כָּאֵן חֵלֶק בְּכוֹרָה.

ב,ז מִי שְׁחִיָּה לוֹ שְׁנַיִ בָּנִים בְּכוֹר וּפְשׁוּט,
וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם בְּחַיֵּיו, וְהַנִּיחוּ בָּנִים, הַבְּכוֹר
הַנִּיחַ בֵּת וְהַפְּשׁוּט הַנִּיחַ בֶּן חָרִי בֶּן הַפְּשׁוּט
יִירָשׁ בְּנָכְסִי חֲזָקוֹן שְׁלִישׁ, שְׁחִיָּה חֵלֶק אָבִיו,
וּבֵת הַבְּכוֹר יִירָשֶׁת שְׁנַיִ שְׁלִישִׁים, שְׁחִיָּה
חֵלֶק אָבִיהָ. וְכֵן חָדִין בְּבָנֵי הָאֲחִין, וּבְבָנֵי
אָחִי הָאָב, וּבְכָל הַיִּירָשִׁין אִם הָיָה אָבִי אַחֵד
מִן הַיִּירָשִׁים בְּכוֹר, נוֹטֵל חֵלֶק בְּכוֹרָה שְׁלֹ
זֶה הַיִּירָשׁ מִחֲמַתּוֹ.

ב,ח אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנָכְסִי הָאִם.
פִּיֶּצֶד: בְּכוֹר וּפְשׁוּט שְׁיִירָשׁוּ אֶת אִמָּן חוֹלְקִין
בְּשׁוּוָה, בֵּין שְׁחִיָּה בְּכוֹר לְנַחֲלָה בֵּין שְׁחִיָּה
פְּטֹר רַחֵם.

ב,ט בְּכוֹר הַנַּחֲלָה הוּא הַנּוֹלֵד לְאָב רֹאשׁוֹן,

שֶׁנֶאֱמַר "כִּי הוּא רֹאשִׁית אֲנִי". וְאֵין מוֹשְׁגִיחִין עַל הָאֵם: אֶפְלוּ יִלְדָּה בְּמִתָּה בָּנִים, הוֹאִיל וְזֶה רֹאשׁוֹן לְאָבִיו, יִירָשׁ פִּי שָׁנִים.

כִּי הֵבֵא אַחֵר הַנֶּפְלִים אֵף עַל פִּי שִׁינָא רֹאשׁ הַנֶּפֶל בִּשְׁחֻמָּה חֵי, הֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה; וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה שִׁינָא רֹאשׁוֹ מֵת, הֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה. שְׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "רֹאשִׁית אֲנִי" הוּא שְׁלֹא נֵלֵד לוֹ קֶדֶם לָזֶה, וְלֹד שִׁינָא חֵי לְאִוִּיר הָעוֹלָם. לְפִיכָךְ בֶּן תִּשְׁעָה שִׁינָא רֹב רֹאשׁוֹ חֵי, הֵבֵא אַחֲרָיו אֵינוֹ בְּכוֹר.

כִּי יוֹצֵא דָפֶן, וְהֵבֵא אַחֲרָיו שְׁנֵיחָן אֵינוֹ בְּכוֹר: הֲרֹאשׁוֹן לְפִי שְׁלֹא נֵלֵד, וְנֶאֱמַר "וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים"; וְהַשְּׁנִי, שְׁחֵרִי קֶדְמוֹ אַחֵר. חֵי לוֹ בָּנִים בְּגִיּוֹתָיו, וְנִתְגַּוֵּר אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁחֵיחָ לוֹ בֶּן מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַגּוֹיָה הוֹאִיל וְאֵינוֹ קָרוֹי בְּנֵי חֵרִי הֵבֵא לוֹ אַחֲרָיו מִן חֵי־יִשְׂרָאֵלִית, בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְנוֹטֵל פִּי שָׁנִים.

כִּיבִּי הָיָה הַבְּכוֹר מִמְּזֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אֵת הַבְּכוֹר בֶּן חֲשִׁנּוּאָה יִכִּיר": זֶה שֶׁשְּׁנּוּאָה בְּנִשְׁוֹאִיָּהּ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה בֶּן גְּרוּשָׁה, אוֹ בֶּן חֲלוּצָה.

כִּיג שְׁלֹשָׁה נְאֻמִּין עַל הַבְּכוֹר חֵי, וְאִמּוֹ, וְאָבִיו. חֵי מִיֵּד שְׂאֵם אִמְרָה זֶה יָצָא רֹאשׁוֹן, נְאֻמָּנָה. וְאִמּוֹ כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַלֵּידָה נְאֻמָּנָה לוֹמַר, זֶה הוּא הַבְּכוֹר. וְאָבִיו לְעוֹלָם: אֶפְלוּ אָמַר הָאָב עַל מִי שְׁלֹא חֲחֹק בְּנֵי כָּלָל, זֶה הוּא בְּנִי וּבְכוֹרִי הוּא נְאֻמָּן; וְכֵן אִם אָמַר עַל הַמְּחֻזָּק לָנוּ שְׁחֻמָּה בְּכוֹרוֹ, אֵינוֹ בְּכוֹר נְאֻמָּן.

כִּיד הָאָב שֶׁנִּשְׁתַּתַּק בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ, בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדֵקִין לְגִטִּין: אִם רָמַז אוֹ כָּתַב שְׁזֶה בְּנֵי בְּכוֹרוֹ, חֵרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שָׁנִים.

כִּטוּ הָעִידוֹ עֵדִים שֶׁחָן שָׁמְעוּ אָבִיו שֶׁלָּזֶה

אָמַר דְּבָרִים כֶּךָ וְכֶךָ, שְׁחֵרִי אוֹתָן הַדְּבָרִים יוֹדֵעַ מִכָּלֵל שְׁזֶה בְּנֵי בְּכוֹרוֹ חֵרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שָׁנִים: אֵף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר הָאָב בִּפְרוּשׁ, זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי.

כִּטז שָׁמְעוּ מִן הָאָב שֶׁאָמַר, זֶה בְּנִי בְּכוֹר אֵינוֹ נוֹטֵל בְּעֵדוּת זוֹ פִּי שָׁנִים, שְׂמָא בְּכוֹר לְאִמּוֹ הוּא, וְלָזֶה נִתְּבוֹן הָאָב: עַד שִׁיאָמַר בְּנִי בְּכוֹרִי.

הַלְבוֹת נַחֲלוֹת פֶּרֶק ג

ג,א אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים בְּנִכְסִים חֲרָאוּיִין לְבוֹא לְאַחֵר מִיתַת אָבִיו, אֲלֹא בְּנִכְסִים הַמְּחֻזָּקִין לְאָבִיו שְׂבָאוֹ לְרִשּׁוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל אֲשֶׁר יִמָּצֵא, לוֹ". פִּינָד: אֶחָד מִמִּזְרֵי אָבִיו שָׁמַת לְאַחֵר מִיתַת אָבִיו, הַבְּכוֹר וְהַפְּשׁוּט יוֹרְשִׁין כְּאַחֵד; וְכֵן אִם חֵי־תָה לְאָבִיו מְלֻזָּה, אוֹ חֵי־תָה לוֹ סְפִינָה בָּיִם יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ הַבְּכוֹר וְהַפְּשׁוּט כְּאַחֵד.

ג,ב חֵי־תָה לָהֶם אָבִיהֶם פָּרָה מִשְׁפָּרַת אוֹ מִחֲפָרַת, אוֹ שְׁחֵי־תָה רוּעָה בְּאֶפֶר וְיִלְדָּה הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ וּבּוֹלְדָּה פִּי שָׁנִים. שְׁחַט אֶחָד מִמִּזְרֵי אָבִיו בְּהֶמְהָה, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת אָבִיו נוֹטֵל פִּי שָׁנִים בְּמִתְנָחוֹת שְׁלֹאֲאוֹתָהּ הַבְּהֶמְהָה.

ג,ג אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים, בְּשִׁבְחָה שִׁשְׁבָּחוּ נִכְסִים לְאַחֵר מִיתַת אָבִיו, אֲלֹא מַעֲלָה אוֹתוֹ חֲשָׁבָה בְּדָמִים, וְנוֹתֵן חֵי־תָה לְפָשׁוּט; וְהוּא, שִׁשְׁבָּחוּ הַנִּכְסִים כְּגוֹן כְּרָמִל שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁבָלִים, וְכִפְנִיּוֹת שֶׁנַּעֲשָׂו תְּמָרִים. אֲבָל אִם שְׁבָחוּ מִחֲמַת עֲצָמוֹן, וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ כְּגוֹן אֵילָן קֶטֶן שֶׁגִּדֵּל וְנַעֲשָׂה עֵבֶה, וְאֶרֶץ שֶׁהָעֵלֶת שְׂרִטוֹן חֵרִי זֶה נוֹטֵל בְּשִׁבְחָה פִּי שָׁנִים; וְאִם מִחֲמַת הוֹצָאָה הַשְּׁבִיחַ, אֵינוֹ נוֹטֵל.

ג,ד אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים בְּמִלְזָּה, אֵף עַל פִּי שְׁחֻמָּה בְּשִׁטָּר, וְאֵף עַל פִּי שְׁבָחוּ

הַיְתוּמִים קָרָקַע בְּחוּב אַבִּיהֶם. הָיָה לָאֵב
מִלֹּחַ בֵּיד הַבְּכוֹר הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יִטַּל בָּהּ
פִּי שְׁנִים, הוֹאִיל וַיִּשְׁנֶה תַּחַת יָדוֹ, אוֹ לֹא
יִטַּל, הוֹאִיל וּמִחֲמַת אָבִיו יִירָשְׁנָה וְעַדִּין לֹא
בָּאָה לְיָדוֹ שְׁלֹא־בִיו; לְפִיכָּהּ יִטַּל מִמֶּנָּה חֲצִי
חֶלֶק בְּבוֹרָה.

ג,ה בְּכוֹר שְׁמֵכָר חֶלֶק בְּבוֹרָה קֵדָם חֲלָקָה
מִמֶּכָּרוֹ קִיָּם, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְבְּכוֹר חֶלֶק בְּבוֹרָה
קֵדָם חֲלָקָה. לְפִיכָּהּ אִם חֶלֶק עִם אָחִיו בְּמִקְצַת
נְכָסִים, בֵּין בְּקָרָקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלוֹ, וְנִטַּל
חֶלֶק בְּפֶשׁוּט וְתָר בְּכָל הַנְּכָסִים, וְאִינוֹ נֹטִיל
בְּשֹׂאֲרָן אֲלֹא בְּפֶשׁוּט.

ג,ו בַּמָּחָ דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֹׂאֲרָה מִחָה. אֲבָל
אִם מִחָה בְּאָחִיו, וְאָמַר בְּפָנָי שְׁנִים, עֲנָבִים
אֵלּוֹ שְׂאֵנִי חוֹלֵק עִם אָחִי בְּשׁוּוֹה, לֹא מִפְּנֵי
שְׁמִיחַלְתִּי בְּחֶלֶק בְּבוֹרָה חָרִי זֶה מִחָהּ, וְלֹא
וְתָר בְּשֹׂאֲרָה נְכָסִים. אֲפִלּוֹ מִחָה בְּעֲנָבִים
בְּשִׁחָן מִחֲבָרִים, וּבְצָרוּם וְחֲלָקוּם בְּשׁוּוֹה לֹא
וְתָר בְּשֹׂאֲרָה נְכָסִים. אֲבָל אִם דְּרָכוּם, וְחֶלֶק
עֲמָחָן בְּשׁוּוֹה בֵּינָן, וְלֹא מִחָה בָּחָן, מִשְׁנַעֲשֶׂה
יֵין וְתָר בְּכָל הַנְּכָסִים. הֵא לָמָּה זֶה דּוּמָה:
לָמִי שְׁמִיחָה בְּעֲנָבִים, וְחֶלֶק עֲמָחָם בְּשׁוּוֹה
בְּיֹתִים שְׁתָּרִי וְתָר בְּכָל. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

ג,ז מִי שְׁיָיְבָם אִשְׁתִּי אָחִיו, הוּא יוֹרֵשׁ כָּל נְכָסֵי
אָחִיו הַמְּחֻזְקִים. אֲבָל הָרֵאוּיִין לָבוֹא לְאַחֵר
מִבָּאֵן, חָרִי הוּא בָּחָן כְּכָל הָאֲחִים, שְׁתָּרִי
בְּכוֹר קָרָא אוֹתוֹ הַכְּתוּב, שְׁנֵאמַר "וְחָיָה,
הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם, עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת;
וְלֹא יִמָּחָה שְׁמוֹ, מִיִּשְׂרָאֵל".

ג,ח וּכְשֵׁם שְׂאִינוֹ נֹטִיל בְּרֵאוּיִי בְּמִחְזָק בָּךְ
אִינוֹ נֹטִיל בְּשִׁבְחָה שְׁשִׁבְחוֹ נְכָסִים אַחֵר
מִיִּתֵּת אָבִיו, מִשְׁעֵת מִיִּתֵּת עַד שְׁעֵת חֲלָקָתוֹ
עִם אָחִיו בְּנְכָסֵי אָבִיו. וְאֲפִלּוֹ הַשְּׁבִיחוֹ

נְכָסִים אַחֵר שְׁיָיְבָם, וְקֵדָם שְׁיִחְלָקוּ חָרִי הוּא
בְּשִׁבְחָה בְּאַחֵר מִן הָאֲחִין, אִף עַל פִּי שְׁנֵי
מִן הַנְּכָסִים אֵלּוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, חֲלָקוֹ וְחֶלֶק אָחִיו
שְׁיָיְבָם אִשְׁתּוֹ, הוֹאִיל וּמֵת הָאֵב בְּחַיֵּי בָּלָן.

ג,ט כָּכָר בְּאַרְנוֹ בְּחִלְבוֹת שְׁבָנִים, שְׁחִבְכוֹר
נֹטִיל שְׁנֵי חֲלָקִים שְׁלֹו בְּאַחֵר בְּמִצָּר אַחֵר.
אֲבָל חֵיבָם שְׁחֲלָק עִם אָחִיו בְּנְכָסֵי אָבִיו,
נֹטִיל חֲלָקוֹ וְחֶלֶק אָחִיו בְּגוֹרָל; וְאִם עָלָה
גוֹרָלוֹ בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, נֹטִיל בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.

ג,י שׁוֹמֵרֵת יָבָם שְׁמִתָּהּ אֲפִלּוֹ עָשָׂה בָּהּ אַחֵר
מִן הָאֲחִים מֵאֲמַר מְשַׁפַּחַת בֵּית אֲבִיהָ יוֹרְשִׁין
נְכָסֵי מְלוֹחַ וְחֲצִי נְכָסֵי צֵאן בְּרֹזֶל, וְיוֹרְשֵׁי
חֲבֵעַל יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ עִם חֲצִי נְכָסֵי צֵאן
בְּרֹזֶל. וְיוֹרְשֵׁי חֲבֵעַל חֵיבִין בְּקְבוּרָתָהּ, הוֹאִיל
וְחֵן יִירָשׁוּ כְּתֻבָּתָהּ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ בְּמִקְוָמוֹ.

הַלְבוֹת נְחָלוֹת פָּרָק ד

ד,א הָאוֹמֵר זֶה בְּנִי, אוֹ זֶה אָחִי, אוֹ זֶה אָחִי
אָבִי, אוֹ שְׂאֵר חֵיורְשִׁין אוֹתוֹ אִף עַל פִּי
שְׁחוּדָה בְּאַנְשִׁים שְׂאִינָן מִחֻזְקִין שְׁחָן קְרוֹבִיו
חָרִי זֶה נְאֻמָּן, וְיִירָשְׁנוּ: בֵּין שְׂאֵמַר בְּשִׁחָהּ
בְּרִיא, בֵּין שְׂאֵמַר וְהוּא שְׁכִיב מְרַע. אֲפִלּוֹ
נִשְׁתַּתֵּק, וְכָתֵב בְּכָתֵב יָדוֹ שְׁזֶה יוֹרֵשׁ בּוֹדֵקִין
אוֹתוֹ, בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדִקִין לְגִטִּין.

ד,ב חֵינֵנוֹ מִחֻזְקִין בָּזָה שְׁחָהּ אָחִיו, אוֹ בֶן
דָּדוֹ, וְאָמַר אִינוֹ אָחִי, וְאִינוֹ בֶן דָּדִי אִינוֹ
נְאֻמָּן. אֲבָל נְאֻמָּן הוּא עַל מִי שְׁחֻזָּק שְׁחָהּ
בְּנוֹ לֹאֲמַר אִינוֹ בְּנִי, וְלֹא יִירָשְׁנוּ. וְיִרָאָה לִי
שְׂאֵפִלּוֹ חָיו לִבֶּן בָּנִים אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נְאֻמָּן
עָלָיו לֹאֲמַר אִינוֹ בְּנִי לְעַנְיָן יָחוּם, וְאִין
מִחֻזְקִין אוֹתוֹ מִמְזֵר עַל פִּי נְאֻמָּן הוּא לְעַנְיָן
יִרָשָׁה, וְלֹא יִירָשְׁנוּ.

ד,ג הָאוֹמֵר זֶה בְּנִי, וְחֹזֵר וְאָמַר עֲבָדִי הוּא
אִינוֹ נְאֻמָּן. אָמַר עֲבָדִי, וְחֹזֵר וְאָמַר בְּנִי אִף

וְאִין רְאוּי לְסַמֵּךְ עַל דְּבַר זֶה.

ד, ח כל הַיִּזְרְשִׁין, יִזְרְשִׁין בְּחֻזְקָה. פִּיגְדִּי:
עֲדִים שֶׁהָעִידוּ שֶׁזֶה מְחֻזָּק לָנוּ שֶׁהוּא בָּנוּ
שֶׁלְפָלוּנִי, אוֹ אֲחִיו אִתָּה עַל פִּי שְׂאִינָן עֲדִי
יְחוּם, וְלֹא יִדְעוּ אֲמִתּוֹת יְחוּסִין חֲרִי אֵלֹה
יִזְרְשִׁין בְּעֵדוּת זוּ.

ד, ט יַעֲקֹב שָׁמַת וְהִנִּיחַ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְלֹא
חֻזָּק לוֹ בֶּן אֵלָּא שְׁנֵיהֶם תַּפְס רְאוּבֵן לְוִי מִן
חֲשׂוֹק, וְאָמַר גַּם זֶה אֲחִינוּ הוּא, וְשִׁמְעוֹן
אוֹמַר, אֵינִי יוֹדֵעַ חֲרִי שִׁמְעוֹן נֹטֵל חֲצִי
הַמָּמוֹן; וְרְאוּבֵן שְׁלִישׁ, שְׁחֲרִי הוֹדָה שֶׁהֵם
שְׁלֹשָׁה אֲחִיו; וְלְוִי נֹטֵל שְׁתֵּיתָם.

ד, י מֵת לְוִי, יַחֲזֹר הַשְּׁתֵּיתָם לְרְאוּבֵן. נִפְלֹ לְלְוִי
נִכְסִים מֵאַחֲרֵים יַחֲלִקוּ אוֹתָן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן,
שְׁחֲרִי רְאוּבֵן מוֹדָה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹשִׁי זֶה אֲחִיהֶן.
ד, יא הַשְּׁבִיחַ הַשְּׁתֵּיתָם מֵאֲלֹה, וְאַחֲרֵ כֵּן מֵת
לְוִי אִם שָׁבַח הַמִּגִּיעַ לְכַתְּפִים הוּא, כְּגוֹן
עֲנָבִים שֶׁהִגִּיעוּ לְהַפְצֵר חֲרִי הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה
כְּנִכְסִים שֶׁנִּפְלֹ לוֹ מֵאַחֲרֵים, וַיַּחֲלִקוּ בֵּהֶן;
וְאִם עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַפְצֵר, חֲרִי הֵן
שֶׁלְרְאוּבֵן לְבָדוּ.

ד, יב אָמַר שִׁמְעוֹן אֵין לְוִי זֶה אֲחִי, וְנִטֵּל לְוִי
בְּחֻזָּק רְאוּבֵן כִּמּוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ, וְאַחֲרֵ כֵּן מֵת
לְוִי לֹא יִירָשׁ מִמֶּנּוּ שִׁמְעוֹן כְּלוּם, אֵלָּא רְאוּבֵן
לְבָדוּ יִירָשׁ הַשְּׁתֵּיתָם עִם שְׂאֵר הַנִּכְסִים
הָאַחֲרִים שֶׁהִנִּיחַ לְוִי. וְהוּא תִּדִין בְּכָל
הַיִּזְרְשִׁין שֶׁיִּידוּ מִקְצָתָן בִּיזְרְשִׁין אֲחֵרִים,
וְלֹא יוֹדוּ מִקְצָתָן.

הַלְבוֹת נַחֲלֹת פָּרָק ח

ה, א זֶה הַבֵּלֵל בִּיזְרְשִׁין: כָּל שְׁנֵי יִזְרְשִׁין
שֶׁהָאֶחָד מֵהֶן יִירָשׁ וְדָאִי, וְהַשְּׁנִי סָפֵק אֵין
לְסָפֵק כְּלוּם; וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם סָפֵק, שְׁמָא זֶה

עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁמְשׁוּ כְּעֶבֶד, נֶאֱמָן: שֶׁזֶה
שֶׁאָמַר עֲבָדִי, כְּלוּמַר חֲרִי הוּא לִי כְּעֶבֶד. וְאִם
הָיוּ קוֹרִין לוֹ עֶבֶד בֶּן מֵאָה זֵזוּ וְכִינֻצָּא
בְּדָבָרִים אֵלֹה, שְׂאִין אוֹמְרִין אוֹתָן בִּיחֻד
אֵלָּא לְעֲבָדִים חֲרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ד, ב הָיָה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמִּכְס, וְאָמַר בָּנִי
הוּא זֶה, וְחָזַר אַחֲרֵ כֵּן וְאָמַר עֲבָדִי נֶאֱמָן:
שֶׁלֹּא אָמַר בָּנִי, אֵלָּא לְהַבְרִיחַ מִן הַמִּכְס.
אָמַר בְּבֵית הַמִּכְס עֲבָדִי הוּא, וְחָזַר וְאָמַר
בָּנִי הוּא אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ד, ג הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת אֵין קוֹרִין לָהֶן אֲבָא
כְּלוּנִי, וְלֹא אֲמָא כְּלוּנִית, שֶׁלֹּא יָבוֹא מִן
חֲדָבָר תַּקְלָה, וְנִמְצָא זֶה תֵּבֶן נִכְנָם. לְפִיכָּךְ
אִם הָיוּ הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת חֲשׂוֹבִין בִּיזְרָה,
וַיֵּשׁ לָהֶן קוֹל, וְחֲרִי כָּל הַקָּהָל מַכִּירִין אוֹתָן
וְאֵת בָּנֵי אֲדוֹנֵיהֶם, כְּגוֹן עֲבָדֵי הַנְּשִׂא חֲרִי
אֵלֹה מִתְרִין לְקָרוֹת לָהֶן אֲבָא וְאֲמָא.

ד, ד מִי שֶׁהִיתָה לוֹ שְׁפָחָה, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן,
וְהָיָה נֹחֵג בּוֹ מִנְהַג בָּנִים, אוֹ שֶׁאָמַר בָּנִי הוּא
וּמִשְׁחַרְרָת הִיא אִמּוֹ אִם תִּלְמִיד חֲכָמִים הוּא,
אוֹ אָדָם פָּשָׁר שֶׁחֻזָּק בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת חֲרִי
זֶה יִירָשֶׁנּוּ. וְאִתָּה עַל פִּי כֵּן, אֵינוֹ נֹשֵׂא בַת
יִשְׂרָאֵל, עַד שִׁיבִיא רֵאִיָּה שְׁנֵי שְׁתֵּיחֲרָרָה אִמּוֹ
וְאַחֲרֵ כֵּן יִלְדָה, שְׁחֲרִי חֻזְקָה שְׁפָחָה בְּכַנִּינוּ.

ד, ה וְאִם מִשְׁאָר הַדִּיּוּטוֹת הוּא, וְאֵין צָרִיף
לֹאמַר אִם הָיָה מִן הַמַּפְקִירִין עֲצָמָן לְכֵּן חֲרִי
זֶה בְּחֻזְקָת עֶבֶד לְכָל דְּבָר, וְאַחֲרֵ מֵאֲבִיו
מוֹכְרִין אוֹתוֹ; וְאִם אֵין לְאֲבִיו חוּץ מִמֶּנּוּ,
אֲשֶׁת אֲבִיו מִתִּיבָמָת. וְזֶה הוּא תִּדִין שִׁינְרָאָה
לִי שֶׁהוּא הוֹלִיף עַל עֵינֵי תַּקְבָּלָה. וַיֵּשׁ מִי
שֶׁלֹּא חָלַק בֵּין כְּשָׂרִים לְשָׂאֵר הָעָם, לְעַנְיָן
שֶׁלֹּא יִמָּכְרוּ אוֹתוֹ אֲחִיו בְּלָבָד; וַיֵּשׁ מִי
שֶׁהוֹרָה שְׂאֵפְלוֹ לִירָשׁוֹ, לֹא נַחֲלַק בִּישְׂרָאֵל.

הוא היורש או שמא זה הוא שניהם חולקין בשוה.

הב לפיכך מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרגניוס הרי הבן יורש הכל, שהטמטום והאנדרגניוס ספק. הניח בנות וטמטום ואנדרגניוס יורשות בשוה, והרי הוא פאחת מן הבנות.

הג כבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים, במזונותיהן ובפרנסתן; ושם בארנו שהמזונות מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין לבנות אלא מזונותיהן והבנים יירשו הכל; ויתפרנסו הבנות בעשור נכסים, כדי שינשאו בו לבעליהן. ובזמן שהנכסים מועטים, אין לבנים כלום אלא הכל למזון הבנות. לפיכך מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום או אנדרגניוס בזמן שהנכסים מרבין הבנים יורשין, ודוחין הטמטום אצל הבנות ונזון פמותן; ובזמן שהנכסים מועטים הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואומרות לו, זכר אתה ואין לך עמנו מזונות.

הד מי שלא שחת אחר בעלה שלושה חדשים, ונשאת וילדה בו, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, או בן שבועה לאחרון אין זה הבן יורש את אחד משניהם, מפני שהוא ספק. ואם מת הבן שניהן יורשין אותו וחולקין בשוה, מפני ששניהם ספק: שמא זה אביו או זה אביו.

הה יבמה שלא שחת שלושה חדשים, ונתיבמה בתוך שלושה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, או בן שבועה לאחרון זה הספק אומר שמא בן חמת אני, ואירש נכסי אבי בלי, ואין אתה ראוי ליבם, שאין אמי

בת יבום; והיבם אומר, שמא בני אתה, ואמר ראויח ליבום, ואין לך בנכסי אחי כלום. הואיל וגם זה היבם ספק, שמא יבם הוא או אינו יבם חולקין בשוה.

הו וכן דין זה הספק עם בני היבם, בנכסי חמת שנתיבמה אשתו חולקין בשוה: הספק מחצה, ובני היבם הודאין מחצה.

הז מת היבם אחר שחלק עם זה הספק, ובאו בני היבם הודאיים לירש אביהם אף על פי שיש לזה הספק לומר להם אם אחיכם אני, תנו לי חלק בירשה זו, ואם אין אני אחיכם, החזירו לי חצוי שלקח אביכם אין לזה הספק עמהן בנכסי אביהן כלום, ואינו מוציא מידן.

הח ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אבי היבם הרי היבם יורש ודאי, וזה הספק אם הוא בן חמת, יש לו חצי הממון ולזה היבם חציו, ואם הוא בן היבם, אין לו כלום; לפיכך יירש היבם, וידחה הספק.

הט הניח היבם שני בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם הרי הספק אומר אני בן חמת, ויש לי מחצה ולשניכם מחצה, והשנים אומרים לו אתה אחינו וכן היבם אתה, ואין לך אלא שליש בנכסי חזקן: החצי שמורה להם בו נוטלין, והשליש שמודין הן בו לו נוטלו; והשתות הנשאר חולקין אותו בשוה, הוא נוטל חציו ושניהם חציו.

הי מת הספק הרי היבם אומר שמא בני הוא, ואני אירשנו, ואבי היבם אומר, שמא בן בני חמת הוא ואני אירשנו חולקין בשוה.

היא מת היבם הרי הספק אומר בנו אני, ואירשנו, ואבי היבם אומר שמא בן בני

הַאֲחֵר אֶתְּחֶה וְזֶה אָחִי אָבִיךָ הוּא, וְאֲנִי אִירְשֶׁנּוּ חוֹלְקִין בְּשׂוֹנֹת.

הַיֵּב מִי שֶׁנִּפְל חֲבִית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ, וְאִין יִדוּעַ אִם הָאִשָּׁה מֵתָה תִּחְלָה, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין כָּל נִכְסֶיהָ, אוֹ הַבַּעַל מֵת תִּחְלָה, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה יוֹרְשִׁין כָּל נִכְסֶיהָ כִּי צָד דִּינָם: מִעֲמִידִין נִכְסֵי מָלוּג בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה, וְהַתְּבָחָ עֵיקָר וְתוֹסֶפֶת בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל; וְחוֹלְקִין בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרוֹזֵל, יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה נוֹטְלִין חֲצִין וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֲצִין.

הַיֵּג אֲבָל אִם נָפַל חֲבִית עָלָיו וְעַל אִמּוֹ מִעֲמִידִין אֶת נִכְסֵי הָאִם בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִם, שֶׁהֵם יוֹרְשִׁין וְדֹאִיִּין; אֲבָל יוֹרְשֵׁי חֵבֶן סִפְקָם שֶׁאִם מֵת חֵבֶן תִּחְלָה, אִין לְאָחִיו מֵאֲבִיו בְּנִכְסֵי אִמּוֹ כָּלוּם כִּמּוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

הַיֵּד נָפַל חֲבִית עָלָיו וְעַל בֶּן בֵּתוֹ אִם הָאִב מֵת תִּחְלָה בֶּן בֵּתוֹ יִירְשֶׁנּוּ, וְנִמְצְאוּ הַנִּכְסִים שְׁלִיזְרֵשִׁי חֵבֶן; וְאִם בֶּן בֵּתוֹ מֵת תִּחְלָה אִין חֵבֶן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בְּקָבֵר כִּמּוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, וְנִמְצְאוּ הַנִּכְסִים שְׁלִיזְרֵשִׁי הָאִב. לְכִיכָּךְ יִחְלְקוּ יוֹרְשֵׁי הָאִב, עִם יוֹרְשֵׁי בֶּן הַבֵּת. וְכֵן אִם נִשְׁבַּח הָאִב, וּמֵת בֶּן בֵּתוֹ בְּמַדִּינָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּח חֵבֶן, וּמֵת אָבִי אִמּוֹ בְּמַדִּינָה יִחְלְקוּ יוֹרְשֵׁי הָאִב, עִם יוֹרְשֵׁי בֶּן הַבֵּת.

הַטוֹ נָפַל חֲבִית עָלָיו וְעַל אָבִיו אוֹ שְׂאֵר מוֹרִישָׁיו, וְהִיתָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעֲלֵי חוֹב יוֹרְשֵׁי הָאִב אוֹמְרִין חֵבֶן מֵת תִּחְלָה, וְלֹא הִנִּיחַ כָּלוּם וְאָבֵד חֹב, וּבַעֲלֵי חוֹבוֹת אוֹמְרִים הָאִב מֵת תִּחְלָה, וְזֶכֶה חֵבֶן בִּירְשָׁתוֹ וַיֵּשׁ לָנוּ לְגִבּוֹת מִחֻלְקוֹ הָרִי הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיֹּרְשִׁין; וְעַל הָאִשָּׁה וּבַעֲלֵי חוֹבוֹת לְהִבִּיא רֵאִיָּה, אוֹ יִלְכוּ לָהֶם כָּלוּם.

הַטוֹ דִּין אֵלּוּ שְׁמֵתוֹ תַּחַת הַמַּפְלָתָה, אוֹ שֶׁטְבָעוּ בָּיָם, אוֹ שֶׁנִּפְלוּ לָאֵשׁ, אוֹ שְׁמֵתוֹ בַּיּוֹם אֶחָד, וְזֶה בְּמַדִּינָה זוֹ וְהָאֲחֵר בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת דִּין אֶחָד הוּא: שֶׁכָּכֵל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אִין יוֹדְעִין מִי הוּא שְׁמֵת תִּחְלָה.

הַלְכוֹת נְחָלוֹת פָּרָק ו

וְהָאִין אָדָם יָכוֹל לְהוֹרִישׁ מִי שְׂאִינּוֹ רֵאוֹי לְיִרְשׁוֹ, וְלֹא לְעָקֵר הַיִּרְשָׁה מִן הַיֹּרֶשׁ, אִתָּה עַל פִּי שְׂוֵה מִמוֹן הוּא: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת נְחָלוֹת "וְהִיתָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, לְחֻקַּת מִשְׁפָּט" לֹאמַר שֶׁחֻקָּה זוֹ לֹא תִשְׁתַּנֶּה, וְאִין הַתִּנָּאִי מוֹעִיל בָּהֶן; בֵּין שְׂוֵה וְהוּא בָּרִיא בֵּין שְׂוֵה וְהוּא שָׂכִיב מֵרַע, בֵּין עַל פֶּה בֵּין בְּכָתָב אִינּוֹ מוֹעִיל.

וְכֵן לְכִיכָּךְ הָאִמֵּר אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹרִי, לֹא יִטַּל פִּי שְׁנִיָּם, אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי, לֹא יִירֶשׁ עִם אָחִיו לֹא אֶמַר כָּלוּם; אִישׁ פְּלוֹנִי יִירְשֶׁנּוּ, בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ בֵּת, בִּתְּי תִירְשֶׁנּוּ, בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ בֶּן לֹא אֶמַר כָּלוּם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְהָאֲבָל אִם הָיוּ לוֹ יוֹרְשִׁין רַבִּים, כְּגוֹן בָּנִים רַבִּים אוֹ בָנוֹת אוֹ אֲחִים, וְאֶמַר כִּשְׁהוּא שָׂכִיב מֵרַע, פְּלוֹנִי אָחִי יִירְשֶׁנּוּ מִכָּלל אָחִי, אוֹ בִּתְּי פְּלוֹנִית תִירְשֶׁנּוּ מִכָּלל בָּנוֹתֵי דְבָרֵיו קְנִימִין, בֵּין שְׂאֵמַר עַל פֶּה בֵּין שְׂאֵמַר בְּכָתָב. וְהָאֲבָל אִם אֶמַר פְּלוֹנִי בְּנִי יִירְשֶׁנּוּ לְבָדוֹ אִם אֶמַר עַל פֶּה, דְּבָרֵיו קְנִימִין; אֲבָל אִם כְּתָב כָּל נִכְסָיו לְבָנוֹ לֹא עָשָׂהוּ אֵלָּא אֶפְטָרוֹפּוֹם, כִּמּוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

וְהָאִמֵּר פְּלוֹנִי בְּנִי יִירֶשׁ חֲצִי נִכְסִי, וְשְׂאֵר בְּנֵי חֲחֲצִי דְּבָרֵיו קְנִימִין. אֲבָל אִם אֶמַר עַל הַבְּכוֹר יִירֶשׁ כָּשׁוּט, אוֹ שְׂאֵמַר לֹא יִירֶשׁ פִּי שְׁנִיָּם עִם אָחִיו לֹא אֶמַר כָּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר

"לא יוכל, לבכר את בן האהובה... כי את הבכור בן השנואה יכיר". ואם היה בריא אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

ו, במה דברים אמורים, בשאמר בלשון ירשה; אבל אם נתן מתנה, דבריו קנימין. לפיכך המחלק נכסיו על פיו לבניו פשהוא שכיב מרע, רבה לאחד ומעט לאחד, והשוה להן את הבכור דבריו קנימין; ואם אמר משום ירשה, לא אמר כלום.

ו, כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף, משום מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קנימין. פיצד: אמר תנתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה, או שאמר יירש שדה פלונית ותנתן לו, או שאמר יירשנה ותנתן לו וירשנה הואיל ויש שם לשון מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קנימין.

ו, ח וכן אם היו שלוש שדות לשלושה יורשין, ואמר יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית קנו שלשתן: אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה, אינו זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישחה בין אמירה לאמירה כדי דבור; אבל אם שחה, צריך שיחא לשון המתנה מערב בשלשתן.

ו, ט פיצד יאמר: אם היה לשון המתנה באמצע פלוני ופלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ופלונית, שנתתים להן במתנה ויירשום. ואם היה לשון המתנה בתחלה יאמר תנתן שדה פלונית ופלונית ופלונית לפלוני ופלוני ופלוני, ויירשום. ואם היה לשון המתנה בסוף יאמר יירש

פלוני ופלוני ופלוני שדה פלונית ופלונית ופלונית, שנתתים להן במתנה.

ו, י ירשת הפעל אף על פי שהיא מדבריהם, עשו חזוק לדבריהם בשלתורה; ואין התנאי מועיל בה אלא אם כן התנה עמה פשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

ו, יא הגוי יירש את אביו, מן התורה; אבל שאר ירשותיהן, מניחין אותן לפי מנהגם. והגר אינו יירש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו לו שירש פשהיה, שמוא יחזר למרדו. ויראה לי שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחיב לעמד בתקנת חכמים. ואין הגוי יירש את אביו הגר, ולא גר יירש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

ו, יב כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין אף על פי שאין היורשין נזהגין בו בשורה אין רוח חכמים נוחה המנו, וזכו האחרים בכל מה שנתן להן. ומדת חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצוואה שמעבירין בה הירשה מן היורש, אפלו מבין שאינו נוחה בשורה, לאחיו שהוא חכם ונוהג בשורה.

ו, יג ישראל שנשתמד, יירש את קרוביו הישראלים פשהיה. ואם ראו בית דין לאבד את ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק ידי רשעים הרשות בידן. ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירשת אביהן המשמד להן. וכן המנהג תמיד במערב.

ו, יד צו חכמים שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו, אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, פאחי יוסף עם יוסף.

בבלי: זבחים מט ירושלמי: נדרים ח תוספתא: אהלות ג נ"ך: זכריה א רמב"ם: טוען ונטען טז		🕒 Standard Time	
2 NOV	ראשון Sunday	יא 11	עלות השחר 5:15..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:27..... סו"ז תפלה - פג"א 9:31..... שקיעה 4:50..... נץ החמה 6:28..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:03..... סו"ז תפלה - גר"א 9:55..... צה"כ לשיטת ר"ת 6:03.....
בבלי: זבחים נ ירושלמי: נדרים ט תוספתא: אהלות ד נ"ך: זכריה ב רמב"ם: נחלות א			תענית שני תנינא עלות השחר 5:16..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:27..... סו"ז תפלה - פג"א 9:31..... שקיעה 4:49..... נץ החמה 6:29..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:03..... סו"ז תפלה - גר"א 9:55..... צה"כ לשיטת ר"ת 6:02.....
3 NOV	שני Monday	יב 12	
בבלי: זבחים נא ירושלמי: נדרים י תוספתא: אהלות ה נ"ך: זכריה ג רמב"ם: נחלות ב			עלות השחר 5:17..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:28..... סו"ז תפלה - פג"א 9:32..... שקיעה 4:48..... נץ החמה 6:30..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:04..... סו"ז תפלה - גר"א 9:56..... צה"כ לשיטת ר"ת 6:01.....
4 NOV	שלישי Tuesday	יג 13	
בבלי: זבחים נב ירושלמי: נדרים יא תוספתא: אהלות ו נ"ך: זכריה ד רמב"ם: נחלות ג			עלות השחר 5:19..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:29..... סו"ז תפלה - פג"א 9:32..... שקיעה 4:47..... נץ החמה 6:32..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:05..... סו"ז תפלה - גר"א 9:56..... צה"כ לשיטת ר"ת 6:00.....
5 NOV	רביעי Wednesday	יד 14	
בבלי: זבחים נג ירושלמי: נדרים יב תוספתא: אהלות ז נ"ך: זכריה ה רמב"ם: נחלות ד			עלות השחר 5:20..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:29..... סו"ז תפלה - פג"א 9:32..... שקיעה 4:46..... נץ החמה 6:33..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:05..... סו"ז תפלה - גר"א 9:56..... צה"כ לשיטת ר"ת 5:59.....
6 NOV	המישי Thursday	טו 15	
בבלי: זבחים נד ירושלמי: נדרים יג תוספתא: אהלות ח נ"ך: זכריה ו רמב"ם: נחלות ה			עלות השחר 5:21..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:30..... סו"ז תפלה - פג"א 9:33..... שקיעה 4:45..... נץ החמה 6:34..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:06..... סו"ז תפלה - גר"א 9:57..... צה"כ לשיטת ר"ת 5:58.....
7 NOV	ששי Friday	טז 16	
בבלי: זבחים נה ירושלמי: נדרים יד תוספתא: אהלות ט נ"ך: זכריה ו רמב"ם: נחלות ו			עלות השחר 5:22..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:31..... סו"ז תפלה - פג"א 9:33..... שקיעה 4:44..... נץ החמה 6:35..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:07..... סו"ז תפלה - גר"א 9:57..... צה"כ לשיטת ר"ת 5:57.....
8 NOV	שב"ק Shabbos	יז 17	יורא עלות השחר 5:22..... סו"ז קר"ש - פג"א 8:31..... סו"ז תפלה - פג"א 9:33..... שקיעה 4:44..... נץ החמה 6:35..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:07..... סו"ז תפלה - גר"א 9:57..... צה"כ לשיטת ר"ת 5:57.....
הפטרה: ואשה אחת זמן מוצש"ק 5:57 Shabbos Ends			